

Labar Jigan gən Isa al-Masi gən Luk

Kupm mətn taar taadjeki doobm gən dooy Labar Jigan gən Isa al-Masi gən Luk

Luk kən raañ Labar Jigan ese se, naañ 60 debm kən raañ kitapm gən Naabm jee kaañ naabm Isage se kici. Maakŋ̄ kitap kən deet deet kən naañ raañjino se, naañ raañ mədiñ Teopil ki oo ute doobm Teopil se naañ taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo oo naade taad taar Grek. Naan̄ taad təökden mətn taar nakgen naade jeel ək mətiñ eyo ute kiŋ̄ Yaudge. Bin 60 jeegen Yaudge ey gətə baa se paac se 'jeele Isa se naañ 60 Mel Kaajde. Maakŋ̄ raañjñ ki se, naki kən naañ ənjñ jiga cir paac se, mətn taar kən Isa dooy jeege utē kiŋ̄jina naañ oo: Raa əlo gooniñ Isa al-Masi se taa kaajñ jeegeñ kən tookin̄ taariña. Jee kən jeege aalde maak ki ey se, Isa əkden ənəñ aan gəñ: jee kusinge, gaan səemge, jee daayge, jee kən̄nge oo mərtge. Jee al-Masigen Luk raañden taar ara ese se, jee mətinge jee maalge. Taa naañ se 60 naañ raañde mətn taarge dəna kən Isa taad taa maala, aan gəñ mətn taar kən j'ənjñ maakŋ̄ kon̄ 12.16-21 oo kon̄ 16. Taa naañ se 60, Luk taad jee al-Masige tu oo maalde se k'tədñ naabm Raa oo k'noogn̄ jeege. Maakŋ̄ kitapiñ ki se Luk taad oo: Isa se naañ 60 Mel.

*Mətn Taar Jigan gen Isa *al-Masi kən Luk raanjō
(Mk 1:1; NJKN 1.1-3)*

¹ Teopil, jeege dəna raañjoga mətn taar nakgen deel daanjege tu se. ² Jeegen baado taadjeki mətn taar nakgen deel ese se oo naade se bō jee saadgen mətn-jiki aako ute kaamde, bōrse naade se bō kən tədga jee lee wōok taar *Raa se. ³ Taa naañ se bō, Jaamus, gətn nakŋ se jaay uuno mətiŋ sum se, maam m'tuuro mətiŋ tak tak jaay bō maakin təjumi oo m'je m'aisinŋ raañ te doobinä. ⁴ Bin bō do nakge tun k'taadio mətiŋ se, naai 'jeele kəse bō taar mət ki.

**Kədn Raa baado taadtaar koojn Jan-Batist*

⁵ Kaad kən *Erəd ingo gaar taa naan Jude se, gaaba kalaŋ, *debm tədn serke Raa ki k'danjin Zakari. Naan se mətn jee Abiage oo məndinŋ se rona Elizabet; naan kic mətjil gen *Aarunge. ⁶ Naaden di se paac jee bee naan Raa ki, naade inq do *Ko Taar kən Raa ədo *Musa ki oo nakgen kən Raa oo k'ted se, naade paac tədinŋ te doobinä. ⁷ Gan naade se ok gaange eyo, taa məndinŋ Elizabet se məndkarta oo naade di se le paac gəolga.

⁸ Bii kalaŋ se, aan kaabm Zakari ki ute jeenŋe gen baa tədn *serke maakŋ *Bee Raa ki. ⁹ Aan gəo jee tədn serkgen naan Raage tu kən lee ted do dəkiŋ se, kən kaadiŋ jaay aanga num, naade bee əod deb kalaŋ te salatia gen baa kend bee Meljege tu Raa ki oo taa '6aa təocn nakŋ oot nijim naaniŋ ki. ¹⁰ Kaad kən jaay Zakari end maakŋ Bee Raa ki gen təocn nakŋ oot nijim se, jee dən se inq naatn eem keem Raa. ¹¹ Gətn se, kədn Meljege Raa teec naan Zakari ki oo naan̄ daar do ji daam ki gətn kən k'lee k'təocn

nakŋ oot nijim se. ¹² Ken Zakari jaay aakin se, nirlin̄ teece ɔɔ beere ɔkiŋa. ¹³ Gan̄ kɔdn̄ Raa deekiŋ ɔɔ: «Dønte 'beere Zakari! Taa Raa se naan̄ booyiga keemi. Mendi Elizabet se utu ai koojŋ goon gaaba ɔɔ naai an̄ kɔnd ron̄ Jan. ¹⁴ Goon se ai tedi naai maaki ute raapm den̄ aak eyo ɔɔ bii koojin̄ ki se, jege d̄ena maakde utu 'raapm kici. ¹⁵ Taā naan̄ se utu 'tedn̄ debm magala naan̄ Meljege tu. Tɔtn̄ koojŋ bin̄ ute tɔtn̄ te ɔrɔmin̄ se, naan̄ 'kaay eyo. Num ken̄ naan̄ utu maakŋ kon̄ ki sum 60, Raa utu an̄ doocin̄ te *Nirl Salal. ¹⁶ Naan̄ an̄ tɔɔdn̄ 6aa ute gaan̄ *Israelge d̄ena naan̄ Melde Raa ki. ¹⁷ Dø naan̄ utu 'lee naan̄ Raa ki ute tɔɔgn̄ *Eli ɔɔ ute Nirl Raa ken̄ boayo don̄ ki se, taa naan̄ 'tedn̄ bubge ute gaange se 'kɔkjŋ taasa ute naapa, ɔɔ jeegen ken̄ baate tookŋ taar Raa se le, naan̄ aden terl maakde 'tedn̄ jee ken̄ tedi nakge ute doobin̄a. Bin̄ jaay 60, naan̄ 'tedn̄ jege se 'daap rode gen̄ booy Melde.»

¹⁸ Zakari deek kɔdn̄ Raa ki ɔɔ: «Naan̄ se maam m'an̄ m'jeelin̄ m'ɔɔ d̄io? Taa maam le m'gɔ̄lga ɔɔ mendum kic le gɔ̄lga gɔ̄lo.» ¹⁹ Gɔtn̄ se kɔdn̄ Raa terlin̄ ɔɔ: «Maam 60 m'Gabriel ken̄ m'daar naan̄ Raa ki gen̄ tedn̄ naabiŋa. Naan̄ 60 ɔlumo taa m'taadn̄ te naai ɔɔ m'ai taadn̄ labar jigan ese se. ²⁰ 'Booyo! Aan̄ gɔ̄o naai uun te taarum ey se, naan̄ ki se, naai 'booyo, naabo 'kɔŋ taadn̄ taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan̄ doobin̄ ki.»

²¹ Kaadk̄en se jee den̄ se ing aak kaamina ɔɔ nakŋ se deel dode ken̄ Zakari end̄ maakŋ Bee Raa ki jaay teeco yɔkɔd̄ ey se. ²² Ken̄ naan̄ teeco sum se, naan̄ ɔŋ̄ taad̄taar eyo. Naan̄ ken̄ se, jee den̄ se saap jelḡa ɔɔ Zakari aakoga ne ðim̄ maakŋ Bee Raa ki. Ken̄

naan jaay teeco se, naan taad te jiñä, əŋ taadga ute taarin̄ ey sum. ²³ Kən 6ii tədn naabiñ jaay aas se, Zakari ək terl baa beeñ ki.

²⁴ Kən nakgen se jaay deel se, məndin̄ Elizabeth təd̄ mendkaama. Kən Elizabeth jaay uun maaka sum se, maakñ laap kən mii se, naan̄ ɔy ron̄ maak ki əə taad te maakin̄ əə: ²⁵ «Kəse 6o bəe kən Melum tədum maam ki əə səkəñum se, naan̄ ɔodumsinga naatn naan jeege tu.»

*Kədn̄ Raa taad metn̄ taar koojn̄ Isa
(Mt 1.18-23)

²⁶ Kən Elizabeth jaay uun maaka əə ək laapa məc̄e se, ter Raa əlo kədiñ Gabriel daala taa naan̄ Galile ki, maakñ geger kən k'daŋin̄ Nazaret, ²⁷ goon mend ki. Əgoon mend se jeel te gaab eyo. Naan̄ se ron̄ Mari, gaabm kəesiñ se ron̄ Yusup əə Yusup se, naan̄ metjil *Daud. ²⁸ *Kədn̄ Raa end əŋin̄ beeñ ki əə deekin̄ əə: «Təəse Mari, naai se əñ maaki raapm sakan̄. Taa Meljege Raa se naan̄ tədiga bəe əə naan̄ utu te naai.» ²⁹ Kən Mari jaay booy taar ese se, taar se deel doña əə naan̄ taad te maakin̄ əə: «Kəse 6o tədn̄ təəsn̄ əə dio bini?» ³⁰ Kədn̄ Raa terlin̄ əə: «Mari, ənte gen̄ beere, taa naai se əŋga bəe naan Raa ki! ³¹ 'Booyo. Naai utu 'tədn̄ mendkaama utu 'koojn̄ goon gaaba əə goon se aŋ kənd ron̄ Isa. ³² Naan̄ utu 'tədn̄ magala naan Raa ki əə j'an̄ daŋin̄ Goon Raa Taaro. Meljege Raa utu aŋ kədn̄ gaar 6ugin̄ Daud. ³³ Naan̄ 'kəsn̄ gaara gen̄ daayum do gaan *Israəlge tu əə gaar naan̄ se 'kəŋ naŋ eyo.» ³⁴ Mari tənd metn̄ kədn̄ Raa əə: «Nakñ se tap 6o 'tədn̄ əə dio? Maam le m'jeel te gaab ey bərto.» ³⁵ Kədn̄ Raa terlin̄ əə: «*Nirl Salal utu ade bəay doi ki, əə təəgñ Raa Taaro se utu

ai deebm ute Nirlin̄ bat. Taa naañ se 6o, goon naai añ kooj se 'tēdn̄ goon *salal ña naañ se j'añ danjñ Goon Raa. ³⁶ 'Booyo: taasi Elizabet kēn mendkarta se kic 6o do gøølin̄ ki se, tēdga mendkaama børse økga laapa mæce. ³⁷ Bere, ne dím jaay ña Raa ki se, gøto.» ³⁸ Gøtn̄ se Mari deek ña: «Maam se m'bul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. Ñu 'tēdn̄ aan gø kēn naai 'taadum ro ki se.»

Ðø gøtn̄ se kødn̄ Raa iñ ñøina.

*Mari baa kaaky Elizabet
(1Sam 2.1-10; KKR 113)*

³⁹ Naañ kēn se, Mari naar ook baa maakj̄ koge tun taa naañ Jude ki maakj̄ gøøger ki kalañ bini.

⁴⁰ Naañ baa end bee Zakari ki ña tēd tøøse mendin̄ Elizabet ki. ⁴¹ Ken Elizabet jaay booy tēdn̄ tøøsn̄ Mari se, goon maakiñ ki kic 6o baag tøøbm̄ roña ña *Nirl Salal se dooc maakj̄ kon̄ Elizabet. ⁴² Gøtn̄ se naañ ña ñaoy makøñø ña deek Mari ki ña:

«Maakj̄ mendge tu se,
naai sum 6o kēn Raa tēdiga bëe cir paac
ñø goon kēn maaki ki se kic 6o, Raa tēdingga bëeñø!

⁴³ Maam ara 6o m'naña kaca jaay 6o
ko Møluma baaðo baa gøtum ki taa am kaak se!

⁴⁴ «'Booyo: kēn jaay maam booy tēdn̄ tøøsn̄ naai sum se, goon maakum ki kic 6o maakiñ baa raapo ñø baag tøøbm̄ maakum ki. ⁴⁵ Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar kēn Møljege taadi se, taa nakñ naañ taadi se utu 'kaan doobiñ ki.»

Mari tøøm Raa ute kaa

⁴⁶ Gøtn̄ se Mari deek ña:
«Maam se *m'nook Mølum Raa ute maakum paac.

⁴⁷ Maakum dooc te maak-raapo do Raa ki; naan se
 Məl Kaajuma.

⁴⁸ Maam m'guliñ k'en jeege aalum maak ey se,
naan saapga dom ki.

Deere, naan ki se, kengen j'utu j'adega tooj paac se,
utu am dañum mend maak-raapo.

⁴⁹ Taa Raa Sidburku se t^{ed}umga nakgen b^{ee} d^{en}
aak eyo

oo ro naan sé, ro kən *salal.

50 Daayum naan tεd bεεna do jeege tun 6eerin.

51 Raa se taadga toogina

॥ jee kən magal rode se, naan wəəksenga.

52 Gaaringen tøgn̩ k'jeel jeel gøtde se,
naan tuurdege naatn maakn̩ gaardege tu

Num gan jee oop rode baat se, naan uundega rode
raan.

⁵³ Jee 6o tælde se, naan̄ eðdenga kɔsɔ ute maraadde
ɔɔ jee maalge se lε, naan̄ tuurdega te jide sik.

⁵⁴ Raa se naan̄ dirig te ḡen t̄edn b̄eeñ jeenge tu eyo
«oo naan̄ baadoga noogn̄ jee t̄edn naabingen gaan̄
*Israælge.

55 Kese 60 nakŋ kɛn naaŋ taado bubjege tu
ɔɔ utu 'tɛdn *Abraam ki ute mɛtjiliŋ ki gɛn daayum
daayum se.»

⁵⁶ Ter gøtn se, Mari ting te Elizabet se 6aa 6aa
nakn laapa mjtø jaay, øk terl 6aa seen ki.

Bii koojn Jan-Batist

⁵⁷ Bii kēn Elizabet an kooj jaay aan se, naan ooj goon gaaba. ⁵⁸ Kēn jee do daambooginge ute taasinge jaay booy bēt kēn Raa tēdīn se, naade tēd maak-raapo ute naana.

⁵⁹ Kēn ooj jaay ɔk 6ii marta se, naadee uun 6aano ute goono taa j'an *kojn̄ pəndə. Gətn se jege oo goono se j'an dañin̄ ute ro bubiñ Zakari. ⁶⁰ Gətn se koña εep taarin̄a oo taaddən oo: «Bin eyo! Goono se j'an dañin̄ Jan.» ⁶¹ Naadee tərlin̄ oo: «Taa beeße ki se nam roñā bin se, bəre, gətə.» ⁶² Oo naadee tənd mətn bubiñ ute jide, taa n'aden taada goono se tap 6o naan̄ je j'an̄ dañin̄ naŋa? ⁶³ Bubiñ taaddən ute jiŋa oo k'baano ute kaaga paak paaka*. Naan̄ raaŋ ro ki oo: goono se ron̄ Jan. Jeegen paacq ing gətn ese jaay aak nakŋ se tap 6o ɔkden taad eyo. ⁶⁴ Gan gətn se sum 6o, Zakari, Raa εepin̄ taarin̄a baag taadn̄ taara oo naan̄ təm Raa. ⁶⁵ Jee do daamboogdege jaay booy se, beere baa ɔkde oo jeegen ing maakŋ koge tun kēn taa naan̄ Jude ki paac se, naadee lee oo maana do nakge tun deel se. ⁶⁶ Jeegen paacq booy mətn taar nakgen ese se, taar se naadee ɔkiŋ̄ maakde ki oo naadee taad ute naapa oo: «Goon se tap 6o 'tedn̄ goon oo dī?» Anum goon se, deere, Raa utu te naana.

Zakari tööm Raa

⁶⁷ Gotn se, Zakari bubm Jan se, maakin dooc ute
*Nirl Salal ॥ Nirl Salal se əlin taad ॥:

⁶⁸ «K'toɔmki Meljege, naan̄ 6o Raa gen gaan
*Israëlge,

taa naan 6aadoga kaakn jeenge oo dugdenga dode.

⁶⁹ Maakñ bee gen bulin Gaar *Daud se, naan eđjekiga Debm Kaajn tɔ̃gɔ.

70 Kese bo taar ken jeegen *salal ken taad taar teeco
taar Raa ki
taado do dokin jeege tu se.

* **1:63** Kaagnj paak paaka se naknj raanj ro ki aan gœ gen paakarmajige.

71 Naan̄ taadjekiga ॥
 naan̄ utu ajeki kɔɔdn̄ dojege maakn̄ ji jee taamooy-
 jege tu
 ॥ ji jeege tun paacn̄ jejeki eyo.
72 Taa naan̄ tεdga bεe do bubjege tu
 ॥ naan̄ se saapga do *dɔɔk kεn̄ salal kεn̄ naan̄
 dɔɔko ute naade se,
73 aan̄ gɔɔ kεn̄ naan̄ naamo taariṇa bubjege tu
 *Abraam ki.
74 Kεn̄ naan̄ jaay ɔɔdjemiga dojege ji jee taamooy-
 jege tu se,
 naan̄ utu ajeki tεdn̄ bεe ॥ naajege j'an̄ki keem kic
 bo j'an̄ki beer eyo,
75 ॥ daayum naaniṇ ki se j'aki tεdn̄ jee salal,
 j'aki kɔkn̄ taariṇ ɔɔn̄ ॥ j'aki tεdn̄ nakge ute
 doobiṇa.
76 Anum, naai goonum se,
 j'utu jaay dan̄i debm kεn̄ taad taar teeco taar Raa
 kεn̄ Taaro.
 Taa naai se utu 'lee naan̄ Meli Raa ki taa aŋ̄ dɔapm
 doobiṇa,
77 ॥ naai 'tεdn̄ jeenge 'jeele, Raa se debm tɔol
 *kusinde
 ॥ naan̄ bo debm aden̄ kεdn̄ kaaja.
78 Taa Raa naajege se, naan̄ debm bεe dεn̄ aak eyo.
 Taa bεe naan̄ se bo, naan̄ utu ajekiro kɔl gɔtn̄ wɔɔrɔ
 taa ajeki wɔɔr gɔt̄ aan̄ gɔɔ bɔɔr kaadn̄ utu ooko
 kook se.
79 Naan̄ utu wɔɔr jeegen ing maakn̄ gɔt̄ kεn̄ ɔɔdɔ
 ॥ jee kεn̄ ing taa yo ki,
 taa naan̄ ajeki tɔɔdn̄ te dɔobm kεn̄ j'an̄ki kɔŋ̄ lapia.»
 [Gɔtn̄ se Zakari taad nan̄ taariṇ bini†.]

† **1:79** Taargen ara se maakn̄ Kitap ki eyo.

80 Goono se teepe ɔɔ metek 6aa te naanina. Naan 6aa iŋg do kəd̄-baar ki ɔɔ ting bini aan 6ii kən naan baag tədn naabin̄ naan gaan *Israəlge tu.

2

Kaadn koojñ Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

1 Kaad kən se, Gaar magal iŋg *Rəm ki kən k'danjin̄ Sezar Ogust se, əlo ɔɔ jee taa naanjin̄ ki paac se j'aden '6aa məd̄e. **2** Mədn deet deet bin se baag kaad kən Kirinius 6o magal jee taa naan Siri ki. **3** Jeege paac, naŋa naŋa kic 6o iin̄ 6aa maakn̄ naanjin̄ ki taa j'aŋ 6aa məd̄e. **4** Taa naan se 6o Yusup iin̄o maakn̄ gęger kən Nazaret kən taa naan Galile ki, naan kic ook 6aa maakn̄ gęger kən Betleem kən taa naan Jude ki. Betleem se, gətn̄ j'oojñ Gaar *Daud. Kən əlin̄ Yusup jaay 6aa naane se, taa naan kic iin̄o metjil Daud ki ɔɔ teeco kaagn̄ bee naan ki. **5** Naan 6aa ute mənd kəesin̄ Mari mendkaama maakin̄ magalga magala taa j'aŋ 6aa məd̄e.

6 Kən naade aan Betleem ki se, kaad kən naade ting naane se 6o, 6ii kən Mari an kooj se, aasa. **7** Gətn̄ se Mari ooj goon paragin̄ gaaba. Naan teelin̄ ute kala ɔɔ uun aaliŋ maakn̄ kəlay ki taa naade əŋ te gət eyo maakn̄ bee toodn mərtge tu se.

**Kədn Raage 6aado əŋ jee gaam baatge*

8 Maakn̄ taa naan gətn̄ ese se naatn cees ki cees ki se, jee gaam baatge ting lee gaam baatdege nəər. **9** Gətn̄ se sum 6o kədn̄ Raa naar teec naande ki, ɔɔ Məljege *Raa təddən gətə wəər kəleŋ ɔɔ naade nirlde teece. **10** Num kədn̄ Raa se deekden ɔɔ: «Əŋten 'beerki! 'Booyki: maam 6aanseno ute Labar Jiga

k n utu 'raapm maak n jeege paac d n b   eyo.
11 Taa n  r jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maak n g  ger gen Gaar *Daud ki. Naan  so *al-Masi k n Raa taado metn taari  do d  ki . Naan  se so, M  jege. **12** Ken naase jaay b   aankiga se, naase aki k  l goon k'taace se k'teelinga teel ute kala    j'aalinga tood tood maak n k  lay ki. K  se so nak n k n naase anki kaak n jeel ro ki.» **13** Got k n se sum so k  dn Raagen kuuy d  o o naar b  ado    debde se    baag t  om Raa tele ute kaa   :

14 «*K'nookki Raa k n i  g raan maak n raa ki.

Naan  so debm ed t  os e jeege tun do naan  ki k n naan  jede.»

15 Ken k  dn Raage jaay i  n   nde    ok terl b   maak n raa ki se, gotn se jee gaam baatge baag taadn ute naapa   : «K'baaki b  rse Betleem ki j'aki b   kaak n nak n k n ted jaay M  jege taadjekiro meti  se.» **16** Gotn se naade naar i  n b  . Ken naade aan se    Mari, Yusup    goon k'taace tood tood maak n k  lay ki. **17** Ken naade jaay aakin  se, naade baag k  sn maanin  jeege tu taar ken k  dn Raa taaddeno ro goon ki se. **18**    jee paacn k n booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se ok  n taad eyo. **19** Ga n Mari se, taargen deel paac se, naan    kin  maakin  ki tak    ting saap do ki. **20** Gotn se jee gaam baatge ok terl uun doobm baat  ge. Ken naade b   b   se, nook Raa    t  omin  ute kaa taa nakgen naade aako    booyo se, taa nakgen se paac, naade b     nj  te doobina aan g   k n k  dn Raa taaddeno se.

21 Ken goono k'j'oojin  jaay ok b  i marta se, k  se so b  i k n j'  nj  p  nd . Goono se j'  ndi  ron Isa, ro se

60 kən kədn Raa taaddesin̄ kaad kən koñu utu aam te ey borto.

*Isa j'uun k'baansiñ maakŋ *Bee Raa ki*

22 Ken nakgen se jaay deel paac se, kaadin aas se naade baado maakŋ geger ken Jeruzalem k̄i end maakŋ Bee Raa ki gen tugŋ daapm rode. Naade tediñ aan goø *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno. ɔo kaad ken se 60 naade uun baano ute goono baado taadiñ naan M̄eljege tu Raa ki kici. **23** Taa maakŋ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'raanga raan̄ j'øø: *Gaan paragen gaabge paac se, j'ed̄in̄ M̄eljege tu Raa ki.** **24** Taa naan̄ se ter Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taad øø gen̄ tediñ *serke Raa ki se j'ano baa ute: *d̄eerge dio ey le napar gaan d̄eergen kuy dio.*†

Simeon tøom Raa taa Isa

25 Anum maakŋ Jeruzalem ki se, gaaba kalan̄ ron̄ Simeon. Naan̄ se debm daan ki øø øk doobm Raa øøñø. Naan̄ in̄g aak kaam debm ken̄ utu 'kaajñ gaan̄ *Israelge øø *Nirl Salal utu te naan̄a. **26** Nirl Salal taadiñoga taada øø: «Naai se 'kooy eyo 'tin̄g bini utu 'kaakŋ ute kaami *al-Masi ken̄ M̄eljege Raa utu an̄o k̄ol se jaayo.» **27** Nirl Salal øl Simeon iin̄ baa maakŋ *Bee Raa ki øø kaad ken̄ se 60 bubm Isa ute koñu baansiñ naan̄ Raa ki gen̄ tediñ nakŋ ken̄ *Ko Taar ken̄ Raa edo Musa ki øø k'ted̄ se. **28** Gøtn se Simeon uun Isa jin̄ ki øø tøom Raa deek øø:

29 «Børse M̄elumā, taar naai 'taadum se aanga doobiñ ki,
øñ buli se 'kooy baa ute lapia.

* **2:23** Aak Ekz 13.2. † **2:24** Aak Lb 12.8.

30 Taa kaamum se aakga Debm-kaajñ kẽn naai
əlin̄o se.

31 Kese 6o Debm-kaajñ kẽn naai əlo jeege tu paac.

32 Naan̄ 6o debm kẽn utu wəor gōtə

əo tədn̄ jeegen Yaudge eyo 'jeel Raa

əo ute ro naan̄ se, gaan Israelge rode utu 'kookñ
raan.»

33 Taar kẽn Simeon taad ro goon ki, jaay bubin̄
ute kon̄ booy se, taar se tap 6o əkden taad eyo.

34 Gōtn se Simeon əəddēn 6ooro əo deek Mari kon̄
ki əo: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen dēn
mētinge se, utu 'kiigi əo jee mētinge se utu 'kaaja.
Taa naan̄ 6o 'tədn̄ debm kẽn jeege an jeel Raa,
naabo jeegen mētinge se 'took eyo. **35** Ute naan̄ se
maak-saapm naade se, Raa utu an̄ 'tədin̄ 'toodn̄ tal
əo naai, Mari kon̄ se, utu 'dabara aan̄ gəo debm
kl'j'əosin̄ ute gōrd-jeerle.»

*Ann̄ oŋ Isa maakñ *Bee Raa ki*

36 Gōtn se mēnd gəołə kalaŋ se, ron̄ Ann. Naan̄
se, goon Panuel, mētjil gen Aserge. Naan̄ se mēnd
taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabiñ se, naade
tingo baara cili sum. **37** Gōtn gaabiñ ooy sum se,
naan̄ əop mēnd-daaye əo kaad kẽn se naan̄ baarin̄
sik-marta-kaar-səo naan̄ lee maakñ Bee Raa ki
daayum gen tədn̄ naabm Raa. Əən̄ərə katara naan̄
eem Raa əo iingga num lee uun *siam. **38** Num kaad
kẽn jaay k'baano ute goon Isa naan Raa ki se, naan̄
baag təəm Raa əo taad mētn̄ taar goon se jeege tun
paacñ kẽn iŋg aak kaak kaam debm kẽn utu 'kəədn̄
do jee kẽn Jeruzalem ki.

Yusupge ək tərl 6aa Nazaret ki

39 K'en naade jaay t̄ed aas nak̄j k'en *Ko Taar k'en Meljege Raa ədo *Musa ki jaay aas se, naade ək terl baa taa naaŋ Galile ki, maak̄j geḡerde k'en Nazaret ki. **40** Goono se teep baa ute naaniňa ɔɔ naaŋ meteke ɔɔ jeel-taara d̄ena ɔɔ daayum Rāa se t̄edîŋ b̄eeňa.

Isa aas goon baara sik-kaar-dio

41 Aanga baara tak 6o, ko Isa ute gaabiň se lee baado Jeruzalem ki gen t̄edn *laa Paak gen Yaudge. **42** K'en Isa jaay baarin aas sik-kaar-di se, naade ək baansiň Jeruzalem kī gen t̄edn Laaden k'en naade lee t̄ed se. **43** K'en 6ii Laa Paak jaay naŋ sum se, naade ək terl baa Nazaret ki. Num goonde Isa se ɔɔp ing Jeruzalem ki, nabō kon̄ ute bubin se, ḡotn goonde ɔɔp se, naade jeel te eyo. **44** Gen kon̄ te bubin ki num ɔɔ kaadn naane, naaŋ utu baado ute jeedegen k'baado baa kalaŋ se. K'en naade lee l̄ek tec se jaay 6o naade baa saap don̄ ki ɔɔ ḡotn se, naade baagin je ḡotn jee jeeldege tu ɔɔ ḡotn taasdege tu. **45** K'en naade jaay je bini əŋiň ey se, naade ək terl baan je Jeruzalem ki.

46 Naade jeŋ 6ii mət̄ jaay 6o baa əŋiň maak̄j *Bee Raa ki ing kiŋ daan jee jeel t̄ok̄j metn Ko Taar Raage. Naan̄ ing booy booy taarde ɔɔ do taardege tu se naan̄ t̄ond metde. **47** Jeegen paacn̄ ing ud̄ bi do taar k'en naan̄ terlden se, naade booy jeelin̄ se deel dode ɔɔ əkden taad eyo. **48** K'en konge jaay əŋiň se, naade aakin̄ se tap 6o, əkden taad eyo. ɔɔ ḡotn se kon̄ deekin̄ ɔɔ: «Goonuma, kese naai 't̄edjen nak̄j-kəəbm d̄i bini? 'Booyo, maam ute bubi se, nirlje teecga k'lee k'jei jea.» **49** Num ḡotn se Isa terlden ɔɔ: «Naase 'jemki gen d̄i? Naase 'jeelki ey la

k n maam m' aado tap  o g n maak n  ee Bubum se?» ⁵⁰ Ga n taar k n na n taadd n se, naade  n booy  k te metin  eyo. ⁵¹ G tn se na n i n b  y  aa ute naade Nazaret ki    daayum na n lee took taarde. Anum nakgen deel paac  ese se, kon  se  ki n maakin  ki.

⁵²  o Isa se teepe    jeel-taara  aa te naani . Ken Raa aakin  se, t  lin     t  l jeege tu kici.

3

*Jan-Batist daap doobm Meljege
(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)*

¹ Ka d k n Tiber Sezar, Gaar magal ing *R  m ki, jaay  k baara sik-kaar-mii maak n gaarin  ki se    na n k n se Pons Pilat  o magal g n taa na n Jude    *E  d se gaar g n taa na n Galile    gena n Pilip se gaar g n taa na n Iture ute taa na n Trakonitis    Lisanias se gaar g n taa na n Abilen. ² Ka d k n se Annan ute Kayip  o *magal jee t  n serke Raage tu. Na n k n se  o *Raa baado taad Jan goon Zakari k n ing do k  d-baar ki se. ³  o Jan se  aa lee taa na n ool magal k n Jordan ki se paac    na n taad jeege tu   : «'Terlik maakse     n j'asen *batizi    Raa asen t  l *kusi  sege. ⁴ Aan g  k n Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raan  do d  ki n  maak n Kitapi n  ki k n   :

K'booy mind deba taad mak n do k  d-baar ki   :

'Daapki doobm Meljege    't    nki jiga 'tood n tal.

⁵ G  gen daan koge tu se, k'tuurum e naata

   koge ute k  sge se k't  ok e naatn.

   doobgen dug dug se k't  dd e 't  jn 'tood n tal

» doobm kən ək koge kərcəm kərcəm se kic le
k'daapde 'toodn kələñ.

6 Bin jaay jeege paac utu kaakŋ debm kən Raa utu
adeno kələjaay aden kaaj se.*»

7 Gətn se jee dəngen baado tədn *batəm gətn Jan
ki se, naan̄ deekdən ɔɔ: «Aakumki tu wəojgen ara!
Naña jaay 6o dejseno taa aki kaan̄ kətn maak-taar
gən Raa kən utu bəoy do jeege tu se? **8** Naan ki
se, 'tədki nakgen jiga kən 'taadn jeege tu ɔɔ naase
se 'terlkiga maakse do Raa ki ɔɔ ɔnte 'taadki ɔɔki:
naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen
deeke: kogen ese se kən Raa je kic 6o aŋ deliŋ 'tədn
gaange Abraam ki. **9** Bəre, alpasa se le k'daariŋga
mətn ko kaag ki. Ko kaaggen paacŋ jaay ooj jig ey
se, j'aden təgn tund naatn ɔɔ j'aden təɔcn poodn..»

10 Gətn se jee dənge baado tənd mətn Jan ɔɔ:
«Naaje tap 6o k'tədn roje ɔɔ dio?» **11** Jan tərlden
ɔɔ: «Maakse ki se, debm ək kal di se uun əd kalan̄
se deb kən ək eyo ɔɔ debm ək nakŋ kəsə kic 6o
nigin ute debm kən ək eyo.» **12** Gətn se, jee tədn
miirge kic baado taa j'aden batizi ɔɔ naade tənd
mətiŋ ɔɔ: «Debm dooyjeege, naaje tap 6o k'tədn roje
ɔɔ dio?» **13** Naan̄ tərlden ɔɔ: «Miiр kən k'taadsen j'ɔɔ
aki kəkn̄ gətn jeege tu se, ɔnte 'ziidinkı dım do ki.»
14 Asgarge baado tənd mətiŋ ɔɔ: «Naaje kic 6o k'tədn
roje j'ɔɔ dio?» Jan tərlden ɔɔ: «ɔ̄nte 'kuunki gursn
nam ute taa təɔgo ɔɔ ɔnte 'təlki taara do nam ki.
Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm kən utu baado mətiŋ ki

15 Aan gəɔ̄ kaad kən se jeege ing aak kaak kaam
nakŋ utu 'ted se ɔɔ kən naade jaay aak Jan se, gətn se

* **3:6** Aak Eza 40.3-5.

naade saap-maakđe ki ɔɔ: «Kεse 6o 'tεđn *al-Masi lε daam?» ¹⁶ Jan terlden naade ki paac ɔɔ: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gaŋ debm kεn utu 6aado metum ki se, naaŋ magal ciruma. Maam se kεl saaŋ kic 6o m'aas gεn no tuutin eyo. Debм ese se 6o utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔɔ ute poodo. ¹⁷ Ute gεrt magalin se naaŋ utu tuuy teeniŋ ɔɔ kεn naaŋ jaay tuuy aasga num kaam teeniŋ se, naaŋ utu aŋ tɔsn kɔmb maakŋ gijin̄ ki, num tεsiŋ se, naaŋ utu aŋ kɔmb maakŋ pood'kεn ooy eyo.»

¹⁸ Do taarge tun naaŋ taaddsen se ter Jan dεjdenga ute taargen kuuy kic dεna. Gεtn ese se naaŋ taaddsen Labar Jiga se jeege tu.

**Erəd ɔk Jan-Batist dan̄gay ki*

¹⁹ Num kεn Gaar Erəd jaay ɔk Erədiad mεnd genaaňa ɔɔ do kεn se ter tεđn nakgen kuuy kusiň kici, gεtn se Jan taadiňsin̄ tal. ²⁰ Naňo do *kusiň kεn naaŋ lee tεd se, ter do kεn se naaŋ iij-ɔk ɔl Jan dan̄gay ki daala.

**Batεm gεn Isa*

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

²¹ Kεn jeege paac jaay k'batizđe aas se, Isa kic 6o k'batiziňa. Kεn naaŋ eem keem Raa se, gεtn se maakŋ raa ɔɔđ waŋ. ²² Gεtn se, *Nirl Salal se tec aan gεo deere 6aado bεoy do Isa ki. Gεtn se k'booy mind deba taad maakŋ raa ki ɔɔ: «Naai se 'Goonuma. Maam 6o m'bεer m'ɔɔđio ute maak-raapuma.»

Mεtjil gεn Isa

²³ Kaad kεn Isa baagŋ naabiň se, naaŋ ɔk 6aara 6aa 6aa si-mεtɔ. Jeege se saap ɔɔ naaŋ goon Yusup,

Yusup se goon Eli, ²⁴ Eli se goon Matat,
 Matat se goon Ləbi, Ləbi se goon Məlki,
 Məlki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup,
²⁵ Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Aməs,
 Aməs se goon Naum, Naum se goon Əsli,
 Əsli se goon Nagay, ²⁶ Nagay se goon Maat,
 Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin,
 Semeyin se goon Yəsek, Yəsek se goon Yəda,
²⁷ Yəda se goon Yəanan, Yəanan se goon Rəsa,
 Rəsa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel,
 Salatiel se goon Neri, ²⁸ Neri se goon Məlki,
 Məlki se goon Addi, Addi se goon Kəsam,
 Kəsam se goon Elmadam, Elmadam se goon Ər,
²⁹ Ər se goon Jəzu, Jəzu se goon Eliezer,
 Eliezer se goon Yərim, Yərim se goon Matat,
 Matat se goon Ləbi, ³⁰ Ləbi se goon Simeon,
 Simeon se goon Juda, Juda se goon Yusup,
 Yusup se goon Yənam, Yənam se goon Eliakim,
³¹ Eliakim se goon Məleə, Məleə se goon Mənna,
 Mənna se goon Matata, Matata se goon Natan,
 Natan se goon *Daud, ³² Daud se goon Jəsə,
 Jəsə se goon Obed, Obed se goon Booz,
 Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,
³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon
 Admin,
 Admin se goon Arni, Arni se goon Əzrəm,
 Əzrəm se goon Pərez, Pərez se goon Juda,
³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,
 Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Təra,
 Təra se goon Naər, ³⁵ Naər se goon Səruk,
 Səruk se goon Ragau, Ragau se goon Peləg,
 Peləg se goon Əber, Əber se goon Sala,

36 Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad,
 Arpakzad se goon Sem, Sem se goon Noe,
 Noe se goon Lemek,³⁷ Lemek se goon Matuzala,
 Matuzala se goon Enok, Enok se goon Yered,
 Yered se goon Maalaleel, Maalaleel se goon Kaynam,
 38 Kaynam se goon Enos, Enos se goon Set,
 Set se goon Adum, Adum se goon Raa.

4

**Bubm sitange naam Isa
 (Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)*

1 Gøtn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki ॥ Nirl Salal se tøod ølin do kød-baar ki. 2 Maakŋ 6iige tun si-søø se, Bubm sitange baado naamiṇa. Nøørø katara se Isa øs te dim eyo ॥ kен 6iigen si-søø jaay aas se, naanø bo tøøliṇa. 3 Gøtn ese se, Bubm sitange deekin ॥: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakŋ køso.» 4 ॥ Isa tørlin ॥: «Taar se Kitap taadga taada ॥: *Ken ted debkilimi inq se køso kalin ki sum eyo.**»

5 Ter Bubm sitange tøod ølin gøtn raan. Gøtn ese sum bo naanø naar taadiṇ taa naanø gaaringen do naanø ki paac se. 6 ॥ Bubm sitange deekin ॥: «Maam m'ai kødn tøøgø paac ute nakgen aak bøe k'en do naanø ki kaam jii, taa nakgen se j'edumsinga k'ed maam ki ॥ maam m'anø kødn deb k'en maakum jenø. 7 ॥ k'en naai jaay 'baado ergga naanum ki ॥ 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin

* 4:4 Aak Dt 8.3.

keda.» ⁸ Isa terlin օօ: «Taa Kitap taadga taad օօ: *Meli Raa kalaŋ tak se bo naai 'kergŋ naaniŋ ki օօ aŋ 'te dn naabina.*†» ⁹ Ter Bubm sitange tօօd նաան maakŋ geger kен Jeruzalem ki օօ baa uun əlin do *Bee Raa ki raan leŋ leŋ օօ deekiŋ օօ: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se iin aal naanj ki. ¹⁰ Taa Kitap se taadga taad օօ:

*Raa 'kund 'kulu kədīnge tu ai bəəbə
11 օօ naade ai caapm kəkŋ jidege tu
taajēige se 'kəŋ rəəkŋ ro ko ken gam eyo.*‡»

¹² Isa terlin օօ: «Kitap taadga taad օօ: *Bεrε, naai se 'kəŋ 'naam Meli Raa eyo.*§» ¹³ Ken Bubm sitange naamiŋ kaam ara kaam ara jaay aas se, naanj iin əniŋa օօ booy bini aan kaad kен Raa mala əndiŋ se jaayo.

Isa aan taa naanj Galile օօ baag te dn naabina

¹⁴ Gətn se Isa dooc te tօօgnj *Nirl Salal, օկ terl 6aa taa naanj Galile ki օօ nookiŋ eem dօօd taa naanj gətn ese paac. ¹⁵ Naanj lee dooyde maakŋ *beege tun kен Yaudge lee tuš maak ki օօ jeuge paac tօօmiŋa.

Jee Nazaret ki baate Isa

¹⁶ Isa terl maakŋ geger kен Nazaret gətn naanj teepmno ro ki. Ken *bii sebit jaay aanga num, aan gօօ daayum naanj lee 6aa maakŋ *bee kен Yaudge lee tusn maak ki զen keem Raa dey se, naanj end maak ki օօ bii kен se bo, naanj iin daara զen dooy Kitap naan jeege tu. ¹⁷ Gətn se j'uun j'edīn Kitapm զen debm taad taar teeco taar Raa ki kен k'danjn Ezayi. Naanj wərgiŋa, օօ օյ gətn kен k'raanjin j'օօ:
¹⁸ *Nirl զen Meljege se, utu maakum ki,*

† **4:8** Aak Dt 6.13-14. ‡ **4:11** Aak KKR 91.11-12. § **4:12** Aak Dt 6.16.

*taa naanbeer oodumo gen taadn Labar Jiga se jee
daayge tu.*

*Naan olumo taa m'taadn bulge tu se
j'utu j'aden koodn dode
oojee kaam-taakge se utu 'kaaka
oojee ken j'soosde yeebde cere se, j'utu j'aden koodn dode,
19 oo maam m'baado se m'asen taadn
baar ken Raa tedn beejen jeege tu kici.**

20 Ken naan jaay dooy Kitap aas se, naan teeliŋat[†], oo edin gaab ken tedn naaba gotn ese se oo naan terl ing gotin ki oo jee ing maakn bee ken gotn ese paac ondin kaama. **21** Gotn se naan baagden taada oo: «'Booyki, taar Kitapm ken naase 'booyinki jaaki se, aanga doobin ki.»

22 Gotn se jeegen paacn ing booy taarin se taad taargen jiga ron ki oo taarin nijim ken naan taadden se, okden taad eyo. Naade deek oo: «Kese tap bo goon Yusup ey la?» **23** Gotn se Isa deekden oo: «Deere, kaan kaa taar ken jeege lee taad se utu amsinki tedn dom ki ken taad oo: ‹Ken naai jaay daptor num, aaj roi mala.› Bin se naase kic utu amki taadn oo: nakn naaje k'booy ken naai 'tedo maakn geger ken Kaparnayum ki se, borse naai 'tedin maakn naani ki ara kici.» **24** Ter naan taadden oo: «Deere, 'booyki m'asen taada: bii kalan debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'okin te oo maakn naanin ki eyo. **25** 'Booyki bee m'asen taada: do dokin do *Eli ki se, *Israel ok mend-daayge dena oo kaadken se baara moto ute laapa mece se, maane baate keede oo bo tooled daama maakn naan ki. **26** Num gan Eli se, Raa olin te gotn mend-daayge ken

* **4:19** Eza 61.1-2. † **4:20** Kitap do dokin se k'teelin teele aan goo raaga.

gam k'en maakŋ taa naaŋ Israeł ki se eyo; num əlin g̑otn mend-daay k'en iŋg maakŋ g̑eger k'en k'danjiŋ Sarepta k'en taa naaŋ Sidon ki. ²⁷ Do d̑okin do Elize ki k'en debm taad taar teeco taar Raa ki se kic 60, Israełge se ɔk jee bikidge d̑ena. Nabo maakde ki paac se, deb kalan kic 60 Elize edin te lapi eyo; num gan ɛd lapi 60 gaab ki kalan k'en k'danjiŋ Naaman k'en kəd Siri.»

²⁸ K'en jee maakŋ 6ee k'en Yaudge lee tusn maak ki jaay booy taar k'en naaŋ taadden se, naade maakde taarde don ki pirin. ²⁹ Aan g̑oo g̑eger se le do ko ki se, naade iin iij-ɔkin teecn̑sin naatn ɔɔ baansin taa an 'k̑otn k̑ol ziri ki. ³⁰ Num g̑otn se naaŋ iik uj jiđe ki ɔɔ but aal daande ki se ɔɔ uun doobiŋ baa.

Isa taad təəgina

³¹ G̑otn se Isa b̑oøy baa maakŋ g̑eger k'en Karparyum k'en taa naan Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naaŋ baa dooy jeege. ³² Jeegen booy taar k'en naaŋ dooyde se ɔkden taad eyo, taa naaŋ dooyden ute təəgin mala.

³³ Jee iŋg maakŋ *6ee k'en Yaudge lee tusn maak ki g̑otn ese se, gaaba kalan se ɔk k̑oŋ sitan. K'en naaŋ aak Isa se ɔod ɔoy makəŋ ɔɔ: ³⁴ «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap 60 naaje j'ɔŋ di ute naai? Naai se 'baado gen kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal k'en Raa 60 əlio.» ³⁵ Gan Isa aaciŋ kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab k'en se!» G̑otn se gaabm se ooc daan jeege tu ɔɔ sitan se teec naatn ron ki ɔɔ t̑edin te dim eyo. ³⁶ Jee paacn̑ aak nakŋ se, beer ɔkde ɔɔ lee taad ute naapa ɔɔ: «Kese taar ɔɔ di 60 bini! Gaabm se ute təəgin se, naaŋ taad sitange

tu ॥ naade teec aana.» ³⁷ Gøtn se nookinę eem døad taa naanę gøtn ese pāac.

Isa εδ lapia jee kɔɔnge tu

³⁸ Ken Isa jaay teeco maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naanę baa bee Simon ki ॥ əŋ moominę menda se ronę əŋj kedek kedek. Gøtn ese naade tønd metn Isa ॥ n'saapm donę ki. ³⁹ Isa baado no donę ki aac kaama kɔɔn ki ॥ ronę əŋj kedek se terec urlu. Gøtn ese sum bo menda se naar iin̄ daara ॥ baagden tødn kɔsa.

⁴⁰ Kaad ken jaay kaada baa baa kooco se, jeege døna baano ute jee kɔɔnge napar napar gøtn Isa ki ॥ naaŋ naaŋ kic bo naanę əndinę jin̄ donę ki, ॥ jee kɔɔngen se paac əŋj lapia. ⁴¹ Gøtn ese kic sitange døna teec naatn ro jeege tu ॥ ken naade teec teec se tøad̄ tøoy makŋ ॥: «Naai se, 'Goon Raa.» Gaŋ Isa aacd̄en kaama ॥ j'ɔ̄nte taada, taa naade se jeelinę naanę bo *al-Masi.

Isa baa taad̄ Labar Jiga taa naanę Jude ki

⁴² Tanøorin-ñoorin se, Isa iin̄ teec baa do kød-baar ki gøtø kaam kalan̄. Gøtn se jee dønge se iin̄ taa jen̄a ॥ ken naade jaay ənjin̄ se, jee se je naanę ade kɔɔŋ eyo, num 'køɔpm kiŋ ute naade. ⁴³ Gaŋ Isa tørlden ॥: «Bεεki se, m'baa taad̄n Labar Jigan gen Gaar Raa se, maakŋ gøgørge tun kuuy kici. Taa naanę se bo Raa əlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakŋ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki ken taa naanę Jude ki se paac.

5

*Jee sɔɔ deet deet kɛn took gɛn tɛdñ jee mɛtn Isa ki
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)*

¹ Bii kalaŋ, Isa daar daar taa baar kɛn k'danjin̄ Genezaret se ɔɔ gɔtn̄ se jee dɛnge 6aado deebin̄ bat gɛn booy taar *Raa. ² Gɔtn̄ se Isa aak markabge dio daar daar taa baar ki ɔɔ jee toocñ kɛnjgen̄ bɔɔyo maak ki se daar tug tug genddege. ³ Gɔtn̄ se Isa ook maakŋ markab kɛn kalaŋ ɔɔ markabm ese se gɛn Simon. Naan̄ taad Simon ki ɔɔ: «Iik '6aa naan̄ ki cɔkɔ.» Gɔtn̄ se Isa iŋg maakŋ markab ki ɔɔ baag dooy jee dɛnge.

⁴ Kɛn naan̄ jaay taad naŋ taariŋ se, naan̄ deek Simon ki ɔɔ: «Iik '6aa gɔtn̄ kɛn maaniŋ jerlɛ, ute jeeige se, 'tuunki gendsege maan gɛn toocñ kɛnjge.» ⁵ Simon terliŋ ɔɔ: «Debm dooy jeuge, daan nɔɔr ki ute magalin̄ se, naaje k'dabarga dɛna naabo j'ɔŋ te dim eyo. Num gaŋ do taari ki se, gendge se maam m'aden tuun maan.» ⁶ Kɛn naade jaay tuun genddege maan se, naade uuno kɛnjge dɛna; bini genddege kic 6o 6aa 6aa nɛɛpe! ⁷ Naade dan meddegen maakŋ markab kɛn kuuy se te jide taa ade 6aa num, aden noogo. Meddege jaay 6aado ɔŋde se, markabdegen di se paac naade doocin̄ tal tal ute kɛnjge, bini 6aa 6aa duubm maan.

⁸ Kɛn Simon Pier jaay aak nakŋ ese se, naan̄ 6aado ooc mɛtn̄ je Isa ki deekin̄ ɔɔ: «Mɛluma, iik naatn cɛem ki; taa maam se m'debm *kusiŋa.» ⁹ Taa kɛnjgen̄ dɛn kɛn naade uuno se, Pier ute meddinge se beere 6aa ɔkde. ¹⁰ Meddingen Jak ute Jan kɛn gaan Zebedege se aak se, beere ɔkde kici. Gɔtn̄ se Isa deek Simon ki ɔɔ: «ɔŋte beere! Naan̄ ki se,

naai '6aa je jikilimge 6o andeno 6aa doobm Raa ki.»
11 Markabdege se naade tiik 6aano taa jen ki ɔɔ gətn ese sum 6o, naade rəsn te nakdege paac ɔɔ daanıña.

*Isa ed lapia debm bikid ki
(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)*

12 Bii kalaŋ Isa iin 6aa maakŋ gęger kен kalaŋ ɔɔ gətn se debm bikidi 6aado ɔŋiňa. Gaabm se roŋ paac taal aace. Kен naaŋ aak Isa se, naaŋ ooc mətn jen ki ɔɔ tənd mətiŋ ɔɔ: «Məlje, kен naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kələŋ kələŋ.»
13 Isa ɔl jin̄ utiňa ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Yee, maam m'jea, ɔŋ̄ roi daapm 'toodn kələŋ kələŋ!» Gətn se sum 6o, gaabm se kəəniň ɔŋiňa. **14** Gətn se Isa deekin̄ ɔɔ: «Dňte 6aa 'taadn nam ki. Taa naai ɔŋga lapi se '6aa 'taadroi *debm tədn serke Raa ki se ɔɔ '6aa ed *serke Raa ki aan goo kен *Musa taadiňo maakŋ Kitap ki, taa naai se roi daapga toodga kələŋ kələŋ se. Bin 6o, jeege paac 'jeele, naai se ɔŋga lapia.» **15** Gətn se jeege baag kəəsn maaniň gətə 6aa se paac ɔɔ jeege dēna lee tusu gen booy taariňa ɔɔ jee kəənge se le 6aado se gen je lapia rode. **16** Gaŋ Isa se teec 6aa do kəd-baar ki kalin̄ ki gen tənd mətn Raa.

*Isa ed lapia debm k'runguy ki
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)*

17 Bii kalaŋ Isa dooy dooy jeege ɔɔ maakŋ jeege tun naaŋ dooyde dooy se ək *Parizige ute jee jeel taadn təəkiŋ mətn Ko Taar Raage. Naade se iino maakŋ naaŋge tun taa naaŋ Galile ki ute kengen taa naaŋ Jude ki ɔɔ ute kengen iino maakŋ gęger kен Jeruzalem ki. Gətn se Isa ute təəgŋ Məljege se, ed lapi jee kəənge tu. **18** Gətn ese sum 6o jeege uuno debm k'runguyu do nakŋ toodin̄ ki. Kен naade aan

se, naade je doobm an kend kəŋ Isa. ¹⁹ Načo taa jeege dən dən se naade əŋ te doobm an kend kəŋ Isa eyo. Taa naan se bo naade uun ookŋsin do bee ki raan ə̄ ə̄d taa bəl̄ ə̄ naade bəoyin̄ ̄ do nakŋ toodin̄ ki naan Isa ki daan jeege tu. ²⁰ Ken Isa jaay aak naade aal maakde doŋ ki se, deek ə̄: «Gaaba, *kusin̄ige se, maam m'tə̄lisiŋga naatn̄.»

²¹ Ken jee jeel taadn̄ tə̄kŋ metn Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baag naajŋ te naapa ute mind naan̄ ki ə̄: «Naan̄ se tap bo naaja jaay naaj Raa bin se? Ken 'kəŋ tə̄l kusin̄ deba se, Raa kalin̄ ki sum ey la?» ²² Aan ḡō Isa jeel maak-saapde se, naan̄ terlden̄ ə̄: «Taa d̄i jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ²³ Gen naase ki num, ken gay bo ə̄n̄ ciri, ken m'deekŋ m'ə̄: «Kusin̄ige se, maam m'tə̄lisiŋga naatn̄ l̄ebu m'deekŋ m'ə̄: «In̄i ə̄ 'lee' se le? ²⁴ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ə̄k tə̄gə gen tə̄l kusin̄ jeege.» Ḡotn̄ se, Isa deek debm k'runguy ki ə̄: «M'deeki m'ə̄: iini, uun nakŋ toodi se ə̄ 'baa bei ki.»

²⁵ Ḡotn̄ ese se sum bo, gaabm se, iin̄ daara naan̄ jeege tu, uun nakŋ toodin̄a ə̄ baa been̄ ki. Ken naan̄ baa baa se naan̄ tə̄m Raa. ²⁶ Jee ḡotn̄ ese paac nakŋ se deel doðe ə̄ naade tə̄m Raa kici. Ḡotn̄ se naade beere ə̄kde se, taad ute naapa ə̄: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen k̄en deel do aak eyo!»

Isa dan̄ Lebi (Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷ Ken nakgen se jaay deel se, Isa teec teec se aak *debm tə̄kŋ miiri ron̄ Lebi ing king ḡotn̄ tə̄dn̄ naabin̄ ki. Naan̄ deekin̄ ə̄: «In̄i 'daanuma!»

28 Gətn se sum 6o Ləbi iini, ən nakinge paac əo daan Isa.

29 Gətn se Ləbi təd kəsə dəna əo dan Isa 6een ki gen 6aa kəsə. Əo jeege dəna ing əs te naade əo maakde ki se *jee təknj miirge əo jee kuuy se kici ute te naade. **30** Gətn se, *Parizige ute jee jeel taadn təəknj metn Ko Taar Raage se jaay aakde se mooy naan ki dir dir əo taad jeege tun metn Isa ki se əo: «Gen di jaay naase əski əo aayki ute jee təknj miirge əo jee *kusinge se?» **31** Isa tərlden əo: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kən je daptor se, jee kəoŋge. **32** Maam m'6aado se gen dan jee kən saap əo naade aak bəe naan Raa ki se eyo, num maam m'6aado se gen jee jeel rode ki naade jee kusinge, taa 'tərl maakde do Raa ki.»

*Mətn taar *siam*

33 Naan kən se jeege 6aado taad Isa ki əo: «Jee metn Jan-Batist ki ute jee metn *Parizige se tədga num lee tuun siam əo tənd metn Raa. Num jee metn naai ki se əsə əo aaye.» **34** Isa tərlden əo: «Jeegen 6aado kəknj mənda jaay gaabm mənda utu te naade se, kaad kən se naade 'kən kuun siam la? Met ki eyo. **35** Num gaŋ bii kalaŋ kaadiŋ utu kaana gaabm mənda se j'utu j'an kəədn naata əo naan kən se jaay 6o, mədīŋe se lee tuun siam gen tənd metn Raa.»

36 Isa taadən ute kaal naagŋ taara daala əo: «Nam ək kala koono nəepga nəep se, ade kəŋ nəepm taar kal kiji jaay aŋ kal do ki eyo; ey num taa kal kijin kən k'nəepo se cere sum, əo kən j'aalinga kic num, naade se kəŋ tum eyo. **37** Əo tətn koojŋ biŋ utu iin kiiŋ se, j'əmbiŋ maakŋ k-leeterge tun koono eyo; ey num tətn koojŋ biŋ se, an dəəbm ute k-leeterge se naatn. Əo tətn koojŋ biŋ se le 'kəøy

naaŋ ki cere ɔo k-leeterge se le, dəabm tujn̄ kici*. 38 Num gaŋ bεeki num, tətn kaam ki se j'laŋ kəmb maakŋ k-leeterge tun kiji kici. 39 ɔɔ debm aayga kaay tətn† coodi təəlum se le, tətn kaam ki se, 6oŋ təjlin̄ ey sum. Taa naaŋ deek ɔɔ: kən nijim cir paac se tətn kən coodi təəlum se.»

6

*Isa se naaŋ 6o mel *bii sebit (Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)*

1 Bii kalaŋ 6ii sebit ki se, Isa ute jee metin̄ ki deel maakŋ gətn̄ gem ki. Gətn̄ se jee metin̄ ki tərec do gemge ɔɔ ɔəd kaamiŋ maakŋ jide ki ɔɔ taanę. 2 Num *Parizigen kandum gətn̄ ese taadden ɔɔ: «Gen di jaay naase 'tədki nakŋ kən j'und te kulu eyo gen təd 6ii sebit ki se?» 3 Isa terlden ɔɔ: «Naase 'dooyinkı te ey la, nakŋ kən *Daud təd ute jeenę kaad kən naade 6o təəlde se? 4 Naan̄ endo maakŋ *kərər gen *Raa ki, ɔɔ təs mappan j'edingga ked *serke Raa ki, ɔso ɔɔ edo jeenę tun metin̄ ki kici. Ey num, kən ɔk doobm 'kəsn se jee tədn̄ serkge Raa ki kalde ki sum.»

5 ɔɔ ter Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se le, naaŋ 6o Mel gen 6ii sebit.»

6 Kən aan 6ii sebit kən kuuy se, Isa 6aa end maakŋ *bee kən Yaudge lee tusn̄ maak ki se ɔɔ dooy jeegę. Gətn̄ ese, naaŋ ɔŋ gaaba kalaŋ ji daamiŋ ooyga kooyo. 7 Jee jeel taadn̄ təəkŋ metn̄ Ko Taar Raage ute Parizige se ɔnd kaama Isa ki tak taa naade je aŋ kaaka kən n'kədn̄ lapia gaab kən se 6ii

* 5:37 Yaudge se təmb tətdegen gen koojn̄ biŋ se maakŋ k-leeterge tu. † 5:39 Tətn Yaudge se daayum taad'ute tətn̄ koojn̄ biŋ se sum.

sebit ki num, bin se naade an kɔkŋ mindiŋa. ⁸ Aan gɔo Isa jeel saapm-maakde ki se, naaŋ deek gaab kɛn jiŋ ooyga kooy se ɔɔ: «Iini 'daar naan jeege tu.» ɔɔ gaabm se iin daara. ⁹ Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Maam m'je tənd metse: bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tədn bœ̄ lɔbu gen tədn *kusiŋ le? ɔɔ deba jaay d̥im an don ki num, an kaaj lɔbu an kɔnij naaŋ 'kut le?» ¹⁰ Gɔtn se Isa uun kaamiŋ aak d̥oɔdđe paac ɔɔ deek gaabm kɛn jiŋ ooyga kooy se ɔɔ: «!Seej jii!» ɔɔ gaabm se seej jiŋa ɔɔ gɔtn ese sum bo jiŋ ɔŋ lapia. ¹¹ Ken Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ se, maakde taarde don ki pirin ɔɔ taad ute naapa do nak kɛn naade utu 'tədn do Isa ki.

*Isa bœ̄r tɔɔdjee kaan naabingen sik-kaar-dio
(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)*

¹² Kaad kɛn se sum bo, bii kalaŋ Isa 6aa ook do ko ki gen keem Raa ɔɔ maakŋ nɔɔr kɛn te magalin se, naaŋ eem Raa. ¹³ Ken gɔtɔ jaay iip se, naaŋ dan jee metiŋ ki ɔɔ maakde ki se, naaŋ bœ̄r tɔɔdjeege sik-kaar-dio kɛn naaŋ danđe jee kaan naabinge. Kese bo ro jee se: ¹⁴ Simon se, naaŋ danjiŋ te ro Pier, Andre se genaanaŋa, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Tɔma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujŋ naanjiŋa, ¹⁶ Jud goon Jak ɔɔ Judas Iskariot, naaŋ bo debm utu kutn Isa se.

*Isa dooy jeege ɔɔ edlapia jee kɔɔnge tu
(Mt 5.2-12)*

¹⁷ Ken Isa jaay bœ̄y do ko ki ute jee metiŋ kɛn sik-kaar-di se naaŋ ɔŋ gɔtn tood tal jaay naaŋ daara ɔɔ gɔtn se naaŋ ɔŋ jee den metiŋ ki ute jeege d̥aoło d̥ena iinŋo taa naaŋ Jude ki, kengen iinŋo

maakŋ geger kен Jeruzalem ki, ѡ kengen kuuy se iinŋ taa naaŋ Tir ute gen Sidəŋ ki kен iŋg maakŋ gegerge tun taa baar ki. ¹⁸ Naade baado se gen booy taariňa ѡ gen je lapi rode, ѡ jee ɔk kəoŋ sitangen kен lee dabarde se kic 60 əŋg lapia. ¹⁹ Jee dengen tus paac se naŋa naŋa kic 60 je kutn ro Isa taa debm utga ron num, təoŋ Isan 'teec ron ki se, eđđen lapia.

Jee maak-raapge ute jee kен aden kaan nakŋ əaŋo

²⁰ Gøtn se Isa uun kaamiňa aak jee metiŋ ki ѡ taadđen ѡ:

«Maak-raapo naase jee daayge tu,
taa *maakŋ Gaar Raa se naase ki.

²¹ Maak-raapo naase jee 60 təołsen børse se,
taa naase utu aki kəsn dərəŋ te maraad se!

Maak-raapo naase kен børse maakŋ kaa-maan ki,
taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase kен jeege jese eyo, əođ undse
naatn,

naajse ѡ təlsen taar jig eyo dose ki,

taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

²³ «Kен nakgen se jaay aanga dose ki num, 6ii
kен se əŋki maakse 'raap sakan ѡ 'daamki te
maak-raapo! Taa maakŋ raa ki se, Raa utu asen
kogn bęđse dęn aak eyo. Bin 60 6ugđegen do dəkiň
se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa ki se bin
kici.

²⁴ «Num gaŋ asen kəoŋ naasen jee nak dęnge
taa børse naase əŋkiga dose.

²⁵ Asen kəoŋ naasen kен børse dıim daaysen ey se,
taa naase 60 utu asen təoło.

Asen kəoŋ naasen jee iŋg 'tooyki koogo børse,

* ^{6:22} Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

taa naase se maakse utu 'tuju ɔɔ utu aki keeme.
26 Asen kɔɔŋ naasen kɛn jeege paac taad taargen
 nijim rose ki sum se,
 bin ɓo bugdegen do dəkin̩ se təd̩ ute jeegen təd̩
 rode aan gɔɔ jee taad̩ taar teeco taar Raa ki
 bin kici.»

*'Jekiji taamooysege
 (Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)*

27 «Gaŋ maam m'taadsen naase kɛn iŋg booyki
 taarum se, m'ɔɔ: 'jeki jee taamooysege, 'təd̩ki bɛɛ
 jeege tun jese eyo. **28** ɔɔd̩ki ɓoro do jeege tun
 naamse ɔɔ eemki Raa taa jeegen kɛn dabarse se.
29 Kɛn nam jaay ɔndiga mətn bi ki num, 'terlin̩ kɛn
 do ji kuuy se kici. Kɛn nam jaay uunga kali magal
 se, kali baatn̩ maak ki se kic num, ɔn̩te 'kɔɔgin̩.
30 Debm kɛn jaay tənd mətn dim gɔti ki num, ɛdiŋ̩
 ɔɔ nam jaay uunga dimi num, ɔn̩te 'baa baayin̩a.
31 Bee kɛn naase 'jeki jeege asen təd̩se, naase kic
 num, 'təd̩ki jeege tu bin kici.

32 «Kɛn naase jaay 'jeki jeege jese sum num, bin
 se nakŋ̩ jaay j'asen tɔɔm ro ki tap ɓo gɔt̩. Taa jee
 *kusinge kic le je naapa bin kici! **33** ɔɔ kɛn naase
 jaay 'təd̩ki bɛɛ jeege tun 'təd̩sen bɛɛ naase ki sum
 num, bin se nakŋ̩ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap ɓo
 gɔt̩. Taa jee kusinge kic le lee təd̩ bɛɛ ute naapa
 kici! **34** Kɛn naase jaay ɛd̩ki sɛɛ ɓo jeege tun utu
 asesin̩ tərl̩ kɔŋŋ̩ gɔt̩ ki sum num, bin se nakŋ̩ jaay
 j'asen tɔɔm ro ki se tap ɓo gɔt̩. Taa jee kusinge
 kic ɓo lee ɛd̩ ked̩ sɛɛ ute naapa, taa naade jeele
 j'adesin̩ kɔŋŋ̩ gɔt̩ ki! **35** Num gaŋ naase se, 'jeki jee
 taamooysege; 'təd̩ki bɛɛ jeege tu ɔɔ kɛn ɛd̩kiga sɛɛ
 jeege tu num, ɔn̩te 'saapki ɔɔki j'asesin̩ kɔgɔ. Bin ɓo

Raa utu asen t^{edn} b^{eeñ} dⁿ aak eyo ɔɔ naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen Taaro. Taa Raa se naan debm jiga ɔɔ naan t^{ed} b^{eeña} do jeege tun k'teđđen b^{ee} kic 60 naade jeel eyo ɔɔ t^{ed} b^{ee} jee kusinge tu kici. ³⁶ 'Kercelki aan g^{oo} Bubsen maakn raa ki, kercel se.»

*ɔ̄nte 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu
(Mt 7.1-5,15-20, 12.33-37)*

³⁷ «ɔ̄nten 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu, ɔɔ naase kic 60 j'asen kɔjn bɔɔrɔ dose ki eyo. ɔ̄nten 'kendki tel nam gen kutiñā, bin se naase kic j'asen kɔj kut eyo. Ken naase jaay 'lee ɔkki naagn naapa num, Raa kici asen t^{oɔl} kusinse. ³⁸ Edki naka jeege tu taa j'utu j'asen k^{edn} naase ki kici: ute gorn ken naase 'lee 'd^{əɔjñki} jeege tu se, Raa utu asesin d^{əɔjñ}, doocñ k^{ond} gazagaza ɔɔ asesiñ d^{əɔjñ} cir cir. Bin 60 ute nakn ken naase 'lee 'd^{əɔjñki} nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin d^{əɔjñ} bin kici.

³⁹ «Ter Isa taadđen ute kaal naagn taara kuuy daala ɔɔ: debm kaam-t^{oɔkɔ} 'kɔj t^{oɔdn} naapiñ debm kaam-t^{oɔkɔ} la? Naaden di paac se 'si maakn g^{oo} ki ey ne? ⁴⁰ Debm lee metn deb ken dooyin se 'kɔj cir debm dooyin eyo. Num gañ debm metn deb ki jaay melin dooy ɔkinga se, naan utu 't^{edn} aan g^{oo} melina.

⁴¹ «Mu c^{ek}ken ken kaam genaai ki 60 naai ɔŋ aakiñā. Num gen di jaay naai ɔŋ aak gudum kaagn kaami ki ey se? ⁴² Ute naan se 60, naai 'kɔj deekn genaai ki ɔɔ: Genaama, 'baado m'ai k^{oɔdn} mu kaami ki. Nakn naai 't^{edn} se, met ki eyo! Ey num naai ɔk met-gudum kaagn kaami ki se kici! Beeki num, ɔod met-gudum kaagn kaami ki se ram,

jaay ɓo kaami 'kɔɔdn kaakŋ jiga bin jaay 'kɔɔdn mu cɔkɔn kɛn kaam genaai ki se!»

Kaaga ute koojɪnɑ

⁴³ «Kaagn jiga se koojɪn aak kus eyo ɔɔ kaagn kooŋɔ lɛ ɔŋ ooj koojɪn jig ey kici. ⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojdege: taa naan̄ se ɓo j'kɔŋ tuugŋ koojɪn məŋgɔ do kaag kɛn ute kɔrɔndin̄ eyo ɔɔ kɔŋ tuugŋ koojɪn k-yooko se do k-lili ki ey kici. ⁴⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛŋ se iino maakin̄ ki, ɔɔ debm *kusiŋ se, kusin̄ se kic ɓo iino maakin̄ ki. Taa taar kɛn jikilimgȇ lee taad paac se iino maakde ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase ing 'daŋum ki: Mɛluma, Mɛluma. Num gen dī jaay ɓo naase 'baateki gen tɛdn nakŋ kɛn maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɛd se? ⁴⁷ Debm baado gotum ki, booy taaruma ɔɔ ing do ki se, 'booyki m'asen taadn nakŋ kɛn naan̄ tecin̄ tece. ⁴⁸ Naan̄ se tec aan gɔɔ debm ɓaa kɔbm beeŋa: naan̄ ud gɔɔ jerle bini aan do ko ki jaay ɓo ɔndo metn̄ beeŋa. Ken naan̄ jaay iin̄iŋ aas sum se, maane eed dɛna ɔɔ oolge kic ɓo dooco ɔɔ ɔoy makɔŋɔ baado deeb bee se bat nabo, ɔŋ tedin̄ te dim eyo, taa bee se k'l'iin̄inga jiga. ⁴⁹ Num gaŋ debm booy taaruma ɔɔ ing do ki ey se, naan̄ se tec aan gɔɔ debm kɛn ud te gɔɔ ey sum ɓo iin̄ beeŋa. Ken oolge dooco jaay ɔɔyɔ makɔŋɔ ɔɔ baado deebin̄ bat se, bee se ru naŋ tak.»

Isa ute bubm asgarge

(Mt 8.5-13)

¹ K'en Isa jaay taad naaŋ taariŋ naan jeege tu aas se, naaŋ baa end maakŋ geger ken Kaparnayum ki. ² Gøtn se bubm asgarge se øk bulu kalaŋ bin se naaŋ jeŋ den aak eyo. Naabo buliŋ se ooc kœŋo kaam yoa. ³ K'en gaabm se jaay booy j'œs maan Isa se, gøtn se naaŋ iin ol magal Yaudge kandum taa baa sel metn Isa num, ade baa utu kœdn lapia buliŋ ki se. ⁴ K'en magal Yaudge jaay aan gøtn Isa ki se, naade eeminŋ nœ œ: «Bœeki num, gen tœdn bœe se, 'tœdn gaab ken se. ⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeki dœna œ naaŋ mala bo iinjeki bee ken k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gøtn se Isa baa ute naade. Num ken naaŋ aan te cœe bee magal asgarge tu ey sum bo, bubm asgar *Rømøge ølo medinge taa aŋ taadn œ: «Mœluma, œnte dabar roi gen baado beem ki, taa maam se m'aas dim naani ki eyo. ⁷ Taa naaŋ se bo, maam m'œŋ m'baa te gøti ki ey se. Num gøtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tœdn naabum se 'kœŋ lapia. ⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naabo m'øk asgarge kaam ji maam kici. Ken m'ingga num m'deek deb kalaŋ ki m'œ: 'Baa se, naaŋ iin 'baa. œ m'deek deb kuuy ki m'œ: 'Baado se, naaŋ iin baado. œ bulum ki se jaay, m'deekiŋ m'œ: 'Tœdn nakŋ ese se, naaŋ iin tœdiŋa.» ⁹ K'en Isa jaay booy taar ese se, taara se økiŋ taad eyo. Gøtn se naaŋ tœrl aak jee dœngen baado metiŋ ki se œ naaŋ deekden œ: «'Booyki m'asen taada: maakŋ gaan *Israelge tun ute dœnde kic bo maam m'œ te nam jaay aal maakiŋ do *Raa ki aan gœ gaabm ara se eyo.» ¹⁰ Kœr jee naaŋ øldeno naaba jaay aan been se, naade œŋ bul se œŋga lapia.

Isa dur goon mend-daay daany yoge tu

¹¹ Naan kən se jaay, Isa iin 6aa maakŋ geger kən k'danqin Nayn. Jee mətiŋ ki ute jeege dəna 6aa ute naana. ¹² Ken Isa ute jeege jaay aan taa doob kən j'an ķend maakŋ geger ki se, naade aak jeege uuno yoa ɔɔ kən ooy se goon mend-daaye ɔɔ naan kalin ki sum 6o maakŋ koŋ ki. Gətn se jeege dəna daan mend se. ¹³ Ken Meljege jaay aak ko goono se, naan εεjinq don ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Oñte 'təɔyə.» ¹⁴ Gətn se Isa iiko cee jeege tun uuno yo se, ənd jin do baraŋgal ki ɔɔ gətn se, jee 6aan 6aa ute yo se daara ɔɔ Isa deek goon kəd ki se ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ, iini!» ¹⁵ Gətn se goon kədn ooyga kooy se duru iinj ing ute mətiña ɔɔ baag taadn taara. ɔɔ Isa ək ədiŋ kon ki. ¹⁶ Ken jeege jaay aak nakŋ se, beere 6aa əkdə paac ɔɔ naade *nook Raa ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, 6erə, 6aadoga daanjege tu. Kese Raa mala 6o 6aadoga kaakŋ jeenqe!» ¹⁷ Taa naan se 6o jee taa naan Jude ki ute jee kən taa naanje tun cees ki se, paac se ing 6o gen kəosn maana do nakge tun kən Isa tədo se.

*Jan-Batist ute Isa
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Gətn se jee mətn Jan-Batist ki 6aadø taad məlde ki. Ken Jan jaay booy taarde sum se, maakdə ki se naan dan jeege dio, ¹⁹ ɔɔ əldə gətn Melje Isa ki taa '6aa tənd mətiŋ ɔɔ: «Naai 6o debm kən jeege ing aak kaama j'ɔɔ utu ade 6aa se ləbu k'booy nam kuuy le?» ²⁰ Ken naade jaay aan gətn Isa ki se, jee se taad ɔɔ: «Naaje se Jan-Batist 6o əljeno gəti ki ɔɔ k'tənd məti: naai 6o debm kən jeege ing aak kaama j'ɔɔ utu ade 6aa se ləbu k'booy nam kuuy le?» ²¹ Naande

ki se sum 6o, Isa əd lapia jee kəɔñdege tu dəna. Maakde ki se jeegen kən kəɔñø tujdenga tuju ute jee ək kəɔñ sitange se kic naañ əddən lapia ɔɔ jee kaam-tɔɔkge dən se kic 6o naañ ɔɔdən kaamdege.

²² Gətn se Isa deek jeege tun Jan əldeno naaba se ɔɔ: «'Baa 'taadki Jan ki nakŋ naase mala aakin̄kiga ute kaamse ɔɔ booyinkiga ute bise: jee kaam-tɔɔkge lε aakga, jee cekedge lε leega talam talam, jee bikidge lε ɔŋga lapia ɔɔ rodege lε toodga kələñ kələñ, jee duguyge lε bərse booy booyo, jee ooyga kooy kic lε duroga daan yoge tu ɔɔ Labar Jiga se lε, k'taadiŋga jee daayge tu.

²³ Maak-raapo debm kən jaay ai kaamiñ ɔñte doobm gən kaal maakiñ do maam ki ey se.»

²⁴ Kən jee Jan əldeno naaba jaay ək terl 6aa se, Isa baag taadñ taar Jan se jee dənge tu ɔɔ: «Do kəd-6aar ki se naase tap 6o iŋgkiro kaakŋ naŋa? Ləbu iŋgkiro kaakŋ mu taabaar kən kuul teen̄ 6aansiñ kaam ara kaam ara se la?

²⁵ A-a! Bin num naase iŋgkiro kaakŋ naŋa? Ləbu iŋgkiro kaakŋ gaabm kən tus kalge aak bεε se lε? Gətə. Jee lee tus kalgen aak bεε gən koono se ute jee maalge se, naade se tiŋg maakŋ bee gaaringe tu.

²⁶ Ləbu naase tap 6o iŋgkiro kaakŋ naŋa? Naase se iŋgkiro kaakŋ debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'assen taada: naañ se debm taad taar teeco taar Raa ki nabø naañ magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala.

²⁷ Naañ se 6o debm kən Raa taado taariñ do dəkiñ maakŋ Kitap ki ɔɔ:

*'Booyo, maam m'ai kəl debm kaañ naabum naani ki, taa ai 'daapm doobi.**

* ^{7:27} Aak Mal 3.1.

²⁸ «'Booyki m'asen taada: maakŋ jege tun mendge toojđen do naaŋ ki ara bini aan do Jan ki se, debm kēn magal cirin Jan se, gōtə. Anum debm *maakŋ Gaar Raa ki se baat aan gōo dī kic 60, naaŋ se 60 magal cir Jan.

²⁹ «Jee dēnge ute *jee tōkŋ miirge jaay booy taariŋ se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se tēd naka ute doobiña. ³⁰ Num gaŋ *Parizige utu jee jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raage se, naade se baate tookŋ do nakge tun kēn Raa je oo aden tēdn naade ki se. Bin 60, naade baate tookŋ kēn Jan aden batizi.»

³¹ Ter Isa taadden oo: «Jee bōrse tap 60, m'aden kōmb bēye ute naanje? Naade tap 60 tec naanje?

³² Naade se tec aan gōo gaangen iŋg bōr ki jaay taad'ute naapa oo:

*Naaje k'tuuysen kaa
nabo naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa
nabo naase 'baate keemki.*

³³ «Ey num Jan-Batist 6aado se, naaŋ os mapp eyo oo aay tōtn koojn biŋ eyo oo naase oɔki num: naaŋ se debm sitan! ³⁴ Kēn *Goon Deba jaay 6aado se oɔsa oo aaye, nabo naase oɔki num: naaŋ se debm kaam-kōsa oo debm kaay-koono oo ɔk mēdē ute jee tōkŋ miirge oo ute jee *kusinge! ³⁵ Num gaŋ jee took aal maakđe don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobiña.»

*Isa ute mend tēdn *kusin̄a*

³⁶ Bii kalaŋ kōđ *Parizi kalaŋ bini, dan Isa 6eēn ki, gēn 6aa kōsn ute naaŋa. Kēn Isa jaay 6aa 6eēn ki se, gōtn se naade tood ute cēesđe jaay 60 baag kōsa do tabil ki. ³⁷ Mēnda kalaŋ iiŋo maakŋ gēger kēn

se ॥ jeege paac jeelin̄ naan̄ se, mend tēdn̄ kusiñā. Naan̄ baado əñde taa naan̄ booyga booy j'ō Isa utu in̄j̄ əs k̄s ḡt̄n̄ k̄d Parizi ki se. K̄en naan̄ baado baa se, naan̄ uuno naka aan̄ ḡo k̄-b̄ok̄l̄ kalañ ko bo k̄c̄oç k̄daapiñā. K̄-b̄ok̄l̄ se k̄daapiñ ute nak̄j̄ k̄en k̄dan̄j̄ albatir†, ॥ naan̄ se dooc ute itir. **38** Naan̄ baado kaam je Isa ki ॥ naan̄ eeme ən̄ kaa-maanin̄ se neet je Isa ॥ naan̄ ətiñsiñ ute b̄eek̄iñā ॥ baam ək aay j̄eñ se ute maak-raapo ॥ əøyiñ itir do j̄eñ ki.

39 K̄d Parizi k̄en dan̄ Isa beeñ ki jaay aak nak̄j̄ bin se, taad ute maakin̄ ॥: «K̄en gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mend baado utiñ se, naan̄ an̄ 'jeelin̄ naan̄ se, mend tēdn̄ kusiñā.» **40** Ḡt̄n̄ se Isa taadiñ ॥: «Simon, maam se m̄'ok taara m̄'ai deeke.» Naan̄ terlin̄ ॥: «Debm dooy jeege, 'taada.» **41** Isa ॥: «'Booyo. Debm kalañ ək jee s̄eege dio. Deb kalañ se ey num an̄ k̄ogn̄ tamma kaar-mii ॥ debm kuuy se l̄e ey num an̄ k̄ogn̄ tamma si-mii.» **42** Num gan̄ dim naade aan̄ k̄ogn̄ s̄ee ñde ḡt̄ se, naade di se paac, naan̄ t̄oold̄en̄ s̄ee ñde ge se naata. Num maak̄j̄ naade k̄en di se, debm edden̄ s̄ee se k̄en gay bo an̄ 'je ciri?» **43** Simon terlin̄ ॥: «Gen̄ maam ki num m̄'ō, debm k̄en s̄ee ñd̄en̄ jaay bo k̄t̄ooll̄siñ se.» Isa deekin̄ ॥: «K̄ese naai 'taadga taar met ki.»

44 Ḡt̄n̄ se Isa uun̄ terl̄ aak mend se, ॥ ñdeek Simon ki ॥: «Naai aak mend se daamo! Ḡt̄n̄ maam m̄'endo bei ki se, naai edum te maan̄ tuḡj̄ j̄em eyo; num gan̄ mend se neetum j̄em ute kaa-maanin̄ā ॥ ətumsiñ ute b̄eek̄iñā.» **45** ॥ naai 'baam ək aay te taarum ute maak-raap eyo; num mend se k̄en

† **7:37** Albatir se napar koa aama k̄en k̄c̄oç k̄daapiñā gen̄ k̄omb itir.

maam m'aan sum se, ḡotn naañ baam ɔk aay j̄ema ute maak-raapo sum se, ɔñum te eyo. ⁴⁶ Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mend se ɔtum itir j̄em ki. ⁴⁷ 'Booyo m'ai taada: mend se kusin̄ingen d̄en se, Raa t̄oölisinga naatn. Taa naañ se 60, naañ jem d̄en se. Gan debm k't̄oölinq kusin̄inq baat se, naañ kic 60 ɔk maak-je baata.» ⁴⁸ Ter Isa taad̄ mend ki ɔɔ: «Kusin̄ige se maam m't̄oölisinga naata.» ⁴⁹ Jeegen ing ɔs ute naade se, baag taad̄n ute naapa ɔɔ: «Kese tap 60 naañ jaay taad̄ taa 't̄oöl kusin̄ jeege se?» ⁵⁰ Isa deek mend ki ɔɔ: «M̄enda, ute kaal maaki k̄en naai aal dom ki se, aajiga. Iini, '6aa ute lapia..»

8

Mendgen lee metn̄ Isa ki

¹ Naan̄ k̄en se jaay Isa baa lee maakŋ gegerge tu ɔɔ maakŋ naanje tu. Naan̄ taad̄ wɔok Labar Jigan gen Gaar Raa se jeege tu. Ḡotn se jee kaañ naabingen sik-kaar-dio, ² ute mendge kandum se lee ute naana. Mendgen se 60 k̄en naan̄ eddēno lapia gen k̄oñ rodege tu ɔɔ tuurdeno sitange rodege tu se. Maakde ki se, Mari iiñø Magdala ɔɔ ro naan̄ ki se 60, Isa tuuriñø sitange cili se. ³ Oo Yoanna k̄en mend Kuza, gaabin̄ se Gaar *Er̄od ɔñin̄ maalin̄ paac kaam jiña ɔɔ Suzaan ute mendgen kuuy d̄en kici. Naade se 60 k̄en lee noog Isa ute jee metin̄ ki ute nakgen naade ɔkɔ.

Isa aal naagn̄ taara te debm kond buru (Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)

⁴ Jeuge d̄ena iiñø maakŋ gegerge tu paac ɔɔ 6aadō tus ḡotn Isa ki ɔɔ naan̄ taadden ute kaal naagn̄ taara ɔɔ: ⁵ «Bii kalañ deba kalañ teec 6aa kond buru.

Ken naan jaay ɔnd kɔnd buriŋ se, kupm metin si jen doob ki; gɔtn se jeege tuumiṇa ɔɔ yeelge baādo tuun ɔsin naatn paac. ⁶ Kupm metinge se si gɔt ken naanjin maakin ɔk koa. Ken naan jaay utu teec teec sum ɓo naar tuutu taa gɔtn se naanjin ceepe. ⁷ Kupm metin se, si maakŋ ji kaag ken ɔk kɔrɔndo se, naan teece nabo aan gɔɔ teep maakŋ ji kaag ki se, ji kaaga aayin taara. ⁸ Num kupm ken si do naan ken jiga se, gɔtn se naan teece, teepe, tɔk doa ɔɔ ɔk kaama dən aak eyo.» Do taar ken se, Isa uun mindin raan deekdən ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

⁹ Jee metn Isa ki se tɔnd metin ɔɔ: «Kaal naagn taar ken naai 'taad se tap ɓo je deekŋ ɔɔ dio?» ¹⁰ Isa terldən ɔɔ: «Nakŋ j'ɔyingga kɔy *maakŋ Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelin̩kiga. Num gan jee kuuy se k'taaddən ute kaal naagn taara se, taa:

*Naade 'kaakŋ ute kaamde nabo 'kaakŋ kɔk eyo,
'booy ute bide nabo 'booy kɔk eyo.**

Kaal naagn taar se, Isa taad tɔk metin̩a

¹¹ «'Booyki kaal naagn taar ese se je deekŋ ɔɔ: kupm maam m'taadn se, kese taar Raa. ¹² Kupm ken si jen doob ki se, kese taad ute jeegen booy taar Raa nabo *Bubm sitange baado ɔɔd taar se maakdə ki naatn, taa sɔm naade booy uunga num 'kɔŋ kaaja. ¹³ Kupm ken si gɔtn naanjin ɔk ko maak ki se, kese taad te jeegen metn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo nabo naade ɔŋ ɔkiŋ tɔag eyo. Kaadken gɔtɔ utu bɛe se naade ɔk taar Raa se ɔɔnɔ, gan nakŋ naama jaay aanga dode ki num, naadé rɛsn naatn

* **8:10** Aak Eza 6.9.

ute taar Raa se. **14** Kupm si maakŋ ji kaag kən ək kørəndə se, kəse taad te jeegen booy ək taar Raa naabo, naade uun nirlde, je maal *dunia əə je nakŋ kən daa rode 6o jea. Kəse 6o tədđen kaal maakđe 6aa tədñ nakŋ cərə sum se. **15** Num kupm kən si do naanŋ kən jiga se, kəse taad te jeegen maakđe bęe, booy uun taar Raa əə əkiŋ maakđe ki jiga əə jee se, naade aay kaamđe aal maakđe do Raa ki əə tədñ nakgen jiga..»

*Isa aal naagŋ taar ute ləəmpə
(Mk 4.21-26)*

16 «Nam 'kəəcn̄ ləəmpə jaay an̄ deebm dukulu don̄ ki, ey le an̄ kəl kənd mətn daŋal ki se, gətə. Gaŋ ləəmpə se k'j'əəcinka num, j'uun j'əliŋ raan ro kaag ki taa jee ənd gətn ese se, 'kaakŋ gətn wəərə. **17** Taa nakŋ j'əyin̄ køy se j'utu j'an̄ kaakŋ 'toodñ tal əə nakŋ jeege jaay jeel mətiŋ ey se jeege utu 'jeel mətiŋ paac əə j'utu j'an̄ kaakŋ kaam kaad ki utu 'toodñ tal. **18** Bin se kən aki booy taar Raa num, əndki kəndə! Taa debm ək se j'an̄ kəmb do ki, num debm ək ey se le, kən nakŋ naanŋ saap əə ək se kic 6o, j'an̄ təsn naatn..»

*Genaa Isage ute konđe
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)*

19 Gətn se genaa Isage ute konđe 6aaŋo kaaka, naabo taa jeegen dən se, naade əŋ aan te gətiŋ ki eyo. **20** Nam 6aađo taad Isa ki əə: «Koi ute genaaige se utu naatn əə naade je ai kaaka.» **21** Isa tərlđen əə: «Koyuma ute genaamge se, kəse jee kən booy taar Raa əə took iŋg do ki.»

*Isa ək daar kuulu
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)*

22 Bii kalaŋ se, Isa ook maakŋ markab ki ute jee metiŋ ki ɔɔ naaŋ deekdén ɔɔ: «K'gaanŋ k'baaki jen baar k'en kaam naane.» ɔɔ gøtn se naade iin baa. **23** K'en naade baa baa do maane ki se, gøtn se Isa kaamiŋ baa ɔk bia. Kaad k'en se guduray døobø do baar ki ɔɔ ol maane end dooc dooc maakŋ markaba se ɔɔ naaŋ k'en se gøtø baa tøddén ɔæŋø. **24** Naade iiko cee Isa ki, duriŋa ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooyje, Debm dooyje, bεrε, naajegē j'aki kutu!» K'en naaŋ jaay iin se, naaŋ aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ gøtn se, kuulu ute maan se ɔk daara ɔɔ gøtø do dil. **25** Gøtn se naaŋ deekdén ɔɔ: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap bo gay?»

K'en naade jaay aak nakŋ ese se, ɔkden taad eyo ɔɔ beere baa ɔkde ɔɔ gøtn se, naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap bo naaŋ bini, k'en taad kuul ki ute maane ki kic bo tookin̄ taarin̄ se?»

*Isa εđlapia debm kœŋ sitan ki
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)*

26 Gøtn se naade baa aan taa naaŋ jeege tun k'danđden Gerazēnige k'en sak kaam taa naaŋ Galile ki. **27** K'en naade aan taa jen ki jaay Isa bœøy bœøy naaŋ ki se, gøtn se gaab kalaŋ bini ɔk kœŋ sitan iinŋ maakŋ gegeř k'en ese ɔɔ baado døadø Isa. ɔɔ gaabm se, naaŋ ting been eyo ɔɔ lee ute kal ey se daaniŋ døkga, num naaŋ se ting maakŋ iiřge tun Yaudge tediňo gen tøl taal yodege se. **28** K'en naaŋ jaay aak Isa se, ɔɔd ɔɔy makœŋø ɔɔ baado ooc metn jen ki ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Isa Goon Raa Taaro, j'ɔŋ di ute naai? M'eemi nɔɔ meti ki, ɔŋte gen dabaruma!» **29** K'en ɔlin̄ taad bin se, taa Isa deekinga deek ɔɔ n'teec naatn ro gaab k'en se. Taa sitan se, iinga

num təd gaabm se kusiṇa ॥ ၁၁ k'dəəkiṇ ute sesere ॥
j'aalin̄ dəkədəm maala se kic ၬ၀, naan̄ gaan̄ naatn
၁၁ sitan se əlin̄ aan̄ teec baa do kəd-baar ki. **၃၀** ၂၁ Isa tənd metiṇ ၁၁: «Naai, 'roi naŋa?» Naan̄ tərlin̄ ၁၁:
«Maam rom Dəəl asgarge,» taa gaabm se ၁၁ sitange
ron̄ ki dəna. **၃၁** Gətn se sitange eem nəə metn Isa ki
၁၁ əeekin̄ ၁၁: «၂၂ 'təkŋ kəmbje maakŋ gəə ken jerl
zuzu se.»

၃၂ Gaŋ gətn se ၁၁ dəəl kin̄zirge dəna lee gaam
gaam do kəs ki. Gətn se sitange se sel metn Isa ၁၁:
«၂၃ je naaje k'baa kənd maakŋ kin̄zirge tu se.» Gətn
se Isa tookdən. **၃၃** ၂၃ sitange se teeco ro gaab ken
se baa ၁၃ maakŋ kin̄zirge tu se ၁၁ dəəl kin̄zirgen
te dənde se dəəbə rus ၁၁ naar aano girdi girdi bəoy
baa si maakŋ baar ki ၁၁ maane əsde paac.

၃၄ Ken jee gaam kin̄zirge jaay aak nakŋ təd se,
naade dəəb aan̄ baa taad jeege tun maakŋ gəger ki
ute jeege tun iŋg bee naatge tu. **၃၅** Ken jeege jaay
baa booy se, naade baado gen kaakŋ nakŋ təd se.
Ken naade jaay aan ၁၂ Isa se, ၁၂ gaabm debm sitan
se, sitanje se teecga naatn ron̄ ki ၁၁ naan̄ iŋg
king metn je Isa ki ၁၁ tusga kala ron̄ ki jiga jiga. Ken
naade jaay aakin̄ se, beere baa ၁၁ kde se, naade taad Isa
ki ၁၁: «Iin̄ ၁၂ je, 'baa dəkə.» Gətn se Isa ook maakŋ
markab ki gen terl baa. **၃၈** Gaabm ken sitange teec
၁၂ se, tənd metn Isa ၁၁: «၂၂ um m'baa ute naai.»
Gaŋ Isa taadiṇ ၁၁: **၃၉** «'Terl baa bei ki ၁၁ taad nakŋ
paacŋ ken Raā təsi naai ki se.» Ken gaabm se jaay
၁၁ terl baa been̄ ki se, baa taadiṇ jeege tun maakŋ

gęger ki se paac nakŋ kεn Isa tεdīŋo naaŋ ki se.

Isa εd lapia mεnd ki ɔɔ dur goon Jayrus mεnda daan yoge tu

(Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)

40 Kεn Isa jaay aan se, jee dεnge dɔɔdiŋa, taa naade se iŋg aak kaak kaamiŋa. **41** Gaabā kalaŋ k'daŋiŋ Jayrus; naaŋ se magal *bee kεn Yaudge lee tusn maak ki. Naan̄ 6aado ooc mεtn je Isa ki eemin̄ nɔɔ ɔɔ ɳ'baado been̄ ki. **42** Taa naan̄ ɔk goon mεnda kalaŋ ląk, 6aariŋ 6aa baa sik-kaar-dio ɔɔ gooniŋ se tood kɔɔŋo kaam yoa.

Kaad kεn Isa 6aa 6aa gɔtn goon mεnd ki se, jeege dεna tus ron̄ ki ɔɔ gɔtn lee kic naaŋ ɔŋ eyo. **43** Maakŋ jee dεnge tu se, mεnda kalaŋ bin se, gɔtn moosiŋ aan sum se ɔŋ daar eyo ɔkga 6aara sik-kaar-dio ron̄ ki. Naan̄ utga jin̄ paac gɔtn jee dawage tu, nabø nam ɔŋ εdīŋ te lapi eyo. **44** Mεnd se 6aado naagŋ Isa ki ɔɔ ut taa kalin̄ ɔɔ gɔtn ese sum 6o, moosiŋ naar 6aara. **45** Isa tənd mεta ɔɔ: «Kεn ɔl jin̄ utum sε naaŋ?» Aan gɔɔ jeege paac baaga naaja se, gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «Mεluma, aaka jeege 6o lee uri mak mak se dey!» **46** Gaŋ Isa deek ɔɔ: «Num nam ɔlga jin̄ utumga, taa maam m'naamga tɔɔgŋ kεn teec rom ki se.» **47** Kεn mεnd se jaay jeel jeege aŋ jeel se, 6eere 6aa ɔkiŋ se ron̄ ook marga ɔɔ 6aado ooc mεtn je Isa ki. Gɔtn se naaŋ taad naan̄ jeege tu paac nakŋ kεn ɔliŋ jaay 6o, naaŋ ɔl jin̄ ut taa kal Isa se. Mεnd se taaddeŋ ɔɔ: «Maam m'naar m'ut kali sum 6o, m'ɔŋ lapia.» **48** Gɔtn se Isa deekin̄ ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia.»

49 Kēn Isa utu daaṛ taad taad bōrt se sum 60, deb kalaŋ iino gōtn Jayrus ki ॥ baado taadiṇ ॥: «Bēre, gooni mēnda se le ooyga. Ḹnte dabar Dēbm dooy jeege se cerɛ.» **50** Num kēn Isa jaay booy taar se, naan̄ taad Jayrus ki ॥: «᷄nte beere; ɔnd maaki kaam kalaŋ. Gooni mēnda se utu 'kaaja.» **51** Kēn Isa jaay aan̄ bee Jayrus ki se, jee dən se naan̄ gaasde naatn. Gōtn se ɔop Pier, Jan, Jak ॥ ko goono ute bubm goono sum 60 ɛnd ute naan̄a. **52** Jege paac eeme ॥ tɔoy makɔn̄o do yo ki se. Num gan̄ Isa deekdēn ॥: «᷄nte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan̄ le tood tood bi sum.» **53** Kēn naade jaay booy taariṇ se, naade baag tooy koogo metiṇ ki taa naade jeele goon mēnda se le, ooyga deere. **54** Gōtn se Isa ɔk jin̄a, uun mindiṇ raan ॥: «Goonuma, iini!»

55 Gōtn se sum 60 goono se duru ॥ naar iin̄ daara. Ter Isa taaddēn ॥: «Goono se, j'edīṇ kɔsɔ.»

56 Kēn bubiṇ ute kon̄ jaay aak nak̄j se, nak̄j se baa deel dode ॥ ɔkđen taad eyo. Gōtn se Isa dejđen ॥ nak̄j deel se, j'ɔn̄te baa taadiṇ nam ki.

9

Isa ɔl jee kaan̄ naabinge sik-kaar-di se naaba (Mt 10; Mk 6.7-13)

1 Bii kalaŋ Isa tus jee kaan̄ naabingen sik-kaar-dio ॥ naan̄ ɛddēn tɔɔgɔ do sitange tu paac ॥ ɛddēn tɔɔgɔ gen̄ kɛdn̄ lapia jee kɔɔnge tu. **2** Naan̄ ɔldēn naaba se taa 'baa taadn̄ labar gen̄ *maak̄j Gaar Raa se jeege tu ॥ gen̄ kɛdn̄ lapi jee kɔɔnge tu. **3** Naan̄ taaddēn ॥: «Kēn 'baaki baa merte se, Ḹnte 'kuunki dim, Ḹnte 'kuunki sirdi, bāon̄a, kɔsɔ ॥ Ḹnte 'kuunki gurs kici. Ḹ maakse ki se, nam Ḹnte 'tɔsn̄

kalge dio. ⁴ Bee kən naase 'bəɔykiga maak ki se, 'toodki gətn ese, bini anki kiiñ baa maak ki. ⁵ Gətn naase 'baaki jaay jeege baate dəədn kəkse num, kən naase 'teecki teec maakŋ gəgerde kən ese se, kudn jəsege se kic bo 'tupdenki naatn, kəse aden toodn saada.» ⁶ Bin bo, *jee kaan̄ naabm Isage se baa lee maakŋ naanje tu, taad Lābar Jiga jeege tu ɔɔ gətə baa se paac, naade eð lapia jee koɔnge tu.

*Nookŋ Isa se eðsaapm maaka *Erəd ki
(Mt 10; Mk 6.7-13)*

⁷ Kən Gaar Erəd Antipas naaŋ bo magal taa naaŋ Galile se jaay booy j'ɔɔs maan nakgen deel se, taar se baa deel doña taa jee mətinge deek ɔɔ: «Kəse Jan-Batist bo duroga daan yoge tu.» ⁸ ɔɔ jee mətingen kuuy taad ɔɔ: «*Eli do dəkiñ se bo, 6aadoga.» ɔɔ kengen kuuy kic taad ɔɔ: «Kaadn naane maakŋ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dəkiñ se bo, deb kalaŋ duroga daan yoge tu.» ⁹ Taa naaŋ se bo ɔl Erəd taad ɔɔ: «Nakage, ey num Jan-Batist se le maam mala bo m'ɔl k'gaaŋo ute doña. Num kəse tap bo debm gay daala jaay m'booy təd nakgen bin se?» Gətn se naaŋ je Isa taa an̄ kaaka.

*Isa eð kəsə gaabge tu dupu-mii
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)*

¹⁰ Kən *jee kaan̄ naabm Isage jaay terl baa ɔŋ Isa se, taadiñ metn nakgen naade tədø paac se. Gətn se naaŋ ɔk baande cees ki kaam gəger kən sak Betsaida. ¹¹ Kən jee dənge jaay booy labar se, naade ru baa metiñ ki. ɔɔ Isa dəəd ɔkdə ɔɔ gətn se, naaŋ taaddən taar *maakŋ Gaar Raa ɔɔ jee kən baado jé lapi rode se, naaŋ eðdən lapia.

12 Gañ k'en kaada baa baa kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado taadiñ oo: «'Deek jeege tu se k'wøøk k'baa maakñ naanje tu oo maakñ bee naatge tun gøør gøør se. Taa gøtn naane se, naade 'køñ nakñ køso oo 'køñ gøtn toodo kici. Ey num gøtn ara se, naajege k'do kød-baar ki.»

13 Gañ Isa terlden oo: «Naase mala eddeki køso.» Gøtn se naade terlin oo: «Mappan j'øk se le cir mii eyo oo k'enjge kic le k'j'øk di sum. K'en jee se jaay 'køñ køso paac num, naan se naaje j'adø baa dugñ køso kuuy do ki.» **14** Jee tus gøtn ese paac se, gaabge kalde ki sum bo baa baa nakñ dupu-mii.

Gøtn se Isa taad jeege tun metin ki oo: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki oo 'gaanjdeki jeege se si-mii si-mii.» **15** Naade teðjeege paac ing naan ki. **16** Num Isa tøs mappan mii ute k'enjgen di se jin ki, naan uun kaamij raan, tøom *Raa, dup mappa oo edin jeege tun metin ki taa 'kødn jee dønge tu. **17** Naade paac os døreñ ute maraadde oo togn øop se k'tuun k'tusin maakñ gørnge tu sik-kaar-dio.

*Pier taad oo Isa se naan bo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)*

18 Bii kalan se, Isa iik took cøes ki kalin ki gen tønd metn Raa. Naan k'en se, jee metin ki utu te naana. Gøtn se naan tønd metde oo: «Jee dønge tap bo taad oo maam m'naña?» **19** Naade terlin oo: «Jee metinge oo naai Jan-Batist oo jee kuuy oo naai *Eli k'en do døkiña oo kengen kuuy daala oo naai se kaadn naane maakñ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do døkiñ se bo, deb kalan duroga daan yoge tu daam.» **20** Oo Isa deekden oo: «K'en maak-saap naase ki num øaki maam m'naña?» Pier eep taarin

ঁও: «Naai ৰো al-Masi কেন Raa ৱলো.» ²¹ Gøtn se Isa aacdén kaama ওৱা taar se j'ঁওন্তে ৰাবা taadn nam ki. ²² Ter naan̄ taadden metin̄ ঁও: «Beeki num, *Goon Deba utu 'dabar kusiṇa. Magal taa ৰো Yaudge, *jee magal tedin̄ serke Raa ki, ৰো jee jeel taadn tøøkñ metn Ko Taar Raage, naade se utu an̄ kooðn kundu ুও utu an̄ tøølə ুও daan ৰীৰ k-møtøge tu se, naan̄ utu ade dur daan̄ yoge tu.»

Jee je daan̄ Isa

²³ Gøtn se naan̄ taadden paac ঁও: «Debm jaay je am daan̄ maam se, naan̄ 'baatn ron̄ mala ুও ৰীৰ-rraa 'kuun kaagn̄ yon̄a jaay ৰো am daana. ²⁴ Taa debm je kaajñ kon̄ se utu an̄ kutu naan̄ Raa ki ুও debm ut kon̄a taa maam se, utu an̄ kaaja. ²⁵ Ken debm jaay *duni ৰো magalin̄ ৰো kaam jiñ kic num, কেন naan̄ kutn̄ kon̄ naan̄ Raa ki se, an̄ køñ di ro ki? ²⁶ Taa naan̄ se ৰো, debm jaay tøø søkøñø taa maama ুও ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic ৰো, ৰীin m'ade ৰাবা maakñ *nookum ki gen̄ Bubum ki ুও ৰো gen̄ kodingen̄ *salal se, maam kic søkøñø utu am tøøl taa naan̄ kici. ²⁷ Deere, 'booyki m'asen̄ taada: maakñ jege tun̄ børse utu ara se, metinge se kooy ey sum ৰো, utu 'kaakñ Raa 'køsn gaara dode ki.»

Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

²⁸ Ken̄ Isa taad aas taarin̄ jege tu jaay ৰো nakñ ৰাবা ৰাবা ৰীৰ marta se, naan̄ ৰো Pier, Jan ুও Jak ুও naade ook do ko ki gen̄ ৰাবা keem Raa. ²⁹ Kaad̄ ken̄ Isa eem keem Raa se, daan̄-kaamiñ ৰাবা terl̄ kuuy ুও kalin̄ se ৰাবা tøø raap lak lak ুও ৰোmb met ki birin̄ birin̄. ³⁰ Gøtn se naade aak gaabge dio daar taad̄ ৰো Isa ুও jee di ese se, *Musa ৰো *Eli.

31 ۞ گوتن Musa ute Eli daar ro ki se, Raa төдүн гоң
вәор көлең. Гоң se нааде таад мәтн таар кен тедга
num, Isa utu 'коой Jeruzalem ki se. **32** Гаң Pier
ute мәдине se bi бaa cirde. Num кен нааде duro
маакң биде ki se, нааде аак Isa se роң вәор гоң
көлең әә нааде аак jee di se daar daar сөең ki. **33** Кен
Musa ute Eli jaay иің әң кәң Isa se, Pier әек Isa ki
әә: «Debm dooyje, бееки num, j'aki киң гоң ara ki
бo jiga; әң j'asen taal daabge мәт, kalaң naai ki,
kalaң Musa ki әә kalaң Eli ki.» Gaң таар наан таад
se tap бo, әнд te мәтиң eyo. **34** Кен Pier utu таад таад
sum бo, gapara naar баадо deebde bat. Кен нааде
jaay аак gapara бaa deebde se, бeere бaa әкде.
35 Тер нааде booy mind deba таад маакң gapar
ki әә: «Кесе goonum кен маам m'beer m'әәдің.о.
'Booy uunki taariңa.» **36** Kaad кен нааде booy
mind deba utu таад se, көр нааде аак әк se,
әәп Isa kalin қi sum. Nakң naade aakin պaac se,
kaad кен se нааде таадиң te nam ki eyo, num naade
бәбиң maakde ki.

*Isa әд lapia goon gaab ki кен әк кәң sitan
(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)*

37 ۞ метбеңки se, кен нааде бәояң бәояй do ko
ki se, jeege дена баадо дәәдн Isa. **38** Maакң jeege
tu se, gaaba kalaң danjin makәңә әә: «Debm dooy
jeege, m'eemi нәә 'баадо aakum tu goonum ara se.
Бere, goonum бo kalaң ese sum. **39** Гоң metiң se
кен sitan әkinga tak бo, goono тәояy makәңә, үун
undiң naan ki, tiikiң zak zak әә taariң kic бo tiin
gupiyu. Кен sitan se jaay әkinga num, төдүн әән
jaay teec роң ki dabarin бini nañin тәэгин jaay
әñiңa. **40** Maam m'tendo мәтн jee meti ki m'әә am

tuur sitan ro goonum ki se naatn, naó naade &oj aasin te eyo.» ⁴¹ Isa deekd&en &ao: «Naase jee do naa&ŋ k&en b&orse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naaj&ŋ taarge &ao jee b&eeki eyo! Maam tap bo m'king ute naase se bini nuj ki &ao m'asen s&erknj bini nuj ki? &Ok baano ute gooni se ara.»

⁴² K&en goono jaay k'baano baa g&otn Isa ki se, sitan uun undin naa&ŋ ki &ao naa&ŋ baag tiiknj zak zak. Ga&j k&en Isa jaay aakin se, naa&ŋ aac kaama sitan ki &ao sitan teec &oj goono. &O goono se, Isa uun edin bubi&ŋ ki. ⁴³ K&en jeege jaay aak naknj t&ed se, baa deel dode &ao &okden taad eyo &ao deek &ao: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Ter Isa taad taa dubar k&en utu 'kaan don ki

Kaad k&en jeege paac utu aak kaak naknj k&en Isa t&ed jaay &okden taad ey se, Isa deek jeege tun metin ki &ao: ⁴⁴ «Udk&i bi jiga ro taar k&en maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'a&ŋ k&oknj k&l ji jeege tu.» ⁴⁵ Num ga&j jee metin ki se, taar se, naade &oj booy &ok te metin eyo; taa taar se metin ute don naade &ond te eyo. &O gen t&ond metin le, naadebeerin beere.

Jee metn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

⁴⁶ Gee metn Isa ki baag naaj&ŋ ute naapa &ao maakde ki se, naa&ŋ bo 't&edn magalde. ⁴⁷ Aan g&ao Isa jeel maak-saapde se, naa&ŋ uuno goon c&ok& baado &ondin ceen ki. ⁴⁸ &O naa&ŋ deekd&en &ao: «Goon ese se jaay debm &okin jiga taa maam se, kese naa&ŋ &okum maam mala. &O debm &okum maam se, naa&ŋ &ok debm k&en &olumo. Taa naa&ŋ se bo, maaknj naase k&en

paac se, debm ɔɔp ron̄ baat se, naan̄ 6o asen 'tεdn magalse.»

Jee tεdn naaba ute ro Isa

⁴⁹ Gøtn ese Jan εεp taarin̄ deekin̄ ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔrɔ deb kalan̄ bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'an̄o gaasa, taa naan̄ le lee ute naajege eyo.» ⁵⁰ Gaŋ Isa deekin̄ ɔɔ: «Døntε 'gaasink! Debm jaay debm taamoooyse ey se, naan̄ se debm naase.»

*Jee *Samari baate døðn køkj Isa naanjde ki*

⁵¹ Kaadn naan̄ aan kiiñ køñ do naanja jaay aan se, Isa uun doa ute maakin̄ paac gen̄ baa Jeruzalem ki. ⁵² Gøtn se naan̄ ɔl jeuge naaniñ ki ɔɔ jee se jaay baa aan maakj naan̄ kēn kalan̄ gen̄ taa naan̄ Samari ki se, naade je an̄ daapm gøtø. ⁵³ Num gaŋ taa naan̄ baa baa Jeruzalem ki se, jee se baate køkin̄ gøtde ki. ⁵⁴ Kēn naade jaay aak nakj ese se, jee mætiñ kēn Jak ute Jan se deekin̄ ɔɔ: «Mælje, kēn naai je num j'aki 'tønd mætn Raa aðe booy poodo dode ki taa aden køsn naanja.» ⁵⁵ Kēn Isa jaay booy taarde se, naan̄ øk terl mooyde. ⁵⁶ Gøtn se naade uun doobm naan̄ kuuy.

Debm je daan Isa

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Kēn naade baa baa doob ki se, deb kalan̄ deek Isa ki ɔɔ: «Gøtn naai 'baa gay gay kic 6o, maam m'ai daana.» ⁵⁸ Isa terlin̄ ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbøøge kic 6o øk bee tooddøge, ɔɔ yeelge kic le øk kujøge. Num gaŋ maam *Goon Deba se m'øk gøtn maam m'an køl dom eyo.»

59 Naan̄ deek deb kuuy ki ɔɔ: «'Daanuma!» Gaabm se t̄erlin̄ ɔɔ: «Oñum m'ađe baa duubm bubum jaayo.» **60** Gañ Isa t̄erlin̄ ɔɔ: «Oñ jeegen aan ḡo ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, 'baa taad labar gen *maakñ Gaar Raa se jeege tu.» **61** Ter deb kuuy daala 6aado ɔñin̄ deekiñ ɔɔ: «M̄elje, maam se m'je m'ai daana, nabo ɔñum m'ađe t̄edn̄ t̄oøse jeemge tun maakñ beem ki jaayo.» **62** Isa t̄erlin̄ ɔɔ: «Debm k̄en naab naab ute maranje jaay terl aak metin̄ ki se, debm bin se aas gen 'k̄oñ t̄edn̄ naaba maakñ Gaar Raa ki eyo.»

10

*Isa ɔłjee metin̄ k̄en sik-cili-kaar-di se naaba
(Mt 10.7-16)*

1 K̄en nakgen se jaay deel se, M̄eljege b̄ær t̄oødjee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigđe di dio ɔɔ ɔlden naaba maakñ ḡegerge tu ɔɔ maakñ naanje tun k̄en naan̄ mala utu baa maak ki kici. **2** Ḡotn se Isa deekden ɔɔ: «Maakñ-ḡotn t̄edga gen k̄oj̄ se utu d̄ena, nabo jee t̄edn̄ naabge se, baata. Bin num, 't̄ondki metn Mel maakñ-ḡotn taa ade k̄ol jee t̄edn̄ naabge do ki gen k̄oj̄ maakñ ḡatiña.» **3** Isa deekden ɔɔ: «Iin̄ 'baaki! Nabo 'booyki: maam se m'ølsen aan ḡo gaan baatge maakñ k-sogsogige tu. **4** K̄en 'baaki baa se, ɔñte 'kuunki k'b̄ond gurs, b̄aono, saa ɔɔ daan doob ki se, ɔñte 'daarki gen t̄edn̄ t̄oøse nam ki.

5 «Maakñ bee k̄en naase endkiga maak ki deet deet se, 't̄eddeki t̄oøse. **6** Maakñ bee k̄en jaay ɔñkiga debm jaay je t̄oøse se, ɔñki t̄oøse se 'k̄oøpm maakñ beeñ ki; k̄en ɔñki nam jaay je t̄oøse ey num, t̄oøse se 'terl ute naase. **7** Maakñ bee jaay m̄elinge ɔksenga

jiga num, iŋgki gøtn ese; ɔski ɔɔ aayki, taa debm tødn naaba se, bɛeki num, j'aŋ kogn dal dubariŋa. ɔɔ ingki kaam kalan, ɔŋte 'leeki bee jeege tu.

8 «Maakŋ geger ken naase endkiga jaay melinge øksenga jiga se, kɔsn ken naade baansenoga se ɔŋte 'baatinki, ɔski. **9** Jee kɔŋgen gøtn ese eddeki lapia ɔɔ jee se 'taaddeki ɔɔki: bɛre, bɔrse *maakŋ Gaar Raa se aanga gøtse ki. **10** Num gaŋ, maakŋ geger ken naase endkiga jaay, melinge baatsenga kɔkn num, 'teecki naatn bɔr ki ɔɔ 'deekdeki ɔɔki: **11** Kudn maakŋ geger se ken uun naagn jeje ki se kic 60, k'tupsesin naatn naanse ki. Bɛre 'jeelki: maakŋ Gaar Raa se aanga gøtse ki! **12** 'Booyki m'asen taada: bii ken *Raa 'kɔŋn bɔr do jeege tu se, jee ese se bɔr ken koocn do naade ki se aden tødn ɔɔŋ cir gen jee maakŋ geger Sødøm ki se døkø*.»

Jee maakŋ geger ken baate kaal maakde do Isa ki

13 Isa deekden ɔɔ: «Utu asen kɔŋn aak eyo naasen jee maakŋ geger ken Kørɔzin ki ɔɔ utu asen kɔŋn aak eyo naasen jee maakŋ geger ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kɔŋgen ken tøðo gøtse ki se, jaay 'tøðoga tøð maakŋ gegerge tun Tir ki ute ken Sidøŋ ken jee *kusinge se num, kaadn do døkin naade terldega maakde do Raa ki, naade tuusn käl käl doa ɔɔ bøøy burku dodege tu. **14** Deere, bii ken Raa utu 'kɔŋn bɔr do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔŋn cir ken aano do jeege tun Tir ki ute Sidøŋ ki se daala. **15** ɔɔ naase jee geger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gøtø! Naase se utu aki kooy 'baa bee yoge tu.»

* **10:12** Aak Jen 19.24.

16 Ter Isa taadđen ɔɔ: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm kɛn baatum maam se, baate debm kɛn ɔlumo se kici.»

Jee m̄etiñ kɛn sik-cili-kaar-di se ɔk t̄erl 6aado

17 Kɛn jee m̄etn Isa kɛn sik-cili-kaar-di jaay naajo naabđe se, naade ɔk t̄erl 6aado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «M̄elje, kɛn naaje k'tuuro sitange ute ro naaī se, naade kic 6o tookjeno taarje.» **18** Ḡotn se Isa t̄erlden ɔɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange b̄oøy ooco maakñ raa ki aan ḡoo maan kɛn aal wusuk wusuk se. **19** 'Booyki, k̄ese 6o t̄oogn̄ kɛn maam m'edsen taa anki tuum w̄oɔjge ute iinge ɔɔ ute t̄oogn̄ se, naase anki cir jee w̄oɔysege ɔɔ naade se paac asen 'kɔŋ t̄edn̄ dim eyo. **20** Bin num maakse ɔ̄nte raapo taa sitange beersenoga ɔɔ booysenoga taarse, num gan̄ 't̄edki maak-raapo taa rosege se Raa raañinga raañ maakñ raa ki.»

Maak-raapm ḡen Isa (Mt 11.25-27)

21 Naan̄ kɛn se sum 6o, Isa dooc ute *Nirl Salal, ɔɔ ḡotn se maakin̄-raap sakañ ɔɔ baag t̄oɔm Raa ɔɔ: «Bua, naai 6o M̄el maakñ raa ute ḡen do naanja, maam m't̄oɔmi taa nakgen se naai ɔyingga kɔyɔ jee jeel-taarge tu ute jee m̄etekge tu, ɔɔ b̄orse naai 'taadga m̄etiña gaan s̄eemge tu. Deere, Bua, k̄ese 6o nakñ jigan kɛn naai maaki jen ro ki. **22** Nakge paac se Bubum edumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap 6o jeelin̄ eyo; kɛn jeelin̄ se Raa Bubu kalin̄ ki sum. ɔɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap 6o jeelin̄ eyo num kɛn jeelin̄ se, Goonin̄ kalin̄ ki

sum ɔɔ Gooniŋ se 6o je aŋ taadn Raa Bubu se jeege tu.»

²³ Gətn se Isa tərl aak jee mətiŋ ki ɔɔ taadden naade kalde ki sum ɔɔ: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ kən naase aakin̄ki ute kaamse se. ²⁴ 'Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dəna ute gaaringen do dəkiŋ dən se, je ɔɔ aðe kaakŋ nakŋ kən bərse naase aakki se, nabo əŋ aakin̄ te eyo, ɔɔ je ɔɔ aðe booy nakŋ bərse naase 'booyki se, nabo əŋ booyin̄ te eyo.»

*Isa aal naagŋ taara ute kəd *Samari debm bəε*

²⁵ Bii kalan debm jeel taadn təɔkn̄ mətn Ko Taar Raa kalaŋ bini iin̄daar tənd mətn Isa taa aŋ naama ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'tədn̄ m'ɔɔ dī jaay m'kəŋ *kaajŋ gen daayum se?» ²⁶ Isa tərlin̄ ɔɔ: «Do *Ko Taar kən Raa ədo Musa ki se k'raanjo j'ɔɔ dī? Kən naai 'dooyin̄ se 'booy əkiŋ ɔɔ dīo?» ²⁷ Gaaba se tərlin̄ ɔɔ: «Kən maam dooyin̄ se deek ɔɔ: *Naai 'je Meli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute təɔgi paac, ute saapi paac ɔɔ 'je naapi se aan gəɔ 'je ro naai mala.*[†]»

²⁸ Isa tərlin̄ ɔɔ: «Taar se, naai 'terlinga ute doobiña. 'Baa 'tədn̄ naaŋ se ɔɔ naai 'kəŋ kaajŋ gen daayum.»

²⁹ Num gaaba je daapm taarin̄ se tənd mətn Isa ɔɔ: «Naapum tap 6o naŋa?» ³⁰ Isa deekin̄ ɔɔ: 'Booy m'ai taadn̄ mətn taara kalaŋ. Bii kalaŋ se, gaaba kalaŋ iin̄o maakŋ geger kən Jeruzalem ki bəɔy baa baa maakŋ geger kən Jeriko ki. Kən naaŋ baa baa se, baa ooc ji jee boogge tu. Gətn se jee boogge se əkiŋa, təɔdn̄ te kalin̄ naatn̄, ɔɔ tənd aalin̄ par kaam

† 10:27 Aak Dt 6.4-5.

yoa; jaay bo naade aan resiņa. ³¹ Num ḡotn se, *debm tēdn sērķe Raa ki kalañ bini, 6aado baa te doobm se rēn sum bo, gañ kēn naañ aak gaabm tood par se, naañ aal c̄ees ki dōkō uun doobiñ baa. ³² Ter kād Lēbi‡ kalañ bin kic, aalo te doobm se. Num kēn naañ jaay aan ḡotn se, naañ aak gaabm tood par se ɔɔ naañ kic aal c̄ees ki dōkō ɔɔ uun doobiñ baa kici. ³³ Num gañ kād Samariš kalañ bin kic baa baa mērtē ute doobm se. Kēn naañ jaay aak gaabm tood par se, naañ eejin̄ don̄ ki. ³⁴ Naan̄ 6aado āñjīna, tugīn̄ taan-dūna ute tōtn̄ koojn̄ biñ, ȑtiñ uubu ɔɔ saamiñsina; jaay bo uun āndiñ do buuriñ ki ɔɔ baansiñ bee b̄oøy mertge tu ɔɔ ing don̄ ki. ³⁵ Mētbeen̄ki se, naan̄ ȑād tamma dio, ȑād debm tēdn̄ mertge tu se ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Gaabm se, aakin̄ don̄ ki. Nak̄ naai utga cir naañ se num, maam m'terloga se, m'utu m'aisiñ kēgñ ḡotin̄ ki.»

³⁶ Ḡotn se Isa tānd mētn debm jeel taadn̄ tāokñ mētn Ko Taar Raa se ɔɔ: «Maakñ naai ki num, maakñ jeege tun mōtō se, gaab kēn jee boogge tāndiñ se kēn gay bo naapiña?» ³⁷ Naan̄ terl Isa ki ɔɔ: «Jaay debm kēn tēd b̄ee deb kēn jee boogge tāndiñ se.» Ḡotn se Isa deekin̄ ɔɔ: «Naai kic 'baa 'tēd bin kici.»

Isa baa bee Mart ute gen Mari ki

³⁸ Kēn Isa jaay baa baa doob ki ute jee mētiñ ki se, naañ baa ȑād maakñ naañ ki kalañ bini, ɔɔ ḡotn se mēnda kalañ rōn̄ Mart dāād ākiñ been̄ ki. ³⁹ Naan̄ ȑāk genaa rōn̄ Mari ɔɔ Mari se, 6aado

‡ **10:32** Lēbige, naade se mētjil Lēbi ki se ɔɔ naade lee noog jee tēd sērķe Raage tu maakñ Bee Raa ki. § **10:33** Samarige se ute Yaudge se taarde baa eyo.

ing m̄tn je M̄ljege tu ɔɔ naan̄ ing booy booy taar M̄ljege taad se. ⁴⁰ K̄n Mart jaay naaba baa deel don̄ se, naan̄ baado deek Isa ki ɔɔ: «M̄luma, aaka ḡnaam se. Naaba se paac ɔ̄numsiñ dom ki. K̄se tap bo naai an dim ey ne? 'Deekin̄ 'baado utu am noogo!» ⁴¹ Num M̄ljege terliñ ɔɔ: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paacñ k̄en naai t̄ed̄ se; taa naan̄ se bo naai 'baate roi tak tak ɔɔ 't̄edi baa kaam ara kaam ara. ⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalan̄ sum bo jiga cir paac. K̄n se bo Mari b̄ēr uunga. Num nak̄j Mari b̄ēr uun se, nam ānsiñ k̄ōj k̄ōd̄ eyo.»

11

*Isa dooy jee metin̄ ki gen keem *Raa
(Mt 6.9-13, 7.7-11)*

¹ Bii kalan̄ Isa ing ḡt̄o kaam kalan̄ bini, gen keem Raa. K̄n naan̄ jaay eem Raa aas se, maak̄j jeege tun metin̄ ki se, deb kalan̄ baado t̄ond metin̄a ɔɔ: «M̄lje, 'dooyje gen keem Raa aan ḡō k̄en Jan dooy jee metin̄ ki se.» ² Isa taad̄en ɔɔ: «K̄n naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔɔki: Bua, ɔ̄n jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo Raa. ɔ̄n naai bo k̄osn gaara do jeege tu paac.

³ Edjeno k̄osn k̄en ajen kaasn bii-raa.

⁴ 'T̄ōlje *kusinje taa naaje kic bo k't̄ed̄n kalc̄e jeege tun paacñ k̄en tujjenga naaje ki kici.

ɔ̄nte 'k̄onje k'k̄end maak̄j nak̄j naam ki.»

⁵ Ḡtn se Isa deekd̄en daala ɔɔ: «K̄n maakse ki se jaay, deb kalan̄ ɔ̄k med̄e ɔɔ medin̄ se baado ɔ̄n̄iñ daan n̄ōr ki ɔɔ t̄ond metin̄ ɔɔ: «M̄dsuma, edsumo tu mappa m̄t̄o, ⁶ taa maak̄j medsumge tu se, deb kalan̄ baadoga merte ḡotum ki, nabo maam m'ɔ̄k

dīm m'an̄ kēd eyo.» ⁷ Num kēn debm maak ki se jaay, tērliŋ ɔɔ: «Oñum, m'toodn kaam kalaŋ. Bōrse kaam taarum lē m'gaasinga, ɔɔ maam m'ute gēnumge paac kic lē, k'toodga. Bin num, maam se m'kəŋ kiin̄ jaay m'ai kēdn mapp eyo.» ⁸ Gaŋ 'booyki m'asen taada: naan̄ 'kiin̄ an̄ kēd se taa gaaba se mēdiŋ sum eyo, num taa naan̄ dəək taar tənd mēta ɔŋ̄ ey se bō, naan̄ 'kiin̄i an̄ kēdā.

⁹ «Maam m'deeksen m'ɔɔ: 'lee 'təndki mēta ɔɔ j'asen kēdā, 'lee 'jeki ɔɔ naase aki kəŋjə, 'lee 'təndki kaam-taara ɔɔ j'asen kēdā. ¹⁰ Deere, debm tənd mēta se j'an̄ kēdē, debm je se 'kəŋjə ɔɔ debm tənd kaam-taara se lē, j'utu j'an̄ kēdā. ¹¹ 'Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, goonin̄ tənd mētn kēnję gōtiŋ ki num, naan̄ an̄ kəŋj kēdn wəəjə ne? ¹² Ey lē, kēn tənd mētn kaabm kərən̄jə se, an̄ kəŋj kēdn iini ne? ¹³ Naasen jeegen kēn jīg ey se kic bō 'jeelki kēdn nakŋ bēe gēnsege tu. Num mēt kando Bubm kēn maakŋ raa ki 'kēdn *Nirl Salal jeege tun tənd mētiŋ ey ne!»

*Isa ɔɔ *Bubm sitange
(Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)*

¹⁴ Gaaba kalaŋ bini ək kəoŋ sitan ɔɔ naan̄ ɔŋ̄ taad taar eyo. Bii kalaŋ, Isa tuuriŋ sitan se naatn ron̄ ki. Kēn sitan jaay teec ɔŋiŋ se, gaabm ɔŋ̄ taad taar ey se baag taadn taara cey. ɔɔ kēn jee dēnge aak se nakŋ se deel dode ɔɔ əkđen taad eyo. ¹⁵ Num gaŋ maakde ki se jee kandum deek ɔɔ: «Ute Belzebul, naan̄ kēn Bubm sitange se bō, naan̄ tuur sitange ro jeege tu.» ¹⁶ Mētingen kuuy se je an̄ naam se, tənd mētiŋ ɔɔ ŋ'ađen tēđn nakŋ-kəoňm kēn naade an kaakŋ jeel rō ki, kēn bəəyo maakŋ raa ki. ¹⁷ Gaŋ

Isa jeel maak-saapde dey se, deekdēn ॥: «Maakŋ taa naaŋ gaar kẽn jeenge taarde ɔk m̄etn naap eyo ॥ baagga t̄edn b̄aɔrɔ ute naapa se, naaŋ se utu t̄erece ॥ ḡotin̄ utu 'toodn kuudu. ¹⁸ Naase ɔɔki: ute t̄əgŋ Bubm sitangen Belzebul se 60, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Ken Bubm sitange t̄ed b̄aɔrɔ ute ro naaŋ malin̄ se, bin se naaŋ t̄ərga ron̄a. Ken bin num, gaariŋ se naaŋ aŋ k̄okŋ ॥ dio? ¹⁹ Naase ɔɔki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee m̄etse ki se, kẽn edden t̄əgɔ jaay tuur sitange se, naaŋ? Bin num naade mala se 60 asen k̄ojŋ b̄aɔrɔ dose ki. ²⁰ Num gan̄ kẽn maam jaay m'tuur sitange ute t̄əgŋ Raa deer num, k̄ese *maakŋ Gaar Raa se b̄oɔy aanga ḡotse ki. ²¹ Ken debm gaabm b̄aɔrɔ jaay ing ute b̄aɔrin̄ been̄ ki ॥ kẽn naaŋ jaay b̄aɔb been̄ jiga se, maalinge se 'k̄oŋ kut eyo. ²² Num gan̄ debm kuuy kẽn t̄əg cirin̄ jaay 6aado oocinga ॥ cirin̄a jaay t̄əsn ute b̄aɔringen naaŋ ɔndo do ki se num, maalinge se, naaŋ aŋ t̄əsn nigin̄ jeege tu.

²³ «Debm jaay ute maam ey se, naaŋ se debm taamooyuma ॥ debm jaay noogum gen̄ tusn jeege ey se, debm bin se w̄aakdēn w̄aakɔ.»

Sitan ɔk terl ḡotin̄ ki

²⁴ Ter Isa taaddēn ॥: «Ken sitan jaay teec ɔŋga nam se, naaŋ baa leedo do k̄ođ-baarge tu je ḡotn an t̄oɔl maakin̄a nabo naaŋ jaay ɔŋjo te ey se. Ken naaŋ jaay ɔŋ te ey num, baag taadn ute maakin̄ ॥: «Maam se m'k̄oŋ m'terl ḡotn kẽn m'iin̄no ro ki.» ²⁵ Ken naaŋ jaay ɔk terl aan se, ɔŋ bee se j'ɔtinga aac walak ॥ nakinge se k'r̄ees k'daapinga ute doobin̄a. ²⁶ Ḡotn se naaŋ ɔk terle ॥ baa ɔŋjo sitangen kuuy cili kẽn kusin̄ cirin̄ naaŋ se daala. Naade 6aado t̄ele end

ing maakn̄ gaab k̄en se ɔɔ kin̄ gaabm̄ se terl̄ baa t̄ed kusin̄ cir k̄en deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

²⁷ K̄en Isa jaay utu taad taad taarin̄ se, m̄enda kalan̄ uun mindin̄ raan daan jee d̄enge tu ɔɔ seekin̄ ɔɔ: «M̄end k̄en ooji naai ɔɔ k̄en naai aayo siŋ se, ɔɔ̄n̄ maakin̄ 'raapm̄ aak eyo.» ²⁸ Gan̄ Isa terlin̄ ɔɔ: «Jeegen booy taar Raa ɔɔ ɔkiŋ̄ maakde ki se bō ɔɔ̄n̄ maakdege 'raapm̄ cir daala.»

Isa uun maan nakn̄-k̄aəbm̄ k̄en Raa t̄edo ute Yunus

(Mt 12.38-42)

²⁹ Aan ḡoo jeege baag tus t̄edn̄ d̄en se, Isa baagden taad ɔɔ: «Jeegen duni k̄en b̄orse se, jee jig eyo. ɔɔ naade je kaakn̄ nakn̄-k̄aəbm̄, nabo nakn̄-k̄aəbm̄ naade an kaakn̄ jeel ro ki se, tecn̄ aan ḡoo k̄en ḡen Yunus se sum. ³⁰ Aan ḡoo nakn̄ aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an kaakn̄ jeel ro ki Raa bō ɔliŋ̄ ḡotde ki se*, *Goon Deba se utu 't̄edn̄ bin kici, taa 'taadn̄ jeege tun duni k̄en b̄orse se, an 'kaakn̄ jeel ro ki naaŋ̄ kic Raa bō ɔliŋ̄. ³¹ Bii k̄en Raa an k̄ojn̄ b̄oɔrɔ do jeege tu se, neelgen iiŋ̄ kaam kaam b̄oɔyɔ† ḡotn̄ duni daar ro ki se utu k̄okn̄ mind jeegen duni k̄en b̄orse se. Taa naaŋ̄ iiŋ̄ ḡotn̄ d̄ek̄o ḡen booy taar Gaar Salomon debm̄ jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm̄ jeel-taar ara se, cir Salomon se daala. ³² Bii k̄en jaay Raa an k̄ojn̄ b̄oɔrɔ do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'k̄okn̄ mind jeegen duni k̄en b̄orse. Taa naade se booy uunga taar

* **11:30** Aak Yunus 3.3-5. † **11:31** Aak 1Gar 10.1-13.

Yunus ॥ tərlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

*Kaama se aan gəə ləəmpən roa
(Mt 5.15, 6.22-23)*

³³ Ter Isa taadden ॥: «Nam jaay ॥cga ləəmpə num ɔyin̄ metn̄ d̄im ki eyo ey le deebin̄ ute d̄im eyo, num j'uun̄ j'əlin̄ raan ro kaag ki taa jee end ḡotn̄ ese 'kaak̄ ḡotn̄ wəər̄. ³⁴ Kaami se, naaŋ 6o ləəmpən̄ gen̄ roi. Bin num k̄en kaami jaay lapi se, roi te d̄eniŋ paac kic iŋg maak̄ ḡot k̄en wəər̄. Num k̄en kaami jaay k̄oŋ̄ num, roi ute d̄eniŋ paac kic maak̄ ḡot k̄en ॥əd̄. ³⁵ Bin se, end k̄ond̄ ute ḡotn̄ wəər̄ k̄en naai əkse, ɔ̄nte k̄oŋ̄iŋ 'təd̄n̄ ḡotn̄ ॥əd̄. ³⁶ K̄en kin̄gi jaay paac iŋg ḡot k̄en wəər̄ se ॥ k̄en d̄im ॥əd̄ c̄oko kic ḡot̄ roi ki num, bin se, kin̄gi ute d̄eniŋ paac se, 'təd̄n̄ ḡotn̄ wəər̄ aan ḡəə ləəmpən̄ k̄en lee wəəri ḡot̄ k̄eleŋ se.»

*Isa mooy *Parizige
(Mt 23.1-36)*

³⁷ K̄en Isa utu taad taad b̄ort sum 6o, k̄od Parizi kalaŋ bini daŋin̄ ॥ k'baa k̄osn̄ beeŋ̄ ki. K̄en naade jaay aan se, naade tood̄ ute c̄eesde jaay 6o baag k̄os̄ do tabil ki. ³⁸ K̄en k̄od Parizi jaay aak Isa tug te jin̄ aan ḡəə k̄en naade lee tug se ey sum 6o, baag k̄os̄ se, naaŋ aak se əkiŋ̄ taad eyo. ³⁹ Ḡotn̄ se M̄eljege deek k̄od Parizi ki ॥: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagn̄ nakgen naase 'lee aayki ॥ əsnki se aac walak, num gaŋ̄ maakin̄ tap 6o əñiŋ̄ki dooc ute saapm gen̄ boogo ute nakgen *kusiŋ̄a. ⁴⁰ Kal̄ jee d̄erlge! Raa k̄en əb̄o daa roi se, k̄en maak ki kic naaŋ 6o debm k̄əbiŋ̄ ey la? ⁴¹ Nak̄ naase əkki

maakŋ baay kɔssege tu se, εdɪŋki *sɛrke jee daayge tu, bin jaay ɓo maakse 'tɛdn aák bɛe naan Raa ki.

42 «Num naasen Parizige utu asen tedñ əən aak
eyo, taa nakgen naase əkki seem seem kən 'lee
təmbki maakn taadsege tu kən tedñ nijimi ute
naksegen maakn jinen ki se kic bo, naase 'lee
'nigin̄ki gōt̄ kaam sik əə kən kaam kalaŋ se, naase
'lee ədñki Raa ki. Nabo naase 'tedki nakge ute
doobin̄ eyo əə 'jeki Raa eyo. Bεεki num, naase
aki tedñ nakgen ute doobiña əə aki je Raa jaay bo,
naksegen kən naase 'lee ədñki serke Raa ki seem
seem se kic bo, ənten 'diriginki kici.

43 «Naasen Parízige utu asen tēdn əɔŋ aak eyo, naasen kən 'baakiga maakŋ *bəe kən Yaudge leetusn maak ki se, 'jeki əɔki naase bō aki king naanki. ɔɔ kən aankiga bɔɔr ki kic lε, 'jeki əɔki jeegə bō asen tēdn tɔɔse naase ki bō deete.

44 «Utu asen tēdn ɔ̄n aak eyo, naasen kēn 'tecki
aan ḡo yogen k'duubde maakn̄ baad ki kēn jeege
ɔ̄n aakde eyo, jaay lee do ki se‡.»

45 Götñ se debm jeel taadñ tɔɔkñ mætn Ko Taar Raa kalanj bini deek Isa ki oo: «Debm dooy jeege, taar kën naai ing 'taad se, këse naai 'naajjen naaje kici.»

⁴⁶ Ganj Isa terlin̄ oo: «Naasen jee jeel taadn̄ t̄oɔkn̄ metn̄ Ko Taar Raage se utu asen t̄edn̄ ɔɔñ aak ey kici, taa naase 'tuun' t̄ondki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic bo utink̄i eyo.

⁴⁷ «Utu asen tədn ɔɔŋ aak eyo naasen 'lee iin̄ 'daapki do 6aadn jee taad taar teeco taar Raa ki dō

‡ 11:44 Do dəkiñ se Yaudge jaay leega do 6aad ki num, saap ॥
naade tədga aak kusu naan Raa ki.

dəkiṇa ɔɔ naade se 6ugsege 6o kən təoldeno. ⁴⁸ Kən bin num, naase ute bubsege se taarse kalaŋ; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade 6o jee təoldeno ɔɔ naase 6o jee kiŋ do 6aaddege. ⁴⁹ Taa naan̄ se 6o, Raa kən jeel-taar mala mala se taado ɔɔ: M'utu m'aseno kəl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaan̄ naabumge ɔɔ mətinge naade utu aden təələ ɔɔ mətingen kuuy se, naade utu aden dabara. ⁵⁰ Taa naan̄ se 6o, jee duni kən bərse se, taa moosn jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ utu aden kəkŋ mindde do yodege tun baago kaad kən Raa utu aalo kaal do dunia, ⁵¹ kən iŋo do yo Abel ki bini aan do yo Zakari, kən k'təəlinq daan *gətn kən k'lee k'təedn sərkə Raa ki ute *Bee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni kən bərse se Raa utu aden kəkŋ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn təəkŋ mətn Ko Taar Raage se utu asen təedn ɔɔŋ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm kən k'jeuge gətn Raa ki ɔɔ naase malinge lε 'baate kendki, ɔɔ jeegen je kendə se lε, naase 'gaasdeki doobo.»

⁵³ Kən Isa jaay taad naan̄ taariṇa ɔɔ teeco teec gətn ese se, jee jeel taadn təəkŋ mətn Ko Taar Raage ute Parizige se iŋ ron̄ ki cey ɔɔ naade baag tənd mətiŋ do taarge tu dəna. ⁵⁴ Do taarge tun Isa taad se, naade goomin kən naan̄ jaay taad tujinga num, naade an̄ kəkŋ mindin̄a.

12

*Jee taad tal ɔɔ naade se jee Isage
(Mt 6.12, 10.16-39)*

¹ Kaad kən se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gətn se Isa baag taadn jeege tun

m̄tin̄ ki se 6o deete deekd̄en ɔɔ: «Naase se, ɔndki k̄ond̄ ute ɔr̄m *Parizige. ɔr̄m naade se je taadn̄ ɔɔ naade t̄d rode aan ḡo naade 6o jee taadtaar m̄t̄ ki.

² «Taa kaadn̄ jaay utu 'kaan se, nak̄j paacn̄ j'ɔyinga k̄oy se, utu toodn̄ tal. ɔɔ nak̄j b̄orse k̄jeelki m̄tin̄ ey se, j'utu j'aŋki jeele. ³ Bin 6o, nak̄j paacn̄ naase 'taadn̄ki maak̄j noɔr ki se, '6aa 'taadn̄ki jeege tu ute kaam kaada. Nak̄j k̄en naase 'booyin̄ki k̄taadsen naaŋ ki m̄tn̄ bisege tu maak̄j bee ki se, 'wɔɔkin̄ki do b̄eege tu kici.

⁴ «M̄edumge, taar se maam m'taadsen naase ki: ɔnte 'beerki jeege tun 't̄oł daa roa, num m̄oɔtn̄ asen k̄oŋ t̄edn̄ d̄im ey se. ⁵ Num 'booyki m'asen taadn̄ debm k̄en naase aŋki b̄eere: 'beerki deb k̄en ooykiga kic 6o, naaŋ ɔk t̄oɔḡj k̄en asen k̄oł maak̄j pood̄ k̄en gen̄ daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: kese 6o debm k̄en naase aŋki b̄eere.

⁶ «'Jeelki, yeelge s̄eem s̄eem mii se k'dugin̄ ute k̄obər̄ di sum ey la? Ute naaŋ se kic 6o, *Raa ɔŋ dirig kalaŋ maakd̄e ki eyo. ⁷ Num gaŋ naase se bini b̄eek̄j dosege se kic 6o, Raa jeelin̄ kalaŋ kalaŋ. Bin se, ɔnte 'beerki! Naan Raa ki se naase 'cirk̄i yeelge se d̄oč̄o.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu ɔɔ naaŋ debm maam se, maam *Goon Deba kic 6o maām m'taadn̄ naan *k̄ođn̄ Raage tu m'ɔɔ naaŋ se debm maama. ⁹ Num debm k̄en baatum naaŋ jeege tu se, maam kic m'utu m'an̄ baatin̄ naan k̄ođn̄ Raage tu. ¹⁰ ɔɔ debm k̄en tuj taariňa ro Goon Deb ki se, Raa an̄ t̄oł *kusin̄in̄ ese se; num debm k̄en jaay naaj *Nirl Salal se, naaŋ se Raa an̄ t̄oł kusin̄in̄ se eyo. ¹¹ K̄en naase jaay

k'tok k'baansenga maakŋ *b̥ee k̥en Yaudge lee tusn
 maak ki se ey l̥e naan gaaringe tu ɔɔ g̥otn t̥oɔgge
 tu se num, naase ɔ̥nte 'beerki do taar k̥en naase
 aki baa taadn naand̥e ki k̥en anki nakŋ k̥oɔdn dose.
12 Taa kaad̥ k̥en se, Nirl Salal 6o asen k̥ol naase aki
 jeel taadn taara naande ki.»

Debm maal debm d̥erl̥e

13 Maakŋ jee d̥enge tu se, deb kalaŋ bini 6aadō
 ɔ̥ŋ Isa ɔɔ deekin̥ ɔ̥: «Debm dooy jeege, g̥enaam se
 ɔ̥l nam baa 'taadn̥, n̥'baado num maal bubje se ɔ̥n̥
 naai 6o ajesin̥ nigi.» **14** G̥otn se Isa t̥erlin̥ ɔ̥: «Debm
 k̥en ɔ̥ndum g̥en kaakŋ metn̥ taarsege ey l̥e g̥en nign̥
 maalsege se, tap 6o naŋja?» **15** Ter naaŋ taad̥ jeege
 tu paac ɔ̥: «Ondki k̥ondə! ɔ̥ naase se ɔ̥ndki dose
 daan ki, b̥aabki rose ro tama ki. Taa debkilim se,
 maalin̥ d̥en aan g̥oo d̥i kic 6o, k̥en ɔ̥lin̥ iŋg se, maalin̥
 eyo.» **16** G̥otn se ter Isa taad̥d̥en ute kaal naagn̥
 taara ɔ̥: «Debm maala kalaŋ bin se, maakŋ g̥otin̥
 ooj tuun karat karat. **17** K̥en naaŋ aak nakin̥ jaay
 ooj d̥en se, naaŋ baag taadn ute maakin̥ ɔ̥: «Baar
 jaaki tap 6o, maam m'tedn̥ rom m'ɔ̥ɔ̥ d̥i? B̥ere, g̥otn
 am kaasn m'an k̥omb nakumge se le g̥oto.» **18** Ter
 naaŋ taad̥ ute maakin̥ ɔ̥: «B̥orse, k̥ese 6o nakŋ
 maam m'utu m'teda: giijumge se m'aden t̥oɔkn̥
 paac naatn̥ ɔ̥ m'k̥obm kengen kuuy magala mag-
 ala cir naadege se daala. K̥en m'ɔ̥bdenga jaay aasga
 num, teenumge ute nakumge paac se, m'aden tusn
 k̥omb maak ki. **19** G̥otn se maam m'deekŋ rom ki
 m'ɔ̥: ai roma, 't̥oɔl k̥oɔri g̥en baara baara, taa k̥os̥
 ute kaayi l̥e, d̥ena. Taa naan ki se maam m'k̥osa,
 m'kaaye ɔ̥ m'tednakgen k̥en maakum jea.» **20** Num
 gan̥ Raa deekin̥ ɔ̥: «Kale debm d̥erl̥e, maakŋ n̥oɔr

kən ese sum 6o, naai lə 'kooyo; num nakigen naai 'tusiñ se, tap 6o 'kɔɔpm naŋ ki?» 21 'Booyki! Kəse nakŋ kən utu 'kaan do deb kən tusn maala dəna do duni ki, nabo naan Raa ki se, naaŋ ɔk dim ey se.»

Aalki maakse do Raa ki (Mt 6.19-34)

²² Götñ se Isa taad jeege tun mëtin̄ ki ɔɔ: «Taa naañ se 6o, maam m'deeksən m'ɔɔ: taa kose se ɔ̄nten 'kuunki nirlse taa nakj̄ naase aki kɔsɔ ɔɔ taa rose se ɔ̄nten 'kuunki nirlse do kal k̄en naase aki tuusu. ²³ Taa kose se, naañ cir nakj̄ kɔsɔ ɔɔ rose se l̄e, naañ cir kala. ²⁴ Aakki tu gaakge se; naade l̄e ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teen̄ gen̄ kɔj̄ eyo ɔɔ gijji l̄e, naade ɔk eyo ɔɔ götn̄ kɔmb kɔrbatde kic 6o, naade ɔk eyo. Ute naañ se kic 6o, Raa ulde. Num naase se mët kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁵ Maakse ki se, naaŋ jaay ute kuun nirlin̄ sum 6o 'kɔj̄ ziidn̄ bii kiŋgiñ do naaŋ ki ne? ²⁶ K̄en ese jaay naase ɔŋ̄ aasink̄ te ey num, gen̄ d̄i jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔɔp baa se?

²⁷ «Aakki tu pəɔŋ nakgen taak bəε maakŋ kaag ki se; naade se əb kuubu eyo əə ənd cəkε eyo. Nabo 'booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dəkin̄ se, ute maalin̄ den paac se kic 60, 6ii kalaŋ əŋ uus te kal aak bəε tec aan gəə gen naade se eyo. ²⁸ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki əə mətbeeki sum 60 j'utu j'an̄ təoc se kic 60 Raa tamariŋ aak bəε bəε se, mət kando asen kəŋ kədñ kal tuusu naase ki ey ne? Bərε, naase se jee kən aalki te maakse paac do Raa ki eyo. ²⁹ Əə əŋte 'kuunki nirlse gen je nakŋ naase aki kəsə əə aki kaaye. ³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey 60 daayum ɪŋ saap do ki. Ey num, Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ kən naase 'jeki.

31 Num naase se 'jeki ɓo Raa kəsn gaara dose ki ɔɔ nakgen ɔɔp se, naan̄ asesiŋ kədn do ki. **32** Naasen dəol baatgen cəkə ara, ɔnte 'beerkil! Taa Bubsen maakŋ raa ki se, nakŋ kən təɔliŋ naan̄ ki se, naase utu aki kiŋ ute naan̄a maakŋ gaariŋ ki.»

Kərbətn maakŋ raa ki

33 «Bin se, nakŋ naase ɔkki se, dugiŋki naatn ɔɔ gursiŋ se, ɛdiŋki *sərkə jee daayge tu. Bin se ɠoo naase əmbkiga naksege gətn 'kəŋ 'tuj eyo ɔɔ daayum asen toodn kərbətə maakŋ raa ki. Gətn naane se, debm ɓoogo gətə ɔɔ k-ŋɔɔ kic ɓo aŋ kəŋ tuj eyo. **34** Taa gətn maalse ro ki se, gətn ese ɓo maak-saapse ing ro ki kici.»

ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

35 «Inŋki daayum ute kal tədn naabse rose ki, ɔɔ ɔnte 'kəŋki ləəmpsege 'kooyo. **36** ɔɔ naase inŋki aan ɠoo jeegen kən inŋ aak kaak kaam məlden kən utu ade terl gətn kəkŋ mend ki se. Taa kən naan̄ jaay aanga ɔɔ təndga kaam taara num, naade aŋ naar kɔɔdo. **37** Maak-raapo naade kən məlde ɓaadə ɔŋdəga jaay naade utu inŋ kiŋ zeer se. 'Booyki bəə m'asen taada: məlde se, naan̄ mala 'kuun kuusn kal tədn naabiŋa aden kəŋ naan̄ ki ɔɔ naan̄ ɓo aden kədn kəsə. **38** Maak-raapo naade kən məlde 'kaan daan nəər ki lə do metbeeki kən aden kəŋ naade utu inŋ zeer se.

39 «Naase 'jeelki, kən məl ɓee jaay jeel kaadn debm ɓoogo ano ɓaa num, naan̄ 'kəŋ been̄ se debm ɓoogo aŋ terec eyo. **40** Naase kic 'daapki rose, inŋki do metekse ki, taa kaadn kən *Goon Deba jaay ade ɓaa se lε, naase 'jeelki eyo.»

41 Gətn se Pier tənd mətin əə: «Məluma, kaal naagn̄ taar kən naai taad se, taad ute naaje sum ləbu ute jeege paac lə?»

42 Məljege tərlinq əə: «Debm tədn naabm mətəke əə tuj ərmiñ ey se kən gay? Naañ 6o debm kən məlin̄ utu an̄ kəñ jee tədn naabgen kuuy kaam jiñə əə kən aanga kaadinq ki num, aden lee 'niḡ nak̄ kəsə.

43 Maak-raapo debm tədn naab kən məlin̄ aan jaay əñjinq naan̄ utu tədin̄ tədn naabm kən naan̄ əñin̄sinq kaam jin̄ se. **44** 'Booyki bəə m'asen taadā: debm tədn naabm bin se, məlin̄ utu an̄ kəñ nakinge paac kaam jiñə. **45** Num gañ kən debm tədn naabm se jaay taad ute maakin̄ əə: Məlum se ade kəñ tərl yəkəd eyo, əə gətn se naan̄ iñ baag tənd jee tədn naabgen məndge ute gaabge, jaay naan̄ əsə əə aay oono. **46** Gañ məl gaabm ese se, biiñ jaay naan̄ ano tərl se, naan̄ ənd eyo əə kaad̄ kən naan̄ aan kaan̄ kic lə, naan̄ saap do ki eyo. Kən məlin̄ jaay aanga num, utu an̄ tuur naata əə an̄ kəlin̄ 'dabar ute jee kən baate kaal maakde do Raa ki. **47** Debm tədn naabm kən jeel naabm kən məlin̄ maakin̄ jen ro ki se, naño əñ tədin̄ te ey se, naan̄ se məlin̄ utu an̄ kənd dən aak eyo.

48 «Num gañ debm tədn naabm jeel eyo naabm kən məlin̄ maakin̄ jen ro ki se, kən naabin̄ se jaay tujga kic num, j'an̄ kəndinq kaam dəədin̄ki sum.

«Taa naan̄ se 6o, debm kən j'ədinqa nakge dən num, k'je gətin̄ ki kic 6o dəna əə debm kən j'əñinqa nakge dən kaam jiñ se, j'utu k'tənd mətn nakge dəna gətin̄ ki kici.»

*Taa Isa se jeege utu 'gaan̄ ute taasdege
(Mt 10.34-36)*

49 Isa taad ɔɔ: «Maam se m'baano ute poodo do naan̄ ki ɔɔ m'je poodn̄ se 'koko. **50** Kor naan̄ se kaan̄ se, maam m'ok *batem dubar kən̄ maam m'utu m'batizi. Naan̄ se 60, nak̄ deerum kən̄ iŋg booyum bini m'utu m'an̄ tədn̄ 'kaasn jaay se.

51 «Oñten 'saapki ɔɔki maam se m'baano ute lapia 60 do naan̄ ki. Götə! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'baado 60 gen̄ gaan̄ jeege ute naapa. **52** Taa naan̄ se 60, naan̄ ki se, jee maak̄ beede ki mii se utu gaan̄ ute naapa. Maakde ki se, jee mətə taarde 'kəj kəkj̄ mətn̄ naapa ute jee di eyo ɔɔ jee di se kic 60 taarde 'kəj kəkj̄ mətn̄ naapa ute jee mətə eyo. **53** Naade utu gaan̄ ute naapa: bubu se, utu 'gaan̄ te gooniñ gaaba ɔɔ goon gaaba se, utu 'gaan̄ ute bubiñ kici; ko se, utu 'gaan̄ ute goonin mənda ɔɔ goon mənda se, utu 'gaan̄ ute koña kici. Moom mənda se, utu 'gaan̄ ute mend gooniña ɔɔ mend goono se, utu 'gaan̄ ute moomiñ mənda kici.»

Jee se jeel kaak̄ kaadn̄ nakge

54 Isa taad jee dənge tu daala ɔɔ: «Ken naase jaay aakkiga gapara ɔsga mətn̄ raa ki num, bərse sum 60 naase naar ɔɔki maane utu ade baaao. ɔɔ maane se baado deere. **55** Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kəl baa kaam kaam berde se*, naase ɔɔki, jaaki se götə utu 'kəñgo ɔɔ götə baado ɔŋg deere. **56** Ken naase jaay 'jeelki kaak̄ jeel kaadn̄ nakgen kən̄ təd do naan̄ ki, ute kən̄ tədn̄ maak̄ raa ki num, 'təd ɔɔ dī jaay 'jeel ɔkki mətn̄ nakgen kən̄ deel daanse ki ey se? Naase se jee kən̄ saap ɔkki mətn̄ nakge eyo.

* **12:55** Taa naan̄ *Israel se gapara ute maane se baado kaam kaad toocñni.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Ген ді jaay naase əŋ aak əkki мєtn nakgen ген тєд ute doobin ey se? ⁵⁸ Taa naan̄ se 60, кен naai 'baa baa gøtn køjn bøør ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, бєре, naan̄ ai baa koli gøtn debm køjn bøør ki ɔɔ debm køjn bøørø se le ai koli gøtn asgarge tu ɔɔ asgarge se, ai køkjø koli dañgay ki. ⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakj doi ki paac se, bini købørø kic 60 ɔg nanjñ te ey se, naai 'køj teecñ maakjø dañgay ki eyo.»

13

*Børse 'terlki maakse do *Raa ki*

¹ Kaad кен se, jee мєtinge 6aado taad Isa ki taa Galilegen 6aado тєdn *serke jaay 60, Pilat тøлde kaad кен naade тєd тєd serke se. ² Gøtn se Isa тєrlden ɔɔ: «Saapm naase ki num, ɔɔki Galilegen кен Pilat тøлde se 60, тєdga jee *kusinq cir Galilegen baa se paac la? ³ Gøtø! 'Booyki m'asen taada: кен naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici. ⁴ Lø jeegen sik-kaar-martn bee jerle k'dañjñ Siloe кен ooc dode ki jaay тøлde se, ген naase ki num, jee Jeruzalem ki te dende se, ɔɔki naaden кен ooy se 60, jee kusinqe cir jee baa se paac la? ⁵ Gøtø! 'Booyki m'asen taada: кен naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagn taara ro ko ba kен ooj eyo

⁶ Gøtn se Isa taad ute kaal naagn taara ɔɔ: «Gaaba kalaŋ ək ko ba maakjø jineniŋ ki ɔɔ naan̄ 6aado je koojinña, naño əŋ te koojin̄ eyo. ⁷ Gaŋ naan̄ deek deb

kən tədiñ naaba maakŋ jinəniñ ki se ɔɔ: «Aaka, ko kaagn se maam m'leega baara mətə ɔɔ m'je koojiñ naðo m'ñj eyo. Bərse òg 'gaañ undiñ naatn, taa naañ le daar gaas gətə cəre sum.» ⁸ Num debm tədñ naaba se tərlıñ ɔɔ: «Məluma, ɔñumsiñ gen baara kalañ daala; maam m'an̄ kudñ metiñā ɔɔ m'utu m'an̄ kəmb yeeñe. ⁹ Bin sum 60 ute naañ se kər baar kuuy se, səm utu 'koojo daam; kən naañ jaay ooj te ey le, an̄ kəgn̄ kund naatn.»»

*Isa ed lapia mend ki *bii sebit ki*

¹⁰ Bii kalañ, bii sebit ki se, maakŋ *beege tun kən Yaudge lee tusn maak ki se, gətn se Isa baa ənd maakŋ bee kən kalañ ɔɔ baag dooy jeege. ¹¹ Gətn se, mənda kalañ ɔk kəɔñ sitan ɔɔ gətn kəɔñiñ əkiñ sum se, əkga baara sik-kaar-marta. ɔɔ kəɔñiñ se əkiñ duruniñki tədiñ tap 60 əñ seej eyo. ¹² Kən Isa jaay aakiñ se, danjña ɔɔ taadiñ ɔɔ: «Mənda 'booyo, maam se m'əɔdiga doi maakŋ kəɔñi kən lee dabari se.» ¹³ Gətn se Isa ənd jiñ do mend kən se, ɔɔ mend se naar əñ lapia, iññ daara seej tal ɔɔ baag *nookŋ Raa. ¹⁴ Gar magal bee kən Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ed lapia mend ki, bii sebit ki se, naañ maakin̄ taariñā. Gətn se naañ uun mindiñ raañ taad jeege tu ɔɔ: «'Booyki! Nääjege se, j'əkki bii mece gen tədñ naaba. Bin se, debm je lapia ron̄ num, n'baado daan biige tun se. Ey num bii sebit se, bii tədñ naab eyo.» ¹⁵ Gar Məljege tərlıñ ɔɔ: «Aak jeegen kən təd rode aan gəo jee taad taargen met ki ara! Maakse ki se, naña jaay aanga bii sebit ki num, kəñ kəñ maraŋiñā ey le buuriñā metn bəlen̄ ki ɔɔ an̄ tuutn gen baa kədñ maan ey se? ¹⁶ Num mend se le, naañ metjil *Abraam

mala, ॥ aaka, ḡotn *Bubm sitange əkiñ sum se əkga ɓaara sik-kaar-marta. Beeki num, bii sebit ki se bo, j'an kəədn doña maakŋ ji Bubm sitange tu se ey la?» ¹⁷ Kęn jee taamooyinge jaay ɓaa booy taar se, səkəñə ɓaa təolde; gañ jee dəngen aak nakŋ-kəəbgen paacŋ naan̄ ted se, maakde raapo.

Isa aal naagn̄ taara ute kaam nakŋ k'danjiñ mutard

(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

¹⁸ Ḡotn se, Isa t̄er taadđen daala ॥: «Kęn Raa utu 'kəsn gaar do jeege tu tap bo 'tecŋ aan ḡoñ di? Maam m'an kəmb b̄eyε ute di? ¹⁹*Maakŋ Gaar Raa se, tecŋ aan ḡoñ kaam nakŋ k'danjiñ *mutardn* ese se, kęn gaaba kalaŋ uun əɔciñ maakŋ jinəniñ ki. Kęn naan̄ jaay əɔciñ sum se, naan̄ teece ॥ teep ted ko kaaga. Bini yeelge kic bo ɓaadō uj kujdege teletinge tu.»

Isa taadkaal naagn̄ taara ute ərəmə

²⁰ Isa deek daala ॥: «*Maakŋ Gaar Raa se tap bo m'an kəmb b̄eyε ute di? ²¹ Naan̄ se tec aan ḡoñ ərəm kęn mənda jaay t̄os rujŋ ḡemε dooc ḡorn magala ॥ kęn naan̄ jaay deepinga ॥ əmbingga maak ki num, iinjiñ paac se.»

*Doobm kęn əljeege *maakŋ Gaar Raa ki*

(Mt 7.13-14,21-23, 8.11-12)

²² Kęn Isa jaay ɓaa ɓaa Jeruzalem ki se, naan̄ aal teeco maakŋ ḡegerge tu ॥ maakŋ naanje tu ॥ naan̄ kęn se, naan̄ lee dooy jeege. ²³ Ḡotn se nam kalaŋ bini tənd̄ metiñ ॥: «Məluma, jee kęn utu kaaj se, baat ey ne?» Ḡotn se Isa t̄erlden ॥: ²⁴ «Aayki kaamse əndki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksən m'॥: jeege dəna utu 'je doobm

'kendę naōo naade an kōj kaas eyo. ²⁵ Kēn kaadīn jaay utu kaan se, mēl bee utu kiin̄i ɔɔ 'gaasn kaam taariṇa ɔɔ naasen aki kōpm̄ naatn se aki baagn̄ tōnd kaam taara aki deek̄j̄ ɔɔki: Melje, ɔɔdjen kaam taara! Gañ naañ maak ki se asen tērl ɔɔ: Naase tap 60, iinkiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo. ²⁶ Kaad̄ kēn naane se, naase anki taadn̄ ɔɔki: naaje se j'oso ɔɔ j'aayo ute naai tēlē ɔɔ naai dooy jeuge daan doobjege tu kici. ²⁷ Gañ naañ utu asen tērl ɔɔ: Naase iinkiro gay gay se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn̄ ceeem ki dōk̄o, naasen paacn̄ jee tēdn̄ *kusinge se! ²⁸ Gōtn̄ naane se, naase aki baa keeme ɔɔ aki taan̄ naaŋsege kēn aki baa kaakn̄ *Abraam, Isak ɔɔ *Yakub ute jee taad̄ taar teeco taar Raa ki paac maakn̄ Gaar Raa ki; naōo naase se, j'asen tuur naatn̄. ²⁹ Bii kēn se, jee mētinge se ade kiiñ gōtn̄ kaada tookn̄j̄o ɔɔ jee mētinge se ade kiiñ gōtn̄ kaada toocn̄ni, ɔɔ kengen mētinge ade kiiñ kaam kaam kooko ɔɔ kengen kuuy se ade kiiñ kaam kaam bōoȳo, ɔɔ paac naade ade baa utu tusn̄ 'kij̄g kōsn̄ bii laa ki ute maak-raapo maakn̄ Gaar Raa ki. ³⁰ 'Booyki! Bin 60, jee kaam mōotn̄ se 60, utu 'tēdn̄ jee deet deete ɔɔ jee deet deet se 60, utu 'tēdn̄ jee kaam mōotn̄.»

*Isa ute *Erōd
(Mt 23.34-39)*

³¹ Naan̄ kēn se sum 60, *Parizige kandum bini baado əŋ̄ Isa ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Bēre, iin̄ gōti ki se 'baa; taa Erōd se le je ai tōlo.» ³² Isa tērl̄den ɔɔ: «'Baa əŋ̄ki k-bukumb̄o kēn ese ɔɔ 'taadīn̄ki ɔɔki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange ɔɔ m'ed kēd lapia jee kōonge tu jaaki ɔɔ mēbeeki; ɔɔ maakn̄ bii k-mētōge

tu se, maam m'naq naabuma. ³³ Bin num, jaaki, m^{et}beeki ɔɔ p^{eleq} se, maam m'6aa ute naanuma, taa doobinq eyo k^{en} debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

³⁴ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai k^{en} debm t^{ao} jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee k^{en} Raa ɔldeno g^{oti} ki kic 6o, naai 6o debm tund t^{ao}lde! Met kando, maam m'je m'tusn g^{en}ige aan g^{oo} ko k^{or}onj k^{en} lee tus g^{en}inge taa b^{eek}n^j keyin^q ki se, na^{bo} naase 'jeki te eyo. ³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. 'Booyki m'asen taada: naan ki se, naase 'je amki kaak kic 6o amki 'k^{on} eyo, bini utu 'kaan kaad k^{en} naase utu aki deekn^j ɔɔki: Ḷ^o M^{el}je Raa t^{ed}n b^{ee}ṇa do debm k^{en} utu 6aadō ute ro naaṇa!»

14

*Ter Isa εδlapia debm k^{oən} ki *bii sebit ki (Lk 6.6-11, 13.10-17)*

¹ Bii kalan^j se, Isa 6aa k^{osn} maak^j bee magal *Parizige tu kalan bini, ga^j 6iin se, bii sebit. Ḷ^o jee ing g^{otn} ese ɔndi^j kaama tak. ² G^{otn} se gaaba kalan m^{oəng}ga m^{oən} se, 6aadō daar naani^j ki. ³ Naan^j k^{en} se, Isa taad jee jeel taadn t^{æk}n^j m^{etn} Ko Taar Raage tu ute Parizige tu ɔɔ: «Gen naase ki num, bii sebit ki se, debm k^{oən} se j'^ok doobm j'^on^j k^{ed}n lapia l^{ebu} g^{ot}o le?» ⁴ Ga^j naade do d^{ek} ɔɔ baate terli^j taara. G^{otn} se Isa ɔk debm k^{oən} se, εdⁱn^j lapia ɔɔ ɔni^j 6aa bee^j ki. ⁵ Ter Isa deekdēn ɔɔ: «Maakse ki se jaay, debm k^{en} gooni^ja ey le maraŋi^ja ooc maak^j bud

ki ute 6ii sebit se, 'bəoy an naar kuun ey ne?» **6** Gøtn ese, taar k'en naade 'køŋ jaay an terl tap 6o, øk eyo.

'Beeer gøtn kiŋg kaam mœ̄tn

7 K'en Isa aak jeegen k'dan̄đeno gøtn kɔs ki jaay je je gøtn kiŋg naan ki se, naaŋ aanden kaa taara oo: **8** «K'en naai jaay k'dan̄điga gen 6aa kɔsn gøtn køkj mand ki num, ønte '6aa kiŋg naan ki. Ey num sɔm, maakŋ jeege tun k'dan̄đeno se, nam kuuy magal ciri naai se utu ade 6aa. **9** Óo debm k'en dan̄seno se, utu ade 6aa, ai deekŋ oo: «Meduma, iin øŋ gøtn ese; kese gøtn kiŋg naai eyo.» K'en naai 'kiin gøtn ese jaay 6o, '6aa kiŋg gøtn kaam mœ̄tn se, naaŋ k'en se, naai sɔkøŋø ai tøølo. **10** Num taa naaŋ se 6o, k'en k'dan̄điga num, '6aa ing gøt k'en kaam mœ̄tn. Bin se debm dan̄ji se jaay aanga num oo aaki naai ing kiŋg kaam mœ̄tn se, gøtn se naaŋ ai deekŋ oo: «Meduma, iin '6aadø ing naan ki ara.» Naan k'en se, jee k'en k'dan̄đeno gøtn kɔs ki se paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki. **11** Taa debm nookŋ rø̄na raan se, utu 'kø̄pm baate oo debm ø̄p rø̄na baat se, rø̄na utu 'kookŋ raan..»

Doobm k'en anki dan̄ jeege gen kɔs

12 Gøtn se Isa taad gaab k'en dan̄iŋo beeŋ ki se kici, deekŋ oo: «K'en naai jaay 'dan̄ jeege katar ki ey le tegær gen kɔsø, ønte dan̄o medige, genaaige, taasige oo ønte dan̄ jee do daambooogigen jee maalge. Ey num sɔm, biin kuuy se, naade utu ai dan̄ kici oo nakŋ naai eddesinga se le, naade aisiŋ terl gø̄øŋ ki. **13** Num gan̄ k'en naai jaay 'je kɛdn kɔsn 6ii laa ki ute maak-raapo num, 'dan̄o jee daayge, jee k'en kø̄øŋ tujdege tuju, jee cækedge oo jee kaam-tøøkge. **14** Bin se, ai 'tɛd̄i maaki 'raapo, taa nakŋ naai edden se le,

naade aisin kəŋ terl gəən ki eyo. Num naan se, *Raa mala 6o aisin terl gəən ki, kaad kən naan utu 'dur jee kən təd nākge ute doobiña daan yoge tu se.»

*Isa aal naagn taara ute debm kən dan jeege beeñ ki gen kəsə
(Mt 22.2-14)*

¹⁵ Maakŋ jeege tun kən 6aadø kəsn gətn ese se, deb kalaŋ jaay booy taar Isa taad se, naan deek Isa ki ɔɔ: «'Maak-raapo deb kən jaay utu '6aa kəsn *maakŋ Gaar Raa ki se!» ¹⁶ Gətn se Isa terlin ute kaal naagn taara ɔɔ: «Gaaba kalaŋ se, təd kəsə dəna ɔɔ naan danjo jeege kic 6o dəna. ¹⁷ Ken kaadn kəsə jaay aas se, gaabm se ɔl debm tədn naabin gen 6aa dan jeegen k'dançeno gətn kəs ki se, deekdən ɔɔ: «'Baakiro børse! Bærε, kəsə se ooyga.» ¹⁸ Gaŋ gətn se, jee kən k'dançe paac se baag ðaapm taardege. Debm deet deet se deek debm kən j'əliŋo se ɔɔ: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakŋ gətə. Beeki num, m'an m'6aa kaakin jaayo. Bin se '6aa deekin n'mooyuma, maam se m'kəŋ kaan eyo.» ¹⁹ ɔɔ deb kuuy se deekin ɔɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug marange sik gen tədn naaba ɔɔ maam m'je m'aden 6aa naam gen tədn naaba. Bin se '6aa deekin n'mooyuma, maam se m'kəŋ kaan eyo.» ²⁰ Ter deb kuuy deekin ɔɔ: «Maam se, m'utu m'ək kək mənda. Taa naan se 6o, maam m'kəŋ kaan eyo.» ²¹ Ken debm tədn naabm se jaay terl 6aa ɔŋ məliŋ se, naan taadin mətn taargen k'taadino se paac. Ken məliŋ jaay booy se, maakin taariña ɔɔ deek debm tədn naabin ki se ɔɔ: «Yəkədə, '6aa gətn jeege lee tusni daan doobge tu maakŋ gəger ki, '6aa danjo jee daayge, jee kən kəənə tujdeki tuju, jee kaam-təokge

ute jee c_εk_εdge 'baandeno g_otn ara.» G_otn se debm t_{ed}n naabin_o se iin_o baa. ²² K_{en} naan_o jaay terl baado o_η m_{elin}_o se deekin_o: «Meluma, naabm naai ɔlum taarin_o se, maam m'_{tedi}noga, gan_o ute naan_o se kic bo, g_ot_o utu tap.» ²³ G_otn se m_{elin}_o deekin_o: «'Baa daan doobge tu o_o naagn salige tu, jee se 'baandeno ute taa t_og_o taa ade 'baa utu 'doocn_o maakn_o 6eem se.» ²⁴ Taa naan_o se bo, maam m'_{deeks}n m'_o: maakn_o jeege tun k'_{dan}deno paac jaay baate baado se, maakde ki se deb kalan_o kic bo, 'k_on_o nam k_{osum} se eyo.»

Debm k_{en} baate te ron_o ey se, 'k_on_o t_{ed}n debm metn Isa ki eyo

(Mt 10.37-39)

²⁵ K_{en} jee d_{en}ge jaay baa baa doob ki ute Isa se, g_otn se naan_o terl aakde o_o deekden o_o: ²⁶ «Debm k_{en} je ade baa metum ki jaay, je bubin_o, kon_o, mendi_o, geninge, genaangen gaabge ute kengen mendge cir maama o_o jem te maam cir ron_o mal ey se, naan_o 'k_on_o t_{ed}n debm metn maam ki eyo. ²⁷ Debm k_{en} baate kuun kaagn j'ansin_o tupm ro ki o_o ɔk metum ey se, naan_o se 'k_on_o t_{ed}n debm metn maam ki eyo kici.

²⁸ «Taa naan_o se bo, maakse ki se nam jaay je kiin_o bee jerle num n'iing naan_o ki, m_{ed}n kaakn_o gursin_o k_{en} a_η kaasn kiin_o bee_η se, jaay ey la? ²⁹ Ey num, k_{en} naan_o jaay uunga met_o o_o ab nanjin_o te ey se, jee deel deel g_otn ese jaay aakga num, a_η t_{erec}n metin_o ki, ³⁰ a_η deek o_o: «Aakki tu! Gaabm ara o_o iin_o kiin_o bee_η kaca, nab_o o_η aasin_o te eyo.» ³¹ K_{en} gaar gam jaay baa t_{ed}n b_oor_o ute gaar kuuy num, naan_o 'king naan_o ki, 'kaakn_o asgaringen dupu-sik se,

'kaasn tədn bəorə ute asgargen dupu-si-di jaay ey la? ³² Ey num, kən gaar naane utu dək sum 60, naan̄ 'kəl jeege gətiñ ki taa j'kəkn̄ taasa. ³³ Bin 60, maakse ki se debm jaay əñte nakin̄ge ey paac se, 'kəj tədn debm mətn maam ki eyo.

³⁴ «Deere, nakin̄ nijim aan gəø kaata se gətə. Num kən kaata jaay kingin̄ nijim se gətəga num, j'añ tədn j'čč dī jaay 'tədn nijim gətiñ ki se? ³⁵ Kən kaata jaay kingin̄ teecga se, k'sin̄ naan̄ ki le əñ daapm naan̄ eyo əə əñ təd gətə gur eyo. Naan̄ se, bəeki num, nakin̄ si naatn sum.» Ter naan̄ deekdən əə: «Debm kən jaay ək bi gen booyo num, 'booy taar se.»

15

Mətn taar baatn iig jaay j'əñjəna (Mt 18.12-14)

¹ Gətn se *jee təkn̄ miirge ute jeegen jeege paacñ jeeldə naade se jee *kusinge se, paac utu 6aadə gətn Isa ki gen booy taarinə. ²*Parizige ute jee jeel taadn təəkñ mətn Ko Taar Raage kən gətn ese se, mooy naan̄ ki dir dir deek əə: «Gaabm se ting 6o gen kəkn̄ jee kusinge roñ ki sum əə təs ute naade!»

³ Gətn se Isa taaddən ute kaal naagn̄ taara əə:
⁴ «Aan gəø maakse ki se, debm kən ək baatge kaaru jaay maakde ki se kalañ iingga num, baatgen sik-jərnat-kaar-jernat kuuy se naan̄ ade kəñ kəd-baar ki, taa '6aa je kən kalañ iig kiig se, an̄ je bini año kəñ jaay ey la? ⁵ Kən jaay 6aa əñjingga se, naan̄ año kuun kaal daamiñ ki ute maak-raapo.
⁶ Əə kən naan̄ jaay terl 6aadəga been se, naan̄ 'dan̄ tusn mədinge ute jee do daambooginge əə deekdən əə: «Baakiro, j'aki tədn maak-raapo ute maama, taa

baatum iigo se, maam m'əŋingga.» ⁷ Bin 6o 'booyki m'asen taada: maakŋ jee kusinŋ tu se, deb kalaŋ jaay tərlga maakinŋ do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakŋ raa ki paac se maakde-raapm doŋ ki cir jee si-jernaj-kaar-jernaj kən an dim eyo gen tərl maakde do Raa ki se.»

Mətn taar tamman iig jaay j'əŋiŋa

⁸ «Lo aan gəo mend jaay ək tamma* sik. ɔə kən kalaŋ jaay oocga num, naan̄ utu 'kəəcn̄ ləəmp̄ ɔɔ 'kətn̄ maakŋ 6eena se bini aŋ je kəŋ jaay ey la? ⁹ Kən naan̄ jaay əŋinga num, naan̄ ade daŋ tusn medinge ute jee do daambooginge ɔɔ aden taadn ɔɔ: «'Baakiro, j'aki təd̄n̄ maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'əŋingga.» ¹⁰ Bin 6o, 'booyki m'asen taada: kən debm *kusinŋ kalaŋ sum 6o tərlga maakinŋ do Raa ki se, taa debm ese se, *kəd̄n̄ Raage maakde raapo.»

Kaal naagn̄ taar gen goon gaabm teec ɔŋ bee bubin̄

¹¹ Gətn se Isa ter taaddən daala ɔɔ: «Gaaba kalaŋ ək gaangen gaabge dio. ¹² Goon baat se deek bubin̄ ki ɔɔ: «Bua, maakŋ maalige tun kən naai ooyga num j'ajesin̄ nig se, ədsumo bədsuma.» Gətn se bubin̄ tooko ɔɔ nigdesina. ¹³ Kən j'ed̄in̄ bəd̄in̄ jaay təd̄ bii kandum se, nakinge se, naan̄ təs dugde naatn ɔɔ ute gursn se, naan̄ iin̄ 6aa taa naan̄ dəkə. Gətn naane se, naan̄ ing cəepm te gursin̄ se cəre. ¹⁴ Kən naan̄ jaay ut naŋ gursin̄ sum se, gətn se, 6o end maakŋ naan̄ kən se ɔɔ təj̄l təd̄ daama jeege tu ɔɔ 6o se, əlin̄ maakŋ daay ki. ¹⁵ Gətn se, naan̄ iin̄ 6aa təd̄n̄

* **15:8** Tamma ara se aas kəgn̄ nam kən təd̄ naaba gen 6ii kalaŋ.

naaba ḡotn gaab ki kalaŋ bini, gaabm se əlin n'6aa n'b̄aabm kinzirin̄ge[†] maakn̄-ḡot ki. **16** Naan̄ je ūk̄osn k̄ojn̄ m̄or̄omb k̄en kinzirge lee əs se kic 6o, gaŋ nam eđin̄ eyo.

17 «Ḡotn se, naan̄ baag saapm do ron̄ ki əo taad te maakin̄ əo: «Nakage, bubum se ək jee t̄edn̄ naabge kando kando k̄en əs əəp taarde ki, na6o maam m'k̄oŋ rom ḡotn ara m'kooy gen̄ 6o ne? **18** B̄orse, maam m'kiin̄ terl 6aa ḡotn bubum ki, m'aŋ 6aa deekn̄ m'əo: bua, maam se m'tujga naan Raa ki əo m'tujga naai ki kici; **19** əo maam se, m'aas te gen̄ k̄oŋ t̄edn̄ gooni ey sum; aakum aan ḡoo jee t̄edn̄ naabige se sum.» **20** Ḡotn se naan̄ iin̄ uun doobm bee bubiŋa.

«K̄en naan̄ 6aa 6aa jaay utu teeco d̄ek naane sum 6o, bubiŋ aakin̄ se, εεjin̄ don̄ ki əo naan̄ aan 6aa d̄əd̄in̄a, baam əkin̄ kaad̄in̄ ki. **21** Ḡotn se gooniŋ deekin̄ əo: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki əo m'tujiga naai ki. Ənte 'kaakum aan ḡoo m'gooni sum.» **22** Gaŋ bubiŋ deek jee t̄edn̄ naabinge tu əo: «'Baankiro ute kal aak b̄ee se yəkəd̄o, uusiñsiñki ron̄ ki, əliŋki k̄əd̄ok̄a jiŋ ki əo 't̄olink̄i saa jen̄ ki. **23** Ək ūbaankiro ute goon maraŋ k̄en eer sal sal se, 't̄əolink̄i, əo 't̄ed̄jeki k̄oso, taa j'aki t̄edn̄ maak-raapjege. **24** Taa goonum k̄en ey num ooyga kooy del del se, aajga əo naan̄ k̄en iigga kiig del del se, ək terl baadoga beeene.» Ḡotn se naade baag t̄edn̄ maak-raapde.

25 «Kaad k̄en se, gooniŋ magal se utu maakn̄-ḡot ki. K̄en naan̄ baado 6aa jaay aan ḡoo ute bee se, naan̄ booy kaa əkga let əo jeuge daam daama. **26** Ḡotn se maakn̄ jee t̄edn̄ naabm bubinge tu se,

[†] **15:15** Yaudge saap əo kinzirge se t̄ed̄d̄ega aak kusu naan Raa ki.

naan danjo deb kalañ oo tond metin oo: «Di bo teda?» ²⁷ Gaabm se terlin oo: «Genaai bo baadoga. Taa naan terl baado onga bubi ute lapi se bo, bubi tooilinga goon marañ eer sal sal se.» ²⁸ Gøtn se goon magal se maakin tuju oo naan baate kend beene. Naan ken se, bubiñ teec baado onjina oo selin metina. ²⁹ Nabo naan terl bubiñ ki oo: «'Booyo! Baara baara bo, maam m'lee m'tedn naabige se aan gøo debm tedn naabi sum oo bii kalañ tap bo, m'baate te taari eyo. Ute naan se kic bo, bii kalañ jaay naai am kedn goon binj kalañ taa m'an tedn maak-raapo ute medumge kic bo gøto. ³⁰ Num gañ gooni ken ut naajo maalige ute mend keesn gaabge jaay øk terlo se, naai 'tøolin goon marañ eer sal sal se!» ³¹ Gøtn se bubiñ terlin oo: «Goonuma, naai se daayum utu te maama oo maal maam m'øk se le, paac gen naai. ³² Gañ beeki num, baado j'aki køso oo j'aki tedn maak-raapjege. Aaka! Genaai se ey num ooyga kooy del del, nabo aajga oo naan ken iigga kiig del del se, øk terl baadoga beene.»»

16

Kaal naagn taara debm maala ute debm tedn naabinä

¹ Gøtn se Isa taad jeuge tun metin ki oo: «Debm maala kalañ bin se øk debm ken naan onjina maalin kaam jina. Bii kalañ k'baado k'taadin j'oo: «Debm tedn naabi se, børe, utn kut ute maalige.» ² Naañ øl k'dan k'baansiño oo tond metin oo: «Taar ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'baado medum maalumge se naanum ki. Taa naan ki se, maam m'ai køñ køñ maalum kaam ji ey sum.» ³ Gøtn se

debm k'en k'j'əñin̄ maala kaam jiñ se baag saapa
 oo taad ute maakiñ oo: «Maam se m'tedn̄ rom m'oo
 di? Melum le əkga te maalin̄ jim ki naatn. Børse,
 gen kursu le, maam tøögum gøtø oo k'en m'baa lee
 baaya le, sækøn̄ am tøelø. ⁴ Maam se m'saap m'əñga
 nakñ maam m'teda. Ken melum se jaay tøsnga ute
 maalin̄ jim ki kic num, m'utu m'køn̄ jeegen utu
 am køkñ jiga.» ⁵ Taa naan̄ se bo, naan̄ øl k'daño
 jeegen øk sœe melin̄ se kalañ kalañ. Debm deet
 deet se, naan̄ tønd̄ metin̄ oo: «Gøtn̄ melum ki se,
 naai tap bo uunga sœe kando?» ⁶ Gaabm se terlin̄
 oo: «Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.» Num
 debm k'en naan̄ əñin̄ maalin̄ kaam jiñ se terlin̄ oo:
 «Booyo: maktubm sœei se utu jim ki ara. In̄g naan̄
 ki keske, 'naar 'raañ oo: maam se m'uunga birmil
 uubu si-mii.» ⁷ Ter naan̄ deek deb kuuy ki oo: «Naai
 uunga sœe kando gøtn̄ melum ki se?» Naan̄ terlin̄ oo:
 «Maam m'uunga suwal teen̄ kaaru.» Num debm
 tedn̄ naabm se deekin̄ oo: «Booyo: maktubm sœei
 se utu jim ki ara. Børse 'raañ oo: maam m'uunga
 suwal sik-marta.» ⁸ Debm k'en naan̄ əñin̄ maalin̄
 kaam jiñ k'en derl melin̄ se, melin̄ jaay booy nakñ
 naan̄ ted̄ se, naan̄ tøømiña, taa naan̄ əñin̄ naan̄ se
 debm metekke. Taa naan̄ se bo, jee *duni ki ute
 naapa se, naade metek cir gaan gøt k'en wøøro.»

*Gurs ute *Raa se debkilimi aðe køn̄ je taa naap ki
 eyo*

⁹ Ter Isa taaddsen oo: «'Booyki m'asen taada: økki
 mædge ute maalsegen əñiñki do naan̄ ki k'en tedga
 sum bo utu 'deel se. Ken maalse se jaay baado utga
 kic bo, bœe k'en naase lee 'tedki jeege tu se añki baa
 køn̄ maakñ *Bee Raa ki gen daayum.

10 «Debm j'ənij nakŋ cəkə kaam jiŋ jaay əkiŋ jiga se, kən j'ənij naķŋ dən kic 6o naaŋ aŋ kəkŋ jiga. Ə debm j'ənij nakŋ cəkə kaam jiŋ jaay naaŋ əŋ əkiŋ te jig ey se, kən j'ənij nakŋ dən kic 6o, naaŋ aŋ kəŋ kəkŋ jig ey kici. **11** Kən maal do naaŋ kən utu 'deel se jaay naase əŋ əkiŋki te jig ey se, Raa se asen kəŋ kədn maal mala mała kən maakŋ raa ki ey se kici. **12** Kən maal naase ey jaay əkiŋki te jig ey se, naŋja jaay ase kədn maal naase maalinge kaam jise se?»

13 «Deb kalaŋ se 'kəŋ tədñ naaba gətn məlge tu kaam di eyo. Kən naaŋ 6o tədñ naaba gətə kaam di num, deb kalaŋ naaŋ aŋ kədñ kundu ɔɔ deb kalaŋ naaŋ aŋ jea; ey lə deb kalaŋ se, naaŋ aŋ kəkŋ əŋəŋ ɔɔ kən kuuy se, naaŋ aŋ kaal maak ki eyo. Taa naaŋ se 6o naase aki 'kəŋ tədñ naabm Raa ɔɔ ute gən gurs se taa naap ki eyo.»

14 Gaŋ *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade tərecin̄ mətiŋ ki. **15** Isa deekden ɔɔ: «Naase se 'jeki 'taadñ rose naan jeege tu aan gəo jee kən tədñ nakge ute doobiŋa; num gaŋ Raa se, jeel nakŋ maakse ki. Taa naaŋ se 6o nakŋ aak bəe naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naaŋ aakiŋ se aakiŋ kus.

16 «Kaadn kən Raa ədo *Ko Taariŋ *Musa ki ute gən jeegen taad taar teeco taar Raa ki se iŋg bini aan do Jan-Batist ki. Num kən Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gən *maakŋ Gaar Raa se jeege tu ɔɔ naaŋ kən se, naŋja naŋja kic 6o aay kaamiŋ je kənd maak ki. **17** Maakŋ raa ute do naaŋa se deelin̄ 'kəəŋ eyo, nabo taargen k'rəaŋino maakŋ Ko Taar kən Raa ədo Musa ki se, cimin̄ cəkə kic 6o, 'koocŋ naaŋ ki eyo.

18 «Debm jaay piir te mendin̄ se ॥ ək mend kuuuy se, debm bin se aan ḡo debm teec əñ mendina ॥ baa ees mend nam. ၂၁ debm ək mend gaabin̄ piiringa piir se, naan̄ kic aan ḡo debm teec əñ mendina ॥ baa ees mend gaaba.»

*Debm maala ute Lazar
(Lk 12.15-21, 6.20-21,24-25)*

19 «Gaaba kalaŋ bin se ək maala d̄ena. Naan̄ tuus kal ute roŋa d̄erec ॥ bii-raa ḍ̄s b̄ee ॥ iŋg ute maraadiňa. **20** Gaŋ gaaba kalaŋ bin se, k'danjiň Lazar. Naan̄ se debm daaye ॥ ron̄ se taan-du sum. Naan̄ lee tood taa ḍ̄oobm gaab k̄en debm maala se. **21** Naan̄ je k̄osn k̄en si b̄œr gaab k̄en se kic bo əñ eyo. Num ter do naan̄ ki se, besge baado t̄oŋn taan-dun̄a. **22** K̄en debm daay jaay ooy se, *k̄edn Raage uun 6aansiň maakŋ raa ki c̄ee *Abraam ki ॥ ḡotn se, debm maala se kic bo ooyo ॥ k'baa k'duubiňa.

23 «Maakŋ bee yoge tu se, debm maala baag k̄œd yeebiňa, ॥ maakŋ k̄œd yeebiň ki se, naan̄ und kaamiň aak Abraam ute Lazar iŋg king c̄eeŋ ki d̄ok naane. **24** K̄en naan̄ aak Abraam se, naan̄ əœd əøy danjiň ॥: «Abraam, bua, eejum dom ki. ၂၇ Lazar 'baa 'k̄el goon-jin̄ maan taa ade baa am kaadn maane rœŋnum ki, taa maakŋ pood k̄en ara se, maam m'utu m'œd yeebum kusiň aak eyo.» **25** Ḡotn se Abraam deekin̄ ॥: «Goonuma, 'saap tu. Do naan̄ ki se naai əñoga b̄ee, gaŋ Lazar se əœdoga yeebiňa. ၂၉ b̄ørse ḡotn ara se, naan̄ əñga ḡotn b̄ee ॥ gaŋ naai le əñga ḡotn k̄œd yeebe. **26** 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'okki ḡo magala ॥ jerl zuzu, taa jee ḡotn ara jaay je baa ḡotn naase ki se naade 'k̄oŋ baa eyo

ঽা jee ḡotn naase ki jaay je ঽা ade baa ḡotn naaje kic
ara le ade k̄oŋ baa ey kici..»

²⁷ «Ḡotn se debm maala deekin̄ ঽা: <Ken bin num,
m'eemi nāo meti ki, Bua, ɔl Lazar se 'baa k̄oŋ jee
ken maak̄i bee bubum ki se. ²⁸ Taa maam se m'ok
ḡenaagen gaabge mii. ḥ̄nañ aden baa taada,
taa naade ade baa ḡotn koɔd yeeb̄ ken ara ey sum.»
²⁹ Abraam deekin̄ ঽা: <Naade ɔk *Ko Taar ken Raa
edo Musa ki ute Kitapm gen jee taad taar teeco taar
Raa ki do d̄ekiñ; ḥ̄nde naade 'booy taar naaden
se.» ³⁰ Gan̄ debm maala se terl Abraam ki ঽা: <Bin
eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay
baa ḥ̄ndega ঽা taaddenga se, naade 'tooko ঽা 'terl
maakde do Raa ki.»

³¹ Naan̄ ken se Abraam terlin̄ ঽা: <Ken naade jaay
took uun te Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo ঽা ute
taar jee taad taar teeco taar Raa ki do d̄ekiñ ey se,
ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu ঽা baa
ᬁnde kic bo, naade 'k̄oŋ tookn̄ taarin̄ eyo.»»

17

Nak̄j oot deba doobm *Raa ki (Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)

¹ Ter bii kalan̄ Isa deek jeege tun metin̄ ki ঽা:
«Nak̄j utu 'tujn̄ jeege naan Raa ki se utu tap, naño
ঽাñ debm ken jaay bo 'k̄ol jeege 'tujn̄ naan Raa ki
se. ² Beeki num, debm bin se, j'an̄ d̄æk̄i ko tooto
magala mindin̄ ki ঽা j'uun j'undiñ naatn maak̄i
baar ki kic bo k̄ese ঽাñ eyo. Num ken̄ maak̄i gaan
seemge tu se jaay naan̄ tujga deb kalan̄ naan Raa
ki se, nak̄j utu kaan̄ don̄ ki se, ঽাñ cir k̄ese daala.
³ Ken bin num, ḥ̄ndki k̄ondø! Ken ḡenaai jaay tujiga
num, 'mooyin̄a. Ken naan̄ jaay jeelga *kusin̄in̄ se,

'tedin kals. ⁴Ken maakj bii ki bo, naan tuj døoli met cili kic bo ken naan jaay baado taadn oo: «Genaama, maam se m'tujnga roi ki, m'øki naagi.» Gøtn se naai an tedn kals.»

⁵ Gøtn se jee kaan naabinge terlin oo: «Melje, ziidjen kaal maakje do Raa ki.» ⁶ Isa terlden oo: «Ken naase jaay økki kaal maakj do Raa ki magal aan gø kaam koobi se num, naase aki køj deekj ko kaag ken magal ese se øki: «In gøtn se, 'baa daar maakj baar ki naane» oo naan 'tookj taar se.»

Bul ken jeel tedn naabm melina

⁷ Ter Isa deekden oo: «Maakse ki se, nam ken øk bulu jaay bulin ingo naaba, ey le ingo gaam maalge, ken naan utu aan kaan been sum bo, naan an naar taadn oo: «Baado, yøkødø ing naan ki oo 'køsø bin ne? ⁸ Num bin eyo! Gan naan an deekj oo: «Kali se 'baa toodinä, uusu kal tedn naabi oo 'baado 'tedum køsø. Ken edumga maam m'øsga oo m'aayga jaay bo søm, naai kic utu 'køsø oo utu 'kaaye.» ⁹ Taa nakj naan ted se, bul se melin an køj tøm eyo. ¹⁰ Naase kic ken 'tedkiga naabm ken k'taadsenoga se num 'taadki øki: «Naaje se, k'bulge cere sum oo naabm naaje k'ted se le, naabm ken k'taadjen taad sum.»»

Isa edlapia jee bikidje tu sik

¹¹ Ken Isa baa baa Jeruzalem ki se, naan aal teec daan taa naan *Samari ute taa naan Galile ki. ¹² Ken naan jaay aan maakj naan ki kalañ bin se, jee bikidje sik baado ønjä. Gøtn se, naade daar døkø, ¹³ oo uun mindde raan deekin oo: «Isa, Debm dooy jeege, eejjen doje ki.» ¹⁴ Ken Isa aakde se, deekden oo: «'Baa 'taadki rosege se *jee tedn serke

Raage tu.» Óó kén naade utu baa baa sum bo, naade
óó lapia óó rode daap tood kólón kólón.

15 Deb kalaŋ maakde ki jaay aak naan ḷŋga lapia se, naan ḷk tेrl baado gоtn Isa ki, uun mindin raan oo *nook Raa. **16** Gоtn se naan baado ooc mєtn je Isa ki œes don naan ki oo тəømiña. Gaŋ gaabm se, naan kød Samari. **17** Naan kен se Isa deekin oo: «Naaden sik se ḷŋ te lapia paac ey la? Num jee œp jernaŋ se gay? **18** Bini maakde ki se, merte jaay baado nook Raa se.» **19** Anum Isa deek kød Samari ki se oo: «In '6aa ute lapia. Kaal maaki kен naai aal dom ki se, aajiga.»

Gaar Raa se baadoga ḡotse ki (Mt 24.3-42)

²⁰ Bii kalaŋ *Parizige tond mætn Isa օ: «Nuŋ ki jaay Raa utu kəsn gaara do jeege tu se?» Naan̄ tərlden օ: «Ken Raa jaay kəsn gaara do jeege tu se j'an̄ kəŋ kaakŋ ute kaam eyo. ²¹ J'aki kəŋ deekŋ j'əəki naan̄ utu ara ey l̄e utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

*Bijn *Goon Deba qđe 6aa*

22 Götñ se Isa deek jeege tun metin ki oo: «Kaadin utu 'kaan se, naase utu aki je gen kaakn Goon Deba, nabo gen kaakn bii kalan kic bo, anki kɔŋ kaak eyo. **23** Jasen taadn j'oo naan utu naane ey le naan utu ara. Anum oñte 'baaki oo oñte 'naarki rose. **24** Taa bii ken Goon Deba ade baa se tecn aan gɔɔ maan aal wusuk jaay wɔɔr maakn raa berd gɔtɔ lak se. **25** Num kɔr nakgen se jaay 'kaan se, naan 'dabar dəna oo jee do duni ken bɔrse se, an kɔɔdn kundu.

26 «Bii kən Goon Deba ađe 6aa se, 'tecñ aan gøø nakgen deelo do Noe ki. **27** Kaad'kən naane se jeege əsə, aaye, tøk məndge əə tøk gaabge, bini aan 6ii kən Noe ənd maakŋ markab kən magala. Naan̄ kən se, maan̄ magala bøøyə əə baado gøøb tøøl te jeege paac.

28 «Ey lε nakiŋ utu 'kaan se 'tecñ aan gøø nakgen kən aano do Løt ki se kici. Kaad' kən se jeege se əsə əə aaye, dugñ nakge əə dugñ ute nakdege, duub jineŋege əə iin̄ beedege. **29** Num gaŋ, 6ii kən jaay Løt teec əŋ Sødəm se, Raa bøøyden poodo ute kuðn əŋg se dode ki tøøl utde kap. **30** Biin Goon Deba ađe 6aa se, utu 'tečn bin kici.

31 «Bii kən se, debm ing king do beeŋ ki raan se, n'õnte bøøyo gen' tøsn nakingen maak ki əə debm maakŋ gøt ki se lε, n'õnte tørl beeŋ ki gen' tøsn nakinge kici. **32** 'Saapki tu do mətn taar mənd Løt ki! **33** Debm je kaajŋ kon̄ se utu aŋ kutu əə debm utga kon̄ lε, utu 'kaaja. **34** 'Booyki m'asen taada: maakŋ nøør kən se, jeege di jaay tood' tood' do danjal ki kalaŋ se, deb kalaŋ se, Raa aŋ kuun 6aa əə debm kuuy se, naan̄ aŋ røse. **35** [ɔ] məndgen di daar uus kuus do toot ki s̄e kic, deb kalaŋ se, Raa aŋ kuun 6aa əə debm kuuy se, naan̄ aŋ røse.]^{*} **36** [ɔ] gaabge di kən ing king maakŋ gøt k̄i s̄e kic lε, deb kalaŋ Raa aŋ kuun 6aa əə deb kuuy se, naan̄ aŋ røse.]^{*} **37** Gøtn se jee mətn Isa ki tønd mətiŋ əə: «Mølje, nakgen se 'deel kaam gay?» Isa tørløn əə: «Gøtn jaay daa ooy toodn se bo, gøtn ese bo marlge kic lee bøøy tus ro ki.»

* **17:36** Taar se, maakŋ Kitapge tun do døkin̄ se, mətinge maakde ki se gøtø.

18

Kaal naagn̄ taara ute mend-daaye

¹ Ter Isa taad jeege tun metin̄ ki ute kaal naagn̄ taara, taa naan̄ je aden taadn̄ oo j'aay kaamde daayum j'eem *Raa oo j'ont̄e kɔŋ̄. ² Naan̄ taadden oo: «Maakŋ̄ geger ki kalan̄ bin se, ok gaaba kalan̄, debm kɔjn̄ bɔɔr̄o oo gaabm se le, beer Raa ki eyo oo nam tap 6o, naan̄ aalin̄ maak ki eyo. ³ Oo gɔtn̄ ese ok mend-daay kici, oo mend-daay se, ɓii-raa baado gɔtiŋ̄ ki deekiŋ̄ oo: «Aakum tu metn̄ taaruma ute debm taamooyum se.» ⁴ Mend-daay se lee dɔol gɔtiŋ̄ ki cɔk cɔk, naabo naan̄ baate kaakin̄ metn̄ taariŋ̄a. Gaŋ̄ aan̄ gəə mend se ɔníŋ̄ ey se, naan̄ taad ute maakin̄ oo: «Ey num maam se, Raa kic 6o m'beerin̄ eyo oo nam tap 6o maam m'aalin̄ maak ki eyo, ⁵ naabo mend se le, ɔnum ey dey se, maam m'aŋ̄ kaakŋ̄ metn̄ taarin̄ se. Ken̄ m'aakin̄ te metn̄ taarin̄ ey num, mend se səm am kaal kɔɔdum cere.»»

⁶ Ter Meljege taadden daala oo: «'Booyki tu metn̄ taar debm kɔjn̄ bɔɔr̄ ken̄ bəə ey se. ⁷ Anum Raa se, 'kɔŋ̄ koocn̄ metn̄ jeengen ken̄ tɔnd metin̄ jaay eemiŋ̄ nɔɔ nɔɔr̄o oo katara se ey ne? Naan̄ ade 'kɔŋ̄ 'king kaakŋ̄ kaama bin sum ne? ⁸ 'Booyki, m'asen taada: Raa se 'naar utu aden koocn̄ metde! Naabo ken̄ *Goon Deba jaay utu ade terl 6aa do naan̄ ki se, naan̄ utu 'kɔŋ̄ jeegen aal maakde don̄ ki dey?»

*Kɔd *Parizi ute *debm tɔkŋ̄ miiri*

⁹ Gɔtn̄ se ter Isa taadden ute kaal naagn̄ taara daala, do jee metinge tun aak rode aan gɔɔ naade 6o jee ted nakge ute doobiŋ̄a oo jee kuuy se naade aalde maak ki eyo. ¹⁰ Naan̄ deekden oo: «Gaabge dio ook 6aa *Bee Raa ki gɔŋ̄ keem Raa. Deb kalan̄

se, naan̄ kōd Parizi ɔɔ debm kuuy se, naan̄ *debm tōkñ miiri. ¹¹ Kōd Parizi jaay iin̄ daar gēn keem Raa se, naan̄ taad te maakin̄ ɔɔ: «Raama, maam se m'tōomi, taa maam se m'tec aan gōo jee metinge se eyo. Naaden kēn jee kujun jeege ɔɔ jee tēd naka ute doobin̄ eyo, jee kēesn̄ mend jeege ey le maam aan gōo debm tōkñ miir kēn daar se eyo. ¹² Maakñ bii cili ki se, maam m'uun *siam bii dio ɔɔ nakñ kēn m'ok paac se nigin̄ gōtø kaam sik, ɔɔ kēn kaam kalan̄ se m'ōod m'edī naai ki.»

¹³ «Num gañ debm tōkñ miiri se, iin̄ daar dōkɔ ɔɔ doñ raan kic 60 uun eyo. Gōtn se naan̄ tōnd tarkaadīñā* deek ɔɔ: «Raama, εejum dom ki taa maam se m'debm *kusin̄ naani ki.» ¹⁴ Isa deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: debm tōkñ miiri se, kēn naan̄ jaay terl baa beeñ ki se, tēdga debm aak bēe naan̄ Raa ki ɔɔ kōd Parizi se le ɔñ tēd te aak bēe naan̄ Raa ki eyo. Taa debm uun ron̄ raan se, ute 'kōopm baata ɔɔ debm jaay ɔop ron̄ baat se, Raa utu añ kuun ron̄ raan.»

*Isa əed̄ booro gaange tu
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)*

¹⁵ Bii kalan̄ jeege bāano te gaangen utu aay kaay sia gōtn Isa ki, taa Isa aden tōnd jin̄ dōde ki. Naño kēn jee metin̄ ki jaay aak k'bāano ute gaange gōtn Isa ki se, jee se naade uunde kaamde naatn. ¹⁶ Ken Isa jaay aak nakñ naade tēd se, ɔl ɔɔ k'bāano ute gaange se ceeñ ki ɔɔ gōtn se naan̄ deekden ɔɔ: «Dñki gaangen sēem se ade baa gōtum ki, ɔñte 'gaasdēki. Taa jeegen tec aan gōo gaangen se 60 utu 'kōñ gōtø

* **18:13** Tōnd tarkaadī ara je deekñ ɔɔ ɔnd jin̄ kaadīñ ki kēn je deekñ ɔɔ: naan̄ se maakin̄ tujga kasak kasak.

*maakŋ Gaar Raa ki. ¹⁷ 'Booyki bεε, m'asen taada: debm jaay took te Raa kəsn gaar doŋ ki aan gøo goon cəkən ey se se, naan̄ se 'køŋ kənd maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

*Debm maala ute Isa
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)*

¹⁸ Bii kalan̄ magal Yaudege kalan̄ bini 6aado tənd mətn Isa ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bεε se, maam tap 6o m'tədñ m'ɔɔ dī jaay m'køŋ *kaajŋ gen daayum se?» ¹⁹ Isa tərlin ɔɔ: «Gen dī jaay naai ɔɔ maam debm bεε se? Debkilim bεε se tap 6o gøtɔ; kən bεε se, Raa kalin̄ ki sum. ²⁰ Naai le 'jeele nakŋ kən Raa taad ɔɔ gen teda se, naan̄ ɔɔ: Ḹnte 'kεesn mend nam, Ḹnte 'kεesn gaabm nam, Ḹnte 'təɔl deba, Ḹnte 'boogo, Ḹnte 'tøkj̄ taar-køøbø do nam ki, ɔɔ 'sook koi ki ute bubi ki.†»

²¹ Gaabm se tərl Isa ki ɔɔ: «Nakgen se, gøtn m'iin baatum ki kic 6o, maam m'lee m'tədñ təd paac tap.»

²² Kən Isa jaay booy taarin̄ se, deekin̄ ɔɔ: «Oopiga naka kalan̄ sum. Nakŋ naai ɔk paac se, 'baa dugin̄ naatn ɔɔ gursin̄ se 'baa 'nigin̄ jee daayge tu. Bin se, ai toodñ kərbøtø maakŋ raa ki; ɔɔ naai le 'baado 'daanuma.» ²³ Kən gaabm se jaay booy taar se, maakin̄ tuj kasak kasak, taa naan̄ debm maal mala mala.

²⁴ Kən Isa jaay aakin̄ naan̄ ron̄ tərecin̄ bardak se, naan̄ deek ɔɔ: «Kən jee nak dənge jaay, kənd *maakŋ Gaar Raa ki se ɔɔŋ aak eyo! ²⁵ Deere, kən ginji jaay deel ute 6ee lupparrā se ɔɔŋɔ; naðo debm nak dəna jaay 'kənd maakŋ Gaar Raa ki se, ɔɔŋ cir naan̄ se daala!»

† 18:20 Aak Ekz 20.12-16.

26 Jeegen ing booy taarin se jaay, booy taar se deekiñ ɔɔ: «Kən bin num, naaja jaay 'kəŋ kaaja?»

27 Isa tərlden ɔɔ: «Nakŋ ɔɔŋ jikilimge tu se, Raa ki se ɔɔniñ eyo.»

28 Gətn se Pier taad Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔñoga nakge paac taa j'ai daan naai.»

29 Isa tərlden ɔɔ: «'Booyki bəe m'asen taada: taa maakŋ Gaar Raa jaay debm ɔño beena, mendinä, gənaangen gaabge, kon te bubiňa ey lε gəninge se,

30 debm bin se, kər naan̄ utu do naan̄ ki ara sum 60, naan̄ utu kəŋ dən cir nakgen kən naan̄ ɔño; ɔɔ naan̄ ki se, kən kaadiñ jaay aanga num, naan̄ 'kəŋ kaajŋ gən daayum.»

*Isa taad metn taar kooyiña ute gen durinä daala
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)*

31 Gətn se Isa iik təok cəes ki ute jee metin̄ kən sik-kaar-di se ɔɔ naan̄ deekden ɔɔ: «'Booyki, bərse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raanj do dəkin̄ paac kən taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobin̄ ki.

32 Naade se utu an̄ kəkŋ kəl ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu an̄ tərecn̄ metin̄ ki, an̄ naaja ɔɔ an̄ tupm 60oro ron̄ ki, **33** ter naade utu an̄ tənd ute məejə ɔɔ utu an̄ təjə. ɔɔ kən naan̄ jaay ooy tədga bii mətə num, utu ade dur daan yoge tu.»

34 Gan̄ jee metin̄ ki se ɔnd te metn taar se eyo, taa taar se lε, Raa taaddən te metin̄ eyo; ɔɔ taar Isa taadde se tap 60, naade booy ək metin̄ eyo.

*Isa eđ lapia debm kaam-təok ki
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)*

35 Kən Isa jaay aan goor ute gəger Jeriko ki se, naan̄ əŋ əŋ debm kaam-təokə jəŋ doob ki ing baay

baaya. ³⁶ K n debm kaam-t ok  jaay booy jee d nge deel deel se, naan  t nd m ta   : «Ne d  bo t da?» ³⁷ G tn se k'taad n j'  : «K n deel se, Isan Nazaret.» ³⁸ K n naan  jaay booy bin se,   d    y mak n   : «Isan, *Goon Daud, naai   jum dom ki!» ³⁹ Jee k n deel naan ki se, uunin kaami      n 'doa, ga n naan  t  d    y mak n cir d ala   : «Goon Daud,   jum dom ki!»

⁴⁰ K n Isa jaay booy taarin  se, naan    k  daara   l k'da n k'  ansino. K n naan  jaay aan   n Isa se, naan  t nd m ti     : ⁴¹ «Naai tap bo 'je m'ai t dn d ?» Gaabm se terli     : «M luma, maam m'je kaamum 'k  dn kaaka.» ⁴² Isa terli     : «  n kaami 'k  dn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.» ⁴³ G tn se sum bo, kaami   naar   d  aaka, naan    k m tn Isa    *nook Raa. K n jee d nge paac jaay aak nak n se, naade t  m Raa kici.

19

Isa   a   ee Zaka ki

¹ K n Isa jaay end maak n g ger k n Jeriko ki se, naan  aal teec daan ki. ² K n naan  aal teec teec daan ki se, g tn se gaaba kalan  k'd  nj   Zaka. Gaabm se magal *jee t k n miirge    naan  debm nak d na. ³ Naan  je kaak n Isa na o naan     doob eyo, taa jeege l  d na    naan  kic l  debm duuku. ⁴ Naan  aan  deel naan ki      aa ook do kaag k n k'd  nj   sikamor, g n kaak n Isan utu 'deel g tn ese.

⁵ K n Isa jaay aan g t k n ese se, naan  uun kaami   aaki      deek     : «Zaka, 'b  yo   keske! Jaaki se, maam m'je m'  aa ki     ee naai ki.» ⁶ Zaka naar aal b  yo jes    d  d    ki   ute maak-raapo.

7 K n jee d nge paac jaay aak nak  se, naade baag mooy naan  ki dir dir   : «Aakki tu, gaabm se baaga king bee debm t dn *kusin  ki.» **8** Num Zaka daar naan M ljege tu, seekin    : «'Booyo, M luma. Metn maalum se, maam m'an  k dn jee daayge tu    k n maam  o m'uunga nak  nam l , m'ansin  k gn met   .»

9 G tn se Isa terlin    : «Jaaki, jee maak  bee k n ese se   ga kaaja, t a naai kic 'teeco maak  metjil *Abraam ki. **10** Taa *Goon Deba se, baado je jee k n iingga kiigi    aden kaaja.»

*Isa aal naagn taara ute jee t dn naabgen sik
(Mt 25.14-30)*

11 K n jeege jaay booy booy taarin  se, kaad k n se naan aanga g or te Jeruzalem. G tn se, jeege saap    k n naan  jaay aanga sum  o, *Raa utu k sn gaara do jeege tu. Taa naan  se  o, Isa taadden ute kaal naagn taara. **12** Naan  taadden   : «Gaaba kalan bin se, j'oojin   o naan  deb gaara. Naan  iin  b a taa naan  k n d k , t a j'an  b a k l gaara jaay  o s m ade terle. **13** K n naan  iin  b a b a se, dan  jee t dn naabinge sik    nig n tammage gen daab; deba kic naan  edin  kalan kalan *    deek n   : «Tammagen se, oojin ki don  k r maam m'ade terl se.» **14** Gan  jee naan ki mala se,   d undi na    naade  l jeege b a taad deb k n an  k l gaara se   : «Gaabm se naaje k'je ajen t dn gaarje eyo.»

15 «K n naan  j'olino gaara jaay  k terl baado naan ki se, naan   l k'dan  jee t dn naabingen naan  nig n gurs se, t a 'kaak  nak  k n naade

* **19:13** Tamman gen daab se    dena kaam k gn deba laapa kando kando.

əŋ do ki se. ¹⁶ Debm deet deet se, 6aadø deekin̄ ə: «Məluma, tammi gen daab kən naai ədum se, maam m'tedin̄ oojga kən kuuy sik do ki daala.» ¹⁷ Məlin̄ deekin̄ ə: «Kese jiga! Naai se debm tədn̄ naabm məc; taa nakŋ cəkən maam m'edī jaay, naai əkinga jiga se, bərse, do gəgerge tun sik se, maam m'ai kənd naai 6o 'tədn̄ magaliŋa.» ¹⁸ Debm gen k-dige jaay aan se, deekin̄ ə: «Məluma, tammi gen daabm kən naai ədum se, maam m'tedin̄ oojga kən kuuy mii do ki daala.» ¹⁹ Naan̄ deek deb kən se ə: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kənd magal do gəgerge tun mii se.» ²⁰ Deb kuuy 6aadø deekin̄ ə: «Məluma, aaka! Kese 6o tamman gen daabi se. Maam m'dəək m'oyisin̄ maakŋ koon kal ki. ²¹ Taa maam lε m'beeri beere, naai lε tedī əəŋə. Kən nakŋ naai ey kic 6o, naai uun naai ki ə: maakŋ-gətn̄ kən naai əoc te ey kic 6o, naai 6aa oojin̄ naai ki.» ²² Gaŋ məlin̄ se deekin̄ ə: «Do taari kən naai taadum se sum 6o, maam m'jeeli, naai se debm tədn̄ naabm jig eyo. Naai lε 'jeelum maam se tədum əəŋə ə: naakŋ maam ey kic lε, maam m'uun maam ki, ə: maakŋ-gətn̄ maam m'əoc te ey kic lε, maam m'oj maam ki.» ²³ Num gen di jaay 'baate kəmbum gursum banŋki ki se? Bin se, bii kən maam m'ade tərl se, m'an̄ kəŋin̄ am koojn̄ ziidn̄ do ki!»

²⁴ Gətn̄ se, tər naan̄ taad jeege tun iŋg cəeŋ ki gətn̄ ese se ə: «Tammín̄ jin̄ ki se, uuniŋki ə: edin̄ki deb kən ək tamma sik se.» ²⁵ Jee se deekin̄ ə: «Məlje, naan̄ 6o ək tammage siki!» ²⁶ Gətn̄ se məldə deekden̄ ə: «'Booyki m'asen taada: debm kən ək se, j'an̄ kədn̄ do ki. Num debm ək ey se lε, kən cəkən naan̄ ək se kic 6o j'an̄ təsn̄ naatn.» ²⁷ Num jee

taamooyumgen je ॥ maam m'aden tədn gaarde ey
se, 'tək 'baandekiro ara ॥ 'təoldeki naanum ki.»»

*Isa end maakŋ gęgęr kęn Jeruzalem ki aan gęo
gaarge*

(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)

28 Kęn Isa jaay taadnaŋ taariŋ se, naaŋ deel naan
jeege tu ॥ uun doobo gen kookŋ baa Jeruzalem ki.

29 Kęn Isa aan goor ute Betpaje ute Betani kęn cęesn
*kəsn əlib ki se, maakŋ jeege tun metiŋ ki se, naaŋ
əl jeege di naaba, **30** ॥ naaŋ deekden ॥: «'Baaki
maakŋ naaŋ kęn naanse ki se. Kęn naase endki
kend se, aki kəŋ goon buuru k'dəəkinga dəəkə, kęn
bii kalaŋ nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansiŋkiro.

31 Kęn nam jaay təndga metse ॥: Goon buuru se,
'tuut 'baanki gay num, 'terlinčki əaki: kese Męlje 60
jena.»

32 Jee kęn j'əldę naaba se, baa əŋ nakŋ se aan
go o kęn Isa taaddeno. **33** Kęn naade jaay tuut tuut
goon buuru se, məlinge deekden ॥: «Goon buuru
se, 'tuut 'baanki gay?» **34** Naade tərldeń ॥: «Kese
Męlje 60 jena.» **35** Gətn se, naade ək baano ute goon
buuru se Isā ki, ॥ naade təədtaal kal magaldege do
buur ki ॥ uun ənd Isa do ki. **36** Kęn naan jaay baa
baa se, jeege təədtaal kal magaldege doob kęn naaŋ
aan deel se.

37 Kęn naaŋ bəoy bəoy do *kəsn əlib ki se, jee
metiŋ kęn te dəniŋ se, maakde raapo ॥ baag təəm
Raa makəŋč taa nakŋ-kəəbgen kęn naade aako se.

38 Naade deek ॥:

«Əŋ Raa 'tədn bęeŋa do Gaar kęn baado ute ro Męljege
Raa se!

၃၇ တေသာ 'တန် maakŋ raa ki ။ Raa kən raan maakŋ
raa ki se ၂၉ j'an *nooko[†].»

³⁹ Götñ se *Parizigen kandum maakñ jee dñnge tu se, deek Isa ki oo: «Debm dooy jeeg, jee meti ki se, uunden kaamde k'doa!» ⁴⁰ Isa terlden oo: «'Booyki m'asen taada: ken naade jaay doga kic le, kogen tood baa se bo 'tcaðn tcayo.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹ Kēn Isa aan ceē Jeruzalem ki jaay uun kaaminq aak geger se, naan̄ baag keeme, ⁴² deek oo: «Jeruzalem, bę̄eki num, bii jaaki se bo naai 'jeel doobm kēn naai an 'kən̄ lapia nab̄o aaca, nak̄j se naai oñ aak ək te metin̄ eyo. ⁴³ Deere, biigen utu ade baa naan̄ ki se, jee wə̄oyige utu kiiñ gurugn̄ nak̄j kēn̄ 'gaasn̄ jeeige kən̄ teec eyo, jaay bo naade utu ai kooco. ⁴⁴ Jee wə̄oyige se utu ai terec̄e oo an tə̄ol ute jeeige oo beigen j'iiniñ se, naade utu an̄ ru naan̄ tak̄ tak̄ oo ko gam tap bo j'an̄ kən̄ do naapin̄ ki eyo. Taa bii kēn̄ Raa baayo kaaka se le, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee t&dn zogen daan baor *Bee Raa ki
(Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)*

45 Naan̄ ken̄ se, Isa 6aa end̄ daan̄ bœ̄r Bee Raaki, oo naan̄ baag tuur jeegen̄ baano te nakdege gen̄ zoa. **46** Naan̄ taadden̄ oo: «Taar se k'raan̄inga raaŋ̄ maakŋ̄ Kitap ki, j'oo: *Bee maam se tœdn̄ bee k'en̄jeege ansum keeme.*‡ Nabo gaŋ̄ naase, 'tedin̄ki tœdga: *gœtn̄ jee boogge.*§»

47 Bii-raa, Isa se lee dooy jeegē daan bœr Bee
Raa ki; gøtn se *magal jee tœdn serke Raage tu, jee
jeel taadn tœkñ mœtn Ko Taar Raage ute magal

[†] **19:38** Aak KKR 118.26. [‡] **19:46** Aak Eza 56.7. [§] **19:46** Aak Jer 7.11.

Yaudge se, je doobm aŋ təəlo. ⁴⁸ Naðo nakŋ jaay naade aŋ tədn doŋ ki se, naade əŋ te doobiŋ eyo, taa jeege paac je ɓo gən kiŋ booy taarinŋ kən naan̄ lee dooyde se sum.

20

*Jeege dem təəgŋ Isa
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

¹ Bii kalaŋ kən Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, ɔɔ taadđen taadn Labar Jiga se, gɔtn se, *magal jee tədn serke Raage tu, jee jeel taadn təəkŋ mətn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se, ɓaadø əŋiŋa, ² ɔɔ tənd mətiŋa ɔɔ: «'Taadjen tu, naai tap ɓo təəgi se əŋiŋo gay jaay ɔli 'təd nakgen bin se? Ey le, kən ədi təəgo jaay ɔɔ 'tədn naan̄ se, tap ɓo naŋa?» ³ Isa tərlden ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalaŋ, m'je tənd mətse. 'Taadsumki tu: ⁴ kən əlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, ləbu jikilimge?»

⁵ Gɔtn se, naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan̄ se, j'aŋki tərl j'ɔɔki dio? Ken k'taadkiga j'ɔɔki: ‹Raa› le, naan̄ ajeki deekŋ ɔɔ: ‹Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?› ⁶ Num kən k'taadkiga j'ɔɔki: ‹Jikilimge ɓo əliŋo› le, jee dənge se ajeki tund tɔol ute koa, taa jeege se le paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan̄ debm taad taar teeco taar Raa ki.» ⁷ Gɔtn se, naade tərlinŋ ɔɔ: «Gɔtn naan̄ ɓaano se, naaje k'jeel eyo.» ⁸ Isa tərlden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm kən ədum təəgo gən tədn nakgen se eyo.»

*Kaal naagŋ taara te jee tədn naabgen jig eyo
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)*

9 Götñ se, Isa baag taadñ jeege tu ute kaal naagnj taara ɔɔ: «Gaaba kalaŋ tēd̄ jinēn biŋ, ɔṇiŋ kaam ji jeege ɔɔ taadden ɔɔ: kēn jinēne se jaay oojga num naase kic aki kōŋ bēd̄se. ɔɔ naan̄ iŋ̄ baa merte se gen̄ tērl̄ keske eyo. **10** Kēn kaadñ kugñ koojñ biŋ jaay aan se, naan̄ ɔlo debm tēd̄naabñ götñ jeege tun lee tēd̄in̄ naāba maakñ jinēniŋ ki se, taa aŋ̄ 'kōkñ bēd̄iňa. Num gaŋ̄ jee se ɔk tōnd̄ dērēn̄ debm kēn naan̄ ɔliŋ̄ naaba se ɔɔ ɔṇiŋ̄ baa jin̄ sik. **11** Kēn mel jinēne jaay aakin̄ naan̄ baado jin̄ sik se, naan̄ ɔl debm tēd̄naabm kuuy daala. Naan̄ kic kēn baa aan se, naade naajiňa ɔɔ tōnd̄ dērēniňa tuuriň baa jin̄ sik. **12** Ter naan̄ ɔl debm tēd̄naabm kuuy gen̄ k-mot̄ge. Naan̄ se, naade tōnd̄ awariňa ɔɔ tuuriň naatn̄.

13 «Götñ se, mel jinēne se baag taad ute maakin̄ ɔɔ: ‹Kēse tap bo m'aŋ̄ tēd̄n̄ m'ɔɔ d̄i? Bōrse maam m'aden kōl̄ goon maak-jema; bin̄ sum bo sōm naade 'tookñ kuun taariňa.› **14** Num kēn goon maak-jeŋ̄ jaay baa ɔṇde se, ɔɔ jee tēd̄naabge maakñ jinēne ki jaay aakin̄ se, naade baag taadñ ute naapa ɔɔ: ‹Naan̄ se bo, kēn bubiŋ̄ ooyga num utu 'tēd̄ mel jinēne se; iŋ̄ki k'tōołiŋ̄ki ɔɔ jinēne se, ajeki koɔpm naajege tū!› **15** Bin̄ se, naade ɔk teecñsiň naatn̄ maakñ jinēne ki se ɔɔ baa tōnd̄ tōoliňa.›

Isa tōnd̄ met̄de ɔɔ: «Bin̄ se, kēn mel jinēne jaay baadoga num, jee se naan̄ aden tēd̄n̄ ɔɔ d̄i? **16** Kēn naan̄ jaay baadoga se, jee se naan̄ aden tōl̄ naatn̄, ɔɔ jinēniŋ̄ se le naan̄ aŋ̄ kēd̄iŋ̄ kaam ji jeege tun kuuy.› Kēn jeege jaay booy taar kēn Isa taadden bin̄ se, naade deek ɔɔ: «Nakgen bin̄ se, ɔṇte 'kaana!› **17** Götñ se, Isa aakde daan̄ kaamde ki tēŋ̄en̄ ɔɔ

deekden օօ: «Taar kən Raa taadn maakn̄ Kitap ki ḡtn̄ ese, je deekn̄ օօ d̄i kən̄ օօ:

Ko kən̄ jee kiin̄ beege baatin̄ se, naan̄ se b̄o t̄edga ko kən̄ 'gakn̄ hea.

18 *Do debm jaay oocga do ko kən̄ jee kiin̄ beege baatin̄ se l̄e, 'terec̄e,*

do debm kən̄ ko se oocga don̄ ki l̄e, an̄ daala.»*

19 Ḡtn̄ ese sum b̄o, jee jeel taadn̄ t̄əkn̄ m̄etn Ko Taar Raage ute *magal jee t̄edn̄ serke Raage tu jaay booy taar se, naade naar je an̄ k̄oko, nabo naadebeer jeege tu. Ey num, kaal naagn̄ taar kən̄ Isa taad se, naade jeelga, k̄ese naan̄ taad ute naade.

M̄etn taar k̄ogn̄ miiri gen Gaar magal kən̄ iñg
**Rəm k'daçin̄ Sezar*

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

20 Naan̄ kən̄ se, jee jeel taadn̄ t̄əkn̄ m̄etn Ko Taar Raage ute *magal jee t̄edn̄ serke Raage tu se baagin̄ t̄ənd baala; naade əlin̄ jeege ḡtin̄ ki օօ jee se aal raay aan̄ ḡə naade ̄jee t̄edn̄ nakgen ute doobina. Naade je kən̄ Isa jaay taad tujñga num, naade an̄ k̄okn̄ k̄olin̄ kaam ji magal taa naan̄ ḡtn̄ ese. **21** Naade baado taadiñ օօ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad taara օօ 'dooy jeege ute doobin̄a, օօ naai l̄e 'taad 'beer nam ki eyo; doobm Raa se naai 'dooyin̄ jeege tu ute kən̄ met ki. **22** B̄orse, 'taadjen tu: do *Ko Taar naajegē tu se, Sezar se j'an̄ k̄ogn̄ miiri, l̄əbu j'an̄ k̄og ey l̄e?» **23** Gan̄ Isa jeel raayde se, deekden օօ: **24** «Uun 'baankiro te tamma kalan̄, m'an̄ kaak tu.» Naade uun baano ute tamma se Isa ki օօ naan̄ t̄ənd metde օօ: «Kaam-nirl doa te ro kən̄ k'rāañin̄ maak ki se tap

* **20:18** Aak KKR 118.22.

60 gen naŋa?» Naade tərlin̄ ɔɔ: «Gen Gaar Sezar.» 25 Gətn se naaŋ tərlden ɔɔ: «Kən bin num, nakŋ gen Gaar Sezar se, ədinkı nakiŋa, ɔɔ gen Raa lε, ədinkı nakiŋ kici.» 26 Ute taar kən Isa jaay taadſen naan jeege tu se, naade əŋiŋ naaŋ taadſtujin̄ te eyo. Num taar kən naaŋ tərldesin̄ se, əkden taad eyo ɔɔ gətn se əlde naade do dək.

*Mətn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kər 15)*

27 Gətn se jeegen k'daŋde *Sadusege se, kandum bini, ɓaadø əŋ Isa. ɔɔ naade se 60 kən naaj ɔɔ jeegen ooyga kooy se, aſe kəŋ dur daan yoge tu ey sum. Taa naaŋ se 60, naade tənd mətn Isa ɔɔ: 28 «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakŋ Kitap ki ɔɔ: kən deba ək mənda jaay ooy əŋ te goon ey se, bəki num, genaaŋ se 'ləkŋ məndiŋa taa koojŋ mətjili genaaŋ kən ooy se. 29 'Booyo, genaage cili, konđde kalaŋ. Debm deet deet se ək mənda, naɓo ooy ooj te goon eyo. 30 Debm k-dige se kic ɓaadø ək mənd se. 31 ɔɔ debm gen k-mətəge tu se kic 60 ɓaadø ək mənd se, bini əl naaden cili se təkŋ naamga mənd se paac. Naɓo maakde ki se, deb kalaŋ tap 60 ooj te goon eyo. 32 ɔɔ kaam məətn se, mənda se kic ɓaadø ooyo. 33 Bin se, bii kən jaay jeegen ooyga kooy aſe dur daan yoge tu se, mənd se tap 60 'tədñ mənd naŋa? Taa naaden cili se lε, tək naamiŋga paac.»

34 Gaŋ Isa tərlden ɔɔ: «'Booyki: jee do naaŋ ki ara se, gaabge ute məndge se lee təkŋ naapa. 35 Num bii kən Raa dur jeegen ooyga kooy daan yoge tu se jee kən naaŋ bəer təədſenga təədñ kən ɓaa tŋŋ maakŋ duni kən kuuy se, naade se 'ləkŋ təkŋ naap ey sum. 36 Anum məətn naade 'ləkŋ kooy eyo, taa

naade se 'tec aan ḡo *k̄odn Raage. ҇o naade se 'tedga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se. ³⁷ ҇o metn taar jeege utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadinga taad do d̄ekin̄a, kaad k̄en naan̄ aako poodo ɔ̄k k̄ek maak̄ ji kaag ki. Naan̄ k̄en se 60, Musa danj Meljegē Raa ɔ̄ Raa gen *Abraam, Raa gen Isaka ɔ̄ Raa gen *Yakub. ³⁸ Raa se, naan̄ Raa jeege ooyga kooy eyo, num naan̄ se, Raa jee z̄eere; ḡotn naan̄ ki se, jeege paac utu iŋg z̄eere.» ³⁹ Ḡotn ese, jee jeel taadn̄ t̄əokn̄ metn Ko Taar Raage kandum, deekin̄ ɔ̄: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadinga jig aak eyo.» ⁴⁰ Taa naan̄ se, gen t̄ond metn̄ do taarge tun kuuy se, mōotn̄ nam t̄ond te metn̄ ey sum.

**Daud ute *al-Masi
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

⁴¹ Ter Isa t̄ond metde ɔ̄: «'Ted ɔ̄ d̄i jaay naase 'taadki ɔ̄eki al-Masi, naan̄ Goon Daud se? ⁴² Taa Daud mala, taad maak̄ Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ɔ̄:

*Meljegē Raa taado Melum ki ɔ̄:
'Baado iŋg do ji daamum ki,*

⁴³ *bini jee taamooyige se m'aden t̄edn̄ naai utu 'kiŋg dose ki.†*

⁴⁴ «K̄en Daud jaay 60 danj̄ Melum se, anum ted ɔ̄ d̄i jaay Melin̄ 'tedn̄ goon Daud se?»

Ondki k̄ond te jee jeel taadn̄ t̄əokn̄ metn Ko Taar Raage

(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Kaad k̄en jee d̄enge paac iŋg booy booy taarin̄ se, Isa deek jeege tun metn̄ ki ɔ̄: ⁴⁶ «Ondki dose

† 20:43 Aak KKR 110.1.

ro jee jeel taadn təokŋ mətn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gən magal rode, əo kən baaga bəør ki se, naade je jeege aden tədn təose naade ki. Əo kən naade jaay aanga maakŋ *bee kən Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kinq gətn naan ki əo kən aanga gətn kəs ki se, naade je gətn naan ki kici. ⁴⁷ Naade se 60 jee kən əs naŋ ji mend-daayge əo kən naade jaay baaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege ade kaaka. Num gaŋ naade se, Raa utu ade dabar kusin aak eyo.»

21

*Mend-daaye ed *serke Raa ki (Mk 12.41-44)*

¹ Gətn se, daan bəør *Bee Raa ki se, Isa uun kaaminq aak jee maalgen əmb kəmb serke Raa ki maakŋ tukul kaag ki se. ² Maakde ki se, naan aak mend-daay kalaŋ kic kən əəd kəəd yeebiňa əaadə əmb tammage səem səem dio. ³ Əo Isa deekden əə: «'Booyki bəε, m'asen taada: mend-daay kən daay naŋ takŋ ese se, əmbga den cir jee baa se paac. ⁴ Taa jeegen se paac se ed do nak dənde ki, gaŋ mend-daay se nakŋ naan əkŋ kən an tiŋ se 60, naan əaadə əmbin paac.»

*Isa taad əə *Bee Raa se, jeege utu aŋ təokə (Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)*

⁵ Gətn se jee mətinge taad əə: «*Bee Raa se, ute kogen j'iňinga ute nakgen jeege əaano *serke Raa ki jaay k'tamarin təd aak bəε bəε se.» Gaŋ Isa deekden əə: ⁶ «Bii kalaŋ se, bee kən aakinki daar aak bəε bəε se, jeege utu aŋ ru naŋ tak. Kongen rəes

aak bεε bεε se, utu wɔɔkn̄ kalaŋ kalaŋ ɔɔ ko tap 60
'kɔŋ toodn̄ do naapin̄ ko ki eyo.»

Biigen kaam maotn se gotsa utu 'tuju

⁷ Götñ se, jee metin̄ ki se tond metin̄a oo: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nun̄ ki? Oonaan se 'tedn̄ oo di jaay bo naaje j'an kaakn̄ jeel ro ki se?» ⁸ Isa taadsen oo: «Ondki kondə! Oñte 'kõnki jeege asen kaan̄ dala. Taa jeege dëna utu ade baa ute roma oo utu asen taadn̄ oo: ›Maam bo *al-Masi› oo: ›Bere, kaadn̄ dunia aan nan̄ se, oopga gõõro.› Jee bin se, oñte 'tookki taarde.

⁹ «Ken 'booykiga jeege jaay baaga kəəsn maan bəərə, oo jeege baagga tədñ pitini te naapa num, əntə 'beerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana nəbə, duni se 'kəən naŋ ey bərto.»

¹⁰ Ter Isa taadđen oo: «Naase utu aki kaakŋ jee taa naaŋ kaam kalaŋ utu kiŋ bœrœ ute jee taa naaŋ kuuy. Taa naaŋ gaar kaam kalaŋ utu kiŋ bœrœ te taa naaŋ gaar kœn kuuy. ¹¹ Maakŋ naanje tun metiŋ naaŋa utu 'te makœnœ oo gøtgen metinge se bo utu 'tœlœ oo kœnœgen dœt dœt se utu 'kaan do jeege tu. Maakŋ raa ki se, naase utu aki kaakŋ nakŋ-kœnœgen magal magal kœn utu 'teecŋ nirl jeege.

¹² «Kor jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen tɔkɔ, j'asen dabara ɔɔ j'utu j'asen kɔjŋ bɔɔrɔ maakŋ *bee kɛn Yaudgen lee tusn maak ki se ɔɔ j'utu j'asen tɔl dangay ki. ɔɔ taa maam se, j'utu j'asen baa naan gaaringe tu ute naan magal taa naanje tu. ¹³ Ken nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tɛdn saadumge. ¹⁴ Ken 'baaki baa se ɔndiŋki dose ki jiga ɔɔ ɔnte 'saapki do taar kɛn naase anki nakŋ

dose, ¹⁵ num maam mala 6o m'utu m'asen kədn jeel-taara ute taargen naase aki 6aa taada; kən naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kəj naajñ do taarse ki eyo ɔɔ 'kəj doobm kən asen 'kəj terl taar eyo. ¹⁶ ɔɔ ter kənsege ute bubsege, genaasege, taassegen gɔɔrɔ ute medsege se, utu asen təkjñ təl ji jee wəaysege tu ɔɔ maakse ki se, jee metinge j'utu j'aden təoɔ.

¹⁷ «Taa maam se, jeege paac utu asen kəɔdn kundu. ¹⁸ Naabo bəekjñ dose kic 6o, kalanj 'kəj kut eyo. ¹⁹ ɔkki maakse təɔgɔ. Aayki kaamse ɔɔ naase aki kəj *kaajñ gen daayum.»

Jeruzalem utu 'terecse

²⁰ Ter Isa taadßen daala ɔɔ: «Kən naase jaay aakkiga asgarge baado ɔl gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kese kaadn terecin, bəre aanga. ²¹ Bin se, jee kən ing taa naan Jude ki se k'j'aan k'j'ook maakñ koge tu ɔɔ jeegen ing maakñ geger kən Jeruzalem ki se, k'j'aan k'teecn naatn ɔɔ jeegen naatn lε, j'əŋte terlo beene. ²² Taa 6ii kən se 6o, *Raa utu 'kəjñ bɔɔrɔ do jeege tu aan gɔɔ kən Kitapm Raa taadno. ²³ Bii kən se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen gendgege aay kaay si se, aden tədn ɔɔ aak eyo. Taa Raa se, maakinñ taarinñ do jeege tun taa naan kən gɔtn ese ɔɔ naade se, utu 'kəadn yeebde dəna. ²⁴ Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden təo ute gord-jerle ɔɔ j'aden dirinñ bulu ɔɔ j'aden wəəkn̩ maakñ naanje tu paac. ɔɔ Jeruzalem se, j'utu j'añ kəsɔ, ɔɔ jeegen Yaudge ey se utu king dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

**Goon Deba utu ade terle*

25 Ter Isa taadden daala ॥: «Naan kən se, daan kaad ki, laap ki ॥ maakŋ k-dijge tu se utu aki kaakŋ nakŋ-kəəbge. ॥ kuulu utu 'kəl do baar ki ॥ 'tədñ maane 'tənd te naapa 'keem makŋ pum pum ॥ 'tədñ jeegen do naan ki paac se, beere aden kəkə ॥ nirlde utu 'teece. **26** Jeege jaay 'kaakŋ nakgen ॥ utu baado do naan ki se, jee mətinge se beere sum 6o utu aden təoł, taa nakgen ək təəgə maakŋ raa ki paac se, utu 'tea. **27** Gətn se, jeege 'kaakŋ Goon Deba utu ade bəɔy maakŋ gapara ki ade baa ute təəgŋ Raa, kən 'tədñ gətə wəər kəlej. **28** Ken nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose ॥ uunki dose raan, taa Raa se ॥opga gəərə asen kəədn dose.»

Kaal naagn taara ute ko ba

29 Ter Isa aaldeñ naagn taara ॥: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se. **30** Ken naade jaay baagga dəəb kamba num, naase 'jeelki əjki mət-kijiri aanga ॥bara ॥opga gəərə. **31** Bin num, naase kic 6o aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakŋ Gaar Raa se ॥opga gəərə. **32** 'Booyki bəɛ m'asen taada: jee duni kən bərse se 'kooy naŋ ey sum 6o, nakgen se paac utu 'kaana. **33** Maakŋ raa ute do naanja se utu 'deeple, num taarumge se, 'kəŋ deel eyo.»

Injki do metekse ki

34 Isa taadden daala ॥: «Əndki kəndə. Əntə 'dərlki rose gen kaay koono, ro kəs magal ki ॥əntə kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num 6ii kən *Goon Deba ade baa se, asen kəkŋ do jise ki, **35** aan gəə gakala lee tənd daage se. Jeege paac do naan ki se kic 6o nakŋ se utu aden kaan dode ki bini. **36** Num naase injki do metekse ki; eemki Raa daayum taa

nakgen se k'en aan dose kic 6o asen t'ed d'im eyo.
Oo bii k'en naane se, naase aki baa daaR naan Goon Deb ki.»

³⁷ Bii-raa Isa lee dooy jeege daan b'oR *Bee Raa ki oo k'en aanga noor num, naan teec baa lee tood do *k'osn olib ki. ³⁸ Ken g'ot'iipga num, jeege paac baado lee oñij daan b'oR Bee Raa ki gen booy taariña.

22

Magalge end tel kutn Isa (Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)

¹ Bii laa mappan ok orom eyo k'en k'danijñ *laa Paak jaay oop goor se, ² g'otn se, *magal jee t'edn serke Raage tu ute jee jeel taadn t'aekn metn Ko Taar Raage je doobm an goon k'okn Isa taa an baa t'ol, nabo naade beer beer jeege tu.

³ G'otn se *Bubm sitange baado end maakn Judas, k'en k'danijñ Iskariot se oo naan kic metn jee Isagen k'en sik-kaar-dio. ⁴ Naan baa taad ute magal jee t'edn serke Raage tu ute magal jee k'en lee b'oob *Bee Raa se, taa 'k'oj raay k'en naan an k'okn Isa adesiñ keda. ⁵ Ken naade booy taar se, maakde raapo oo naade taadinga taad oo utu an k'edn gurs. ⁶ Naan k'en se, Judas tooko oo baag toom Isa taa k'en naan jaay aak jeege g'ot'iipga num, naan adesiñ taada oo naade an k'oko.

*Isa t'ed *laa Paak ute jee metin ki (Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1K'er 11.23-29)*

⁷ Bii gen laa mappan ok orom ey jaay aan se, bii k'en se 6o beeeki num, k'tojñ gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. ⁸ Taa naan se 6o, Isa ol

Pier ute Jan deekden ॥: «'Baa 'tedjeki kəsə gen laa Paak taa j'aki baa kəsə.» ⁹ Naade tənd metin ॥: «Naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹⁰ Isa terlden ॥: «'Booyki: kən 'baaki baa maakŋ geger ki se, naase aki dəədn ute gaaba uuno kəyə dooc te maane se. Ókki metinə ॥ 'baaki maakŋ bee kən naan an kənd maak ki se. ¹¹ Kən aankiga num, 'taadki mel bee ki se əəki: <Debm dooy jeege əljen ॥ k'tənd meti ॥ bee gay jaay bo naan an kəsn kəsn laa Paak te jee metin ki se?» ¹² Num naan asen taadn bee magala kən j'iininq do bee ki raan, ॥ maakŋ bee se, nakinŋe paac aas kart. Gətn ese bo ajeki tedn kəsn gen laa Paak.» ¹³ Kən naade baa aan se, əŋ nakge se paac aan gəə kən Isa taadðeno. Gətn se bo naade tedkəsn gen laa Paak.

Kəsn gen Meljegē

¹⁴ Kən kaadn kəsə jaay aan se, Isa baado iŋg kaadn tabil ki ute jee kaan naabinge. ¹⁵ Gətn se Isa deekden ॥: «Maam m'je ute maakum paac m'kəsn *laa Paak ute naase jaay bo m'dabara. ¹⁶ 'Booyki m'asen taada: maam məətn tap bo Laa Paak se, m'kəŋ kəs ey sum, bini nakŋ kən Laa Paak je taada se utu 'kaan doobin ki *maakŋ Gaar Raa ki.»

¹⁷ Gətn se naan uun *kəəpm kən ək tətn koojn bin se jin ki, təəm *Raa ॥ deekden ॥: «Ókki ॥ 'nig aayinŋki ute naapa. ¹⁸ 'Booyki m'asen taada: tətn koojn bin ese se, məətn m'an kəŋ kaaye dəəl ute naase ey sum, bini maakŋ Gaar Raa ade baa.»

¹⁹ Ter naan uun mappa jin ki, təəm Raa ॥ dup eddesinə ॥ deekden ॥: «Kəsə bo roma kən m'edin *serke taa naase. Nakŋ se 'lee 'tedinŋki bini ॥ 'saapki dom ki.» ²⁰ Kən naade əs aas se, naan uun

koopm ək tətn koojn̄ biñ se əə tədñ bin kici, taadßen əə: «Tətn koojn̄ biñ kēn maakj̄ koopm ese se kese je taadn̄ əə: *Raa ðəəkga kiji ute naase əə kese bo moosum kēn əoy taa naase.»

²¹ Kēn naade iŋg əs kəs se, Isa deekdēn əə: «Aakki, debm am kut se əlga jin̄ maakj̄ baay ki ute maam tēle. ²² *Goon Deba se, utu 'kooy aan gəə kēn Raa taadni, num gaŋ əən̄ deb kēn an̄ kut se!» ²³ Kēn naade jaay booy taar se, naadē baag taadn̄ ute naapa əə maakde ki se, naŋa bo 'kōj̄ tədñ naki se.

Jee mētn Isa ki naar magala

(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)

²⁴ Gōtn̄ se, jee mētn Isa ki baag tədñ dəkēñe əə naaj ute naapa əə maakde ki se, naŋa bo 'tədñ magala.

²⁵ Gaŋ Isa deekdēn əə: «'Jeelki, gaaringen do naaj ki se iŋg do jeege tu tēd jeege kusiña, əə magalgen ting do jeege tu se, je jeege aden daŋ jee bēe. ²⁶ Num naase se, ənte 'tēdki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tēdñ magal se, ən̄ 'tēdron̄ aan goon cəkə əə debm je tēdñ naana se, ən̄ 'tēdñ debm kaan̄ naabse.

²⁷ Debm magal bo kēn gay: debm kēn iŋg əs kəs ləbu debm kēn kəsə ooyga num lee 6aadō təndin̄ jeege tu se ne? Debm əs kəs se bo debm magal ey la? Anum maam m'iŋg maakse ki se aan gəə m'debm tēdñ naabse. ²⁸ Kēn maam maakj̄ dubar ki se, naase bo, jee daayum iŋgkiro ute maama. ²⁹ Aan gəə Bubum əñum gaara maam ki se, maam kic m'əñsen gaara naase ki, ³⁰ taa naase aki 6aa kəsə əə aki kaaye ute maama maakj̄ gaarum ki. Əə naase utu aki kiŋg do kaag doge tu gen̄ kōj̄ boərə do taa bee gaan̄ *Israëlge tun sik-kaar-di se.»

Isa əə Pier utu aŋ baatiña

31 Gøtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se tøndga mæta ɔɔ je ai løøyø aan gøo teen k'løøyin maakŋ gert ki se. **32** Gan maam m'tøndga mætn Raa taa naai, taa kaal maaki kен naai aal dom ki se, 'tedn cer eyo. ɔɔ kен naai jaay terloga gøtum ki num, genaage se, edden kaay kaama taa 'tedn jee tøøga naan maam ki.» **33** Gan Pier terlin ɔɔ: «Møluma, maam m'tookŋ m'baa danøay ki ute naai ɔɔ m'kooy ute naai.» **34** Ter Isa terlin ɔɔ: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kør kørønjø 'køoy ey sum bo, naai 'naajŋ døøl mæta ɔɔ 'deekŋ ɔɔ 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

35 Gøtn se, Isa deekdøen daala ɔɔ: «Kaad kен m'ølseno naaba jaay m'taadsen m'ɔɔ ønte 'kuunki gursi, bøønø ɔɔ saa se, dim baatsege la?» Naade terlin ɔɔ: «Dim baatje te eyo.» **36** Ter naan deekdøen daala ɔɔ: «Børse se, debm øk gurs le, uunu ɔɔ debm øk bøønø kic le, uunu; ɔɔ debm øk gørd-jerle ey le dugŋ naatn ute kal magaliŋa ɔɔ n'dugŋ gørd-jerle. **37** Taa naan se, maam m'deekseni: taar kен Kitap taad rom ki se, utu 'kaan doobiŋ ki kен ɔɔ: *naan se se j'aalga muŋ maakŋ jee tujge tu.**
«Taar se bo børse aanga doobiŋ ki.»

38 Gan jee mætin ki terlin ɔɔ: «Mølje, naaje j'øk gørd-jerle di ara.» Naan terldøen ɔɔ: «Kese bøøga sum, taarse se øñiŋki.»

*Isa tønd mætn Raa do *køsn ølib ki
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

39 Gøtn se Isa teec baa ook do køs ølib ki, gøtn kен naan lee baaan ro ki. ɔɔ jee mætin ki se, baa ute

* **22:37** Aak Eza 53.12.

naana. ⁴⁰ K n naade aan g tn ese se, naan  deekden  o: «  T ndki m tn Raa taa naase aki kooc n maak n nak n naam ki eyo.» ⁴¹ T r Isa iik t  k c es k  daande ute jee meti n ki se kaam kund koa; g tn se naan  erg naan  ki  o b  ag t nd m tn Raa, ⁴² deek  o: «Bua, k n naai 'je num, *ko pm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iiki n naatn d  k  rom ki. Num gan  'ted aan g  o k n naai maaki jen ro ki, aan g  o k n maam  o m'je se eyo.» ⁴³ G tn ese *k dn Raa b  yo maak n raa ki baado ed  n gaab t  go. ⁴⁴ K n Isa jaay maakin  tuj kasak kasak se, naan  t nd m tn Raa bini g t ngin teec ron  ki jaay tad naan  ki se tec aan g  o mooso. ⁴⁵ K n naan  t nd m tn Raa jaay aas se, iin  baado  n jee meti n ki  o ute maak-tujde se   ld n naade tood bia. ⁴⁶ Naan  deekden  o: «  n d i jaay 'toodki bi se? Iinki raan  o 't ndki m tn Raa, taa aki kooc n maak n nak n naam ki eyo.»

Jeege ok Isa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)

⁴⁷ K n Isa utu taad taad b  rt sum  o, jee d nge teeco  o debm t  ddeno se ron  Judas. Naan  se m tn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan  baado c e Isa ki, baam  ki a  o aay ciili . ⁴⁸    Isa t rl n  o: «Judas, ute baam k  kn  k n naai 'baam  kuma  o aay ciilum se  o, naai an kutn *Goon Deba ne?» ⁴⁹ Gee k n c e Isa ki jaay aak nak n k n utu 'ted se, naade deekin   o: «M lje, jee ese j'aden t  g n ute gord-j rljege se la?» ⁵⁰ Maakde ki se, deb kalan    do gord-j rlin   o og gaan  te bi do ji daama gen debm t dn naabm *magal debm t dn s rk  Raa ki. ⁵¹ Num gan  Isa taadd n  o: «  ki!   te 'tedki bini.»    Isa ol jin  ut bi gaabm se  o gaabm se  n lapia. ⁵² G tn

se Isa taad jeege tun 6aanqo kəkə ॥ jee se, magal jee tədn serke Raage tu, magal jee ken lee bəəb *Bee Raa ute magal taa Bee Yaudge ॥ deekden ॥: «Naase 'teeckiro ute gərd-jərlsege ॥ sirdsege se, aan go ॥ 'baakiro kəkə debm 6oogo. ⁵³ Ey num 6ii-raa, maam m'tiŋgo ute naase daan bəər Bee Raa ki ॥ nam tap 6o əŋ əl te jiŋ rom ki eyo. Naabo bərse se, kaadn naasen əkki təəgə maakə gət ken əəd se 6o, aanga.»

*Pier naaj ॥ naan jeel Isa eyo
(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)*

⁵⁴ Ken naade jaay ək Isa se, naade 6aansiŋo maakə bee *magal debm tədn serke Raa ki. Naan ken se, Pier lee təl goosde kaam məətn dəkə. ⁵⁵ Ken naade jaay aan se, əŋ gətn se k'tuuyga tuuy poodo daan bəər ki ॥ jeege iŋg riib riibi ॥ Pier 6aado iŋg riib ute naade kici. ⁵⁶ Mənd tədn naabm gətn ese jaay aakin naan iŋg riib riib poodo se, naan əndin kaama tak ॥ deek ॥: «Gaabm se kic debm naanə.» ⁵⁷ Ganj Pier naaj ॥: «Mənd ara, bəre, gaabm se maam m'jeelin eyo.» ⁵⁸ Ter cəkə sum 6o, deb kuuy aakin se, deekin ॥: «Naai kic 'mətn naade.» ॥ Pier terlin ॥: «A-a, maam mətn naade eyo.» ⁵⁹ Cəkə sum se, deb kuuy 6aado deekin daala ॥: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kəd Galile.»

⁶⁰ Ganj Pier terlin ॥: «Taari se tap 6o, naai 'je deekə ॥ əo ciio?» Ganj kər naan utu taad taad bərt se sum 6o, kərənja naar əəd əəyə. ⁶¹ Gətn se, Meljege terl aak Pier, ॥ ken kaamde jaay dəəd se, Pier naa saap do taar ken Meljege taadiŋo, ken ॥: «Jaaki, kər

kɔrɔŋjɔ tɔoy ey sum 6o, naai am baatn dəel mətə.»
62 Götñ se naan teeco ɔɔ baag keeme gab gab.

63 Jee ing bɔɔb Isa se, naade tereciñ metiña ɔɔ tɔndina. **64** Naade teelin kaamiña, tɔndina ɔɔ taadiñ ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm kən tɔndi se tap 6o naŋa?»
65 Götñ ese, naade naajin rap rap.

*Isa j'ɔk k'baan naan Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge*

66 Tanɔɔrin nɔɔrin se, magal taa 6ee Yaudge, *magal jee tədn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage, naade se 6o jee kən lee aak metn taarge, naade tusu paac ɔɔ ol j'ɔk k'baano te Isa naande ki. **67** Aan gɔtn se, naade tɔnd metiña ɔɔ: «Kən naai 6o *al-Masi lε, 'deekjeni.» Isa terlden ɔɔ: «Maam m'taadseŋga kic lε, naase aki 'tookki eyo. **68** Oɔ kən m'tɔnd metse kic lε, naase amki 'kɔŋ terl eyo. **69** Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'baa king do ji daam Raa Sidburku ki.» **70** Naade paac terlin ɔɔ: «Do taari ki se, naai je deekŋ ɔɔ naai 6o 'Goon Raa daamo?» Isa terlden ɔɔ: «Kese naase malinge 6o 'taadki ɔɔki maam Goon Raa.» **71** Götñ se naade deek ɔɔ: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen dī daala! Naajege lε, k'booyiŋkiga te bijege, naan mala 6o taadjeki ute taariŋa.»

23

*Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki
(Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)*

1 Jee se iiŋo paac taa naap ki, øko Isa ɔɔ baansin naan magal *Rømøge tu k'daŋin Pilat. **2** Götñ se, naade baagin tøel taara don ki ɔɔ: «Naaje k'j'ɔŋo

gaabm se təd təd pitini maakŋ naanje ki. Naan gaas jeege ɔɔ j'ɔ̄ntē kogn miiri Gaar magal ing Rōm ki ken k'daŋin Sezar se ɔɔ deek jeege tu ɔɔ naan 60 *al-Masi, naan 60 gaarge.»³ Götñ se Pilat tənd metin ɔɔ: «Naai 60 Gaar Yaudge la?» Isa tərliŋ ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekin se.»⁴ ɔɔ Pilat tərl aak *magal jee tədn sərkə Raage tu ute jee dənge se ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔ̄ŋiŋ tuj te dim ken aas kutiŋ eyo.»⁵ Gan naade dəɔk taar ɔŋ eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs metn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki ɔɔ bini borse aanga gɔtjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

*Isa naan Gaar *Erəd ki*

⁶ Ken Pilat jaay booy taarde se, tənd metn ɔɔ: «Gaabm se tap 60, 'tədn kəd Galile la?»⁷ Ken k'taadin j'ɔ̄ Isa se metn jee Gaar Erədge se, götñ se naan ɔlin götñ Erəd ki, taa bii ken se, Erəd kic utu Jeruzalem ki.

⁸ Ken Erəd jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dəkiŋ tap 60, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee ɔɔs kɔɔs maaniŋa. ɔɔ naan je an tədn nakŋ-kəɔbm gam naaniŋ ki ɔɔ naan 'kaaka.⁹ Naan tənd metin dəɔl cək cək, nabø Isa tərliŋ taar dim eyo.¹⁰ Kaad ken se, *magal jee tədn sərkə Raage tu ute jee jeel taadn təɔkŋ metn Ko Taar Raage se təliŋ taargen deer deer doŋ ki.¹¹ ɔɔ Erəd ute asgaringe se tədiŋ rəŋ rəŋ ɔɔ tərecin metin ki. Ter naade uusiŋ kal ute roŋa ɔmb biriŋ biriŋ, jaay 60 naade ɔlin götñ Pilat ki.¹² Ey num, do dəkiŋ Erəd te Pilat se taarde baa eyo; num gan 6ii ken se sum 60, naade tədn međn naapge.

*Isa k'j'utinga**(Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38-19.16)*

¹³ Gøtn ese Pilat dañ tus *magal jee tødn sørke Raage tu, magalgen gøtn ese ɔo ute jee dønge paac,
¹⁴ ɔo naan̄ deekden ɔo: «Naase øk 'baamkiro te gaabm ese se ɔɔki naan̄ ɔas kɔɔs metn jeuge ɔo naanse ki se sum 6o, maam tønd metnø do taarge tun naase 'tølin̄ki don̄ ki paac se, nabø maam m'ønjø naan̄ tuj te dim ken aas kutin̄ eyo. ¹⁵ *Erød kic 6o øj te taar ken aas tølin̄ eyo jaay ølumsino gøtn ara se. Øø gaabm se ne dim naan̄ tuj jaay j'ansin̄ tøø ro ki se gøø. ¹⁶ Børse, maam m'an̄ kønd ute mæje ɔo m'an̄ køn̄ 'baa.» ¹⁷ [Ken *laa Paak jaay aanga tak 6o, maakn̄ jeedege tun k'tøkde dangay ki se, Pilat lee tøød tøldø tøl debm dangay kalan̄.]* ¹⁸ Gøtn se naade døøb ɔad ɔoy taa naapki caa ɔo: «Gaabm se, 'tølin̄a ɔo ɔad øljenø Barabasi!» ¹⁹ Ey num Barabas se, j'økin̄ dangay ki taa pitin ken naan̄ tøø maakn̄ gøger ken Jeruzalem ki. Naan̄ ken se naan̄ tøologa tøøl deba. ²⁰ Ter Pilat tønd metde daala, taa naan̄ je doobm ken aŋ køødn̄ køl Isa. ²¹ Ken naade jaay booy taar se, ter døøb ɔoy caa ɔo: «Naan̄ se, 'tup 'tølin̄ ro kaag ki! 'Tup 'tølin̄ ro kaag ki!»

²² Gøtn se Pilat tønd metde gen k-møtøge tu ɔo: «Gaabm se tap 6o tujga ñi? Ey num maam m'øj te ne dim ken aas tølin̄ eyo. Børse, maam m'an̄ kønd te mæje ɔo m'an̄ køødn̄ kølø.» ²³ Gañ naade tøøy makøñø øy eyo ɔo taad ɔo: «Gaabm se k'tup k'tølin̄ ro kaag ki.» Ken naade tøøy se, tøø dir dir 6aa deel doa.

* **23:17** Taar se, maakn̄ Kitapge tun do døkin̄ se, metinge maakde ki se gøø.

24 Gøtn se Pilat took gen tødn nakgen k'en naade maakdejen ro ki se. **25** Naañ ol k'6aa k'l'oođ j'olden gaabm k'en naadejen se; ey num naan bo debm pitin töölo deba jaay j'lolin dañgay ki se. Gañ gen Isa se, naan eddesin kaam jide oo deekden oo: «'Tødiniki aan gøa k'en naase maaksejen ro ki.»

*Isa k'tupinga ro kaag ki
(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)*

26 K'en naade baan 6aa te Isa se, naade døød ute gaaba kalanj k'danjin Simon kød Sirén. Naan iino naatn oo deel deel te doobm se. Naade økin taa tøgø gen kuun kaagn j'añ 6aa tupm Isa ro ki se oo naan uun kaagn se oo leen metn Isa ki. **27** Ken Isa 6aa 6aa se, jeege døna øk metina. Maakde ki se metinge mendge oo mendgen se jaay aakin se, tønd tarkaaddegetøya eeminiñ noo. **28** Isa terl aakde oo seekden oo: «Mendgen Jeruzalem ki, ønte 'keemki taa maama. Num eemki bo taa naase malinge oo taa gensege. **29** 'Booyki, kaadiniñ utu 'kaan se k'deeknj j'oo: maak-raapo mendkartge tu, mendgen ooj nam te te eyo oo kengen sidege gaange aay nam te te eyo. **30** Bii k'en naane se, jeege 'taadn koge tu oo: «'Toocki doje ki, oo 'taadn køsge tu oo: «'Deebki doje ki.‡ **31** Taa nakgen se jaay aan do ko kaag k'en zeere se, do ko kaag k'en tuutu se, tap bo 'tødn oo dio?»

32 Gøtn se k'tøk k'6aano ute jeege dio oo jee se, jee k'en tujga tuj dim, taa j'aden 6aa töö ute Isa.

33 K'en naade jaay aan gøtn k'danjin: kaađn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki oo jee k'en tujga

† **23:27** Tønd tarkaad gøtn naade ki se je deeknj oo: keem noo.

‡ **23:30** Aak Oz 10.8.

tuj d̄im se kic k'tupd̄e ro kaagge tu. Deb kalañ k'l'j'uun k'daariñ do ji daamiñ ki ɔɔ deb kalañ k'l'j'uun k'daariñ do ji jeelin̄ ki. ³⁴ Kēn Isa jaay k'tup k'daariñ ro kaag ki se, deek ɔɔ: «Bua, 't̄oold̄e *kusiñde, taa nakñ naade t̄ed se, naade jeel eyo.»

Gen nigr̄ kal Isa se, naade t̄edīñ salatia ɔɔ debm kēn oociñga 60 uunu uunu.

³⁵ Ḡotn se jee d̄enge daar aakin̄; ɔɔ jee magalge se, ɔɔyin̄ koogo m̄etin̄ ki ɔɔ deek ɔɔ: «Jee kuuy se, naan̄ aajdenoga; kēn naan̄ bo *al-Masi kēn *Raa beēr ɔɔdin̄ deer num, b̄orse ɲ'aaj ron̄ mala.»

³⁶ Asgarge kic bo t̄errecin̄ m̄etin̄ ki; naade baado c̄eñ ki ɔɔ edin̄ t̄otn koojn̄ biñ kēn mooy se, ³⁷ ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Kēn naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!» ³⁸ Kēn naade jaay utu tupin̄ tup ro kaag ki se 60, naade raañ ɔlin̄ kaam don̄ ki ɔɔ: Kese bo Gaar Yaudge.

³⁹ Maakñ jeege tun di kēn tujga tuj d̄im jaay k'tup k't̄oold̄e ro kaagge tu ute naan̄ se, deb kalañ naajin̄ ɔɔ: «Naai bo al-Masi ey la? Kēn bin num, naai mala aaj roi ɔɔ aajje naaje kici.» ⁴⁰ Gañ deb kalañ uuniñ kaamiñ deekin̄ ɔɔ: «Naai se, 'beēr Raa ki eyo. Ey num, naai 'maakñ dubar ki aan ḡo naan̄ kici.

⁴¹ Ḡen naaje se, kēn k'dabarje kic doobin̄a. Taa naaje se k'tujga tuju. Num gañ naan̄ se, tuj te d̄im eyo.» ⁴² Ḡotn se naan̄ deek Isa ki ɔɔ: «Isa, biin naai ade baa maakñ gaari ki se, 'saap dom ki.» ⁴³ Isa t̄erlin̄ ɔɔ: «'Booy b̄eē m'ai taada: jaaki sum bo, naai 'baa te maam ḡotn Raa ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Kēn kaada jaay baa kaasn katar tir se, do naanja te magalin̄ se ḡoto baa ilim dib bini aan katar do

tęger ki. ⁴⁵ Kaada paac, j'əŋ j'aakinę eyo. Naañ kən se, kal deer magal kən k'gaanę maakj *Bee Raa se, nεεpo raan daan ki bini aan naanę ki tak. ⁴⁶ Götñ ese, Isa əəd əoy makəñə əo: «Bua, kom se, m'əñisiñ kaam ji.» Kən naanę taad̄taarinę aas se, əñ kon̄ teece.

⁴⁷ Kən bubm asgarge jaay aak nakń deel se, naanę *nook Raa əo deek əo: «Deer deer, gaabm se, naanę debm daan ki!» ⁴⁸ Ə jeegen kən 6aado aak nakń deel se, kən naade jaay uun tərl 6aa 6aa se, maakdē tuj se tənd tarkaaddege. ⁴⁹ Num jee deelga deel ute naaña əo mendgen baago kəkń metinę taa naanę Galile ki se, naade se paac daar götñ dəkə jaay 6o aakiña.

*Isa k'j'ɔlin maakj ii6 ki
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)*

⁵⁰ Götñ se, gaaba kalań ron̄ Yusup əo naanę se, maakj magalge tun kən lee aák metn taarge se. Naañ se debm bęe əo debm daan ki. ⁵¹ Gaabm se iin̄o maakj gęger Yaudge tun k'dańin̄ Arimate. Ə nakń jeen̄ge təd̄ paac se, naanę əl te taarinę maak ki eyo. Taa naanę ing aak kaak kaam *maakj Gaar Raa kən utu 'kaan se. ⁵² Gaabm se 6aa əŋ Pilat əo tənd metina taa an̄ kən̄ ro Isa se, naanę an̄ 6aa kəl maakj ii6 ki. ⁵³ Pilat əñiñsiña əo naanę 6aa bəoy ro Isa naatn ro kaag ki. Götñ se Yusup teelin̄ ute kal duubu əo 6aa əl aalin̄ maakj ii6 kən j'əŋ ko sum 6o j'ud̄ k'daapiña. Ə iibm se, 6ii kalań j'əl k'naam te nam maak ki eyo. ⁵⁴ Biin se, jeege daap daap rode taa tęger sum 6o, *6ii sebit se baaga.

⁵⁵ Mendgen baago daan Isa Galile ki se, 6aa te Yusup kalań gęn̄ 6aa kaakj ii6m kən j'əl j'aal ro Isa maak ki se. ⁵⁶ Ə kən naade jaay ək tərl been se,

naade 6aa tedo nakŋ oot nijimi ute itir gen 6aa kɔtn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade ing tɔol maakde taa *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se gaasdenga gaasa ɔɔ j'ɔŋte tedn dim.

24

Isa duroga daan yoge tu (Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

¹ Bii dumas ki, tanɔɔrin nɔɔrin sum 60, mendgen se iin 6aa taa baad kɛn j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakŋ oot nijimi ɔɔ ute itir kɛn naade tediño se. ² Kɛn naade jaay aan se, ɔŋ ko kɛn k'gaasn taa baada se, k'dircilinga naatn. ³ Num kɛn naade jaay end maak ki se, ɔŋ te ro Mɛljege Isa eyo. ⁴ Naade aak nakŋ se, ɔkden taad eyo. Gɔtn ese sum 60, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap lak lak. ⁵ Kɛn naade aak jeegen se, dɔrlɔ ɔɔ nirlde teece ɔɔ gɔtn se naade no dode naan ki. ɔɔ gaabgen se taaddsen ɔɔ: «Debm zeeere jaay 'jenki daan jeege tun ooyga kooy se tap 60, gen di? ⁶ Gɔtn ara se, naan gɔtɔ! Gan naan se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar kɛn naan taadseno taa naan Galile ki, ⁷ kɛn naan deekseno ɔɔ: ⁸*Goon Deba se j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji jee *kusinge tu. Naade utu an tupm ro kaag ki ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'duru..»

⁸ Gɔtn ese se naade naar saap do taar kɛn Isa taaddseno se. ⁹ Taa baad ki se, naade ɔk terlo baado taad jee metiŋ kɛn sik-kaar-kalaŋ ute jee kuuy paacŋ ing te naade se. ¹⁰ Mendgen baano ute labar se, naade Mari kɛn iino Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute mendgen metinge kuuy kici; naade baado taadn nakŋ se *jee kaan naabm Isage

tu. ¹¹ K n jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesin  aan g o taar jee d rlge. ¹² Anum Pier se, iin  aan baa taa baad ki.  o k n naan  jaay aan se, no aak maak  baada, aak kalge kalin  ki sum  o num nak  k n deel se,  kin  taad eyo. G tn se naan   k terl baa bee  ki.

*Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee meti  k n dio
(Mk 16.12-13)*

¹³ Bii k n se sum  o, jee metn Isa k n di se, iin  baa baa maak  naan  k n k'da n  Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daani  d k c k . ¹⁴ K n naade baa baa se, uun maan nakgen k n deelo Jeruzalem ki se. ¹⁵ K n naade jaay maan maan ute naapa se, g tn se Isa mala  n metde  o  k doob ute naade tele. ¹⁶ Naade aakin  ute kaamde, nabo dim gaasde naade  n aak  kin  eyo.

¹⁷ G tn se Isa t nd metde  o: «Metn taar di jaay 'baaki baa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» G tn se naade  k daar yip  o maakde tuju. ¹⁸ Maakde ki se, deb kalan  k'da n  Kleopas se terlin   o: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel bi n naane se.  o naai 'kali ki sum  o, 'booy te ey ne!» ¹⁹ Isa t nd metde  o «Di  o t da?» Naade terlin   o: «Nak  jaay aan do Isan iijo Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki  o naan jeege tu se, naan taad taara ute t  g  Raa  o t d nakgen deel doa. ²⁰ Gan  *magal jee t dn serke Raajege tu, ute magaljege se  k  lin  ji jeege tu  o  jin  b  r  don  ki taa j'an  baa t  lo  o naade baa tup t  lin  ro kaag ki. ²¹ Ey num, naanje k'j'ing k'j' nd doje j' o, naan   o debm k n utu k  dn do gaan *Isra lge. Num nakgen se jaay deel sum se, b  rse

tedga 6ii mətə. ²² Deere, məndgen kandum maakje ki se, 6aadō taadjen taar deel doa, taa naade, tanəərin̄ nəərin̄ se, iin̄ ingo taa iī ki, ²³ ə̄ naade ə̄ te ro Isa eyo. Naade ə̄k terl 6aadō taadjen ə̄ naade aako *kədn̄ Raage ə̄ kədn̄ Raage se deekdəno ə̄: «Isa num, utu te kaamīnā!» ²⁴ Jeejegen metin̄ge kic iin̄ ingo taa iī ki ə̄ ə̄n̄o nakge se aan gə̄ kə̄n̄ məndge taadjeno se sum, naabo yon̄ se, naade aakīn̄ te te eyo.»

²⁵ Gətn̄ se Isa deekden ə̄: «Naase se dose biga ə̄ taargen jee taad̄ taar teeco taar Raa ki taado se l̄e, naase booy ə̄kki metin̄ eyo ə̄ naase l̄e 'took aalki maakse do ki yəkəd̄ eyo! ²⁶ Beeki se, *al-Masi 'dabar, jaay 6o Raa an̄ *nooko.» ²⁷ Ə̄ naan̄ baagdən təəkj̄ metin̄ taargen kə̄n̄ Kitap taad̄ ron̄ ki ə̄ naan̄ uun metin̄ ute Kitapm *Musa bini aan̄ do Kitapm jee taad̄ taar teeco taar Raa ki paac.

²⁸ Kə̄n̄ naade jaay aan cee naan̄ kə̄n̄ naade 6aa 6aa maak ki se, Isa 6aa aan gə̄ aki gaan̄ taaro. ²⁹ Num gaŋ naade ə̄k daār metin̄ ki tak deekīn̄ ə̄: «Ə̄p te naaje, taa kaada 6aaga ə̄ gətə kic l̄e, ə̄kga jīna.» Ə̄ naan̄ tooko end 6aa ing ute naade. ³⁰ Kə̄n̄ naade ing ə̄s kə̄s do tabil ki se, Isa uun mappa jīn̄ ki, təəm Raa, dupīn̄ ə̄ eddesīn̄a. ³¹ Gətn̄ se kaamđe ə̄od aaka ə̄ naade aak jeelīn̄a; naabo kaad̄ kə̄n̄ se sum 6o, naan̄ iig naande ki.

³² Naade taad̄ ute naapa ə̄: «Kə̄n̄ k'6aakiro 6aa doob ki jaay, naan̄ taad̄ təəkjeki metin̄ taar maakj̄ Kitap ki se, taarin̄ se ə̄s maakjege aak eyo.»

³³ Naan̄ kə̄n̄ se sum 6o, naade naar iij-ə̄k terl Jeruzalem ki; ə̄ naade 6aa ə̄n̄ jeegen sik-kaar-kalaŋ se, tusga ute jee kə̄n̄ leedo ute naade kalaŋ se. ³⁴ Kə̄n̄ naade jaay aan se, jee

se dəədđen ute taargen se əə deekđen əə: «Deere, Meljege se, duroga daan yoge tu deer deer əə teecoga naan Simon ki!» ³⁵ Əə naade kic taadden nakŋ kən aandeno doob ki əə kaad kən Isa uun mappa, təəm Raa jaay 6o, naade aak jeelinŋ ro ki se.

*Isa teec naan jeege tun mətiŋ kən sik-kaar-kalan
(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)*

³⁶ Kən naade utu taad' taad' sum 6o, gətn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. Əə naan̄ deekđen əə: «Əŋ təəsn Raa 'təđn te naase!» ³⁷ Num kən naade aakinŋ se, nirlde teece əə beere əkđe əə naade saap əə kaadn naane nirl nam. ³⁸ Gətn se Isa deekđen əə: «Nirlse teec bin se gen di? Gen di jaay maakse naaj bin se? ³⁹ Aakki jimgé ute jemge. Kəse maam mala. Aakki əə 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan̄ ək cəŋge ute daa ro aan gəə gen maam se eyo.» ⁴⁰ Kən naan̄ jaay taadden aas se, naan̄ taadden jingé ute jen̄ge. ⁴¹ Kən naade aakinŋ se, maakđe-raapo nabó, maakđe ək naaja taa nakŋ se deel dode əə əkđen taad' eyo. Gətn se Isa deekđen əə: «Gətse ki ara se, əkki nakŋ kəsə la?» ⁴² Əə naade εəp ədiŋ kən̄j kən naade naanjinga naan̄ se. ⁴³ Naandé ki se sum 6o, naan̄ uun əsə.

⁴⁴ Ter Isa deekđen əə: «Kəse 6o taargen m'ing m'taadseno, kaad' kən m'tiŋgo te naase. Beəki num, taargen *Ko Taar kən Raa εđo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobiŋ ki paac.» ⁴⁵ Gətn se, naan̄ əoddēn bide gen booy kəkŋ mətn taar maakŋ Kitap ki. ⁴⁶ Ter naan̄ deekđen daala əə: «Taa naan̄ se 6o, Kitap taad əə: *al-Masi se utu 'dabara əə 'kooyo əə daan 6ii k-mətəge tu se, naan̄ utu 'dur daan yoge

tu. ⁴⁷ Anum j'adē kupm m̄eta Jeruzalem ki ॥ k'ñaa taadn m̄etjil jeege tun do naaq ki paac ute roma ḡen terl maakdē do Raa ki taa Raa se aden t̄oøl *kusiñdege. ⁴⁸ ॥ naase se bo amki 't̄edn saadumge. ⁴⁹ ॥ maam m'utu m'aseno k̄l nak̄j ken Bubum taad ॥ utu aseno 'k̄ed se. Bin num, naase se, injki Jeruzalem ki ara bini aki k̄ej t̄eøḡj adē kiñ ḡotn Raa ki se.»

*Raa uun ñaan ute Isa maakñ raa ki
(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

⁵⁰ Ḡotn se Isa ñaande naatn kaam aak Betani ॥ ken naade jaay aan ḡotn ese se, naaq uun jin̄ raan ॥ ॥ ñaandden booro. ⁵¹ Ken naan utu ñaandden k̄oød' booro sum bo, ḡotn se naaq iik took ute naade c̄oko ॥ Raa uun ñaansiñ maakñ raa ki.

⁵² Ken naade jaay ergo naanin̄ ki ॥ t̄eømino aas se, naade iij-øk terl ñaan Jeruzalem ki ute maak-raapo d̄ena. ⁵³ ॥ ñii-raa, naade lee t̄eøm Raa daan boør *Bee Raa ki.

Kitapm kən Raa dəəko kiji ute jege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94